

Φώτης Μωρόγιαννης

Η πόλη και η ψυχή της: Μια ψυχολογική ξενάγηση στα Γιάννενα.

ΙΩΑΝΝΙΝΑ 2015

Στην Πηνελόπη
που μου γνώρισε την πόλη και την αγάπησα.

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

- 1.Περί της Ψυχολογίας και της ψυχοσυνθέσεως των Ιωαννιτών. Γιατί οι Γιαννιώτες δεν είναι χαμογελαστοί και πρόσχαροι;
- 2.Εποχιακή Κατάθλιψη στα Ιωάννινα και Φωτοθεραπεία.
- 3.Η Άνοιξη των επιθυμιών και η ερωτική διαθεσιμότητα.
- 4.Οικειότητα και ανοικειότητα στα Ιωάννινα.
- 5.Τα κακομαθημένα κορίτσια των Ιωαννίνων.
- 6.Γιατί δεν τολμούν οι Γιαννιώτες;
- 7.Η ψυχολογία της «εντοπιότητας» και η αυθεντικότητα.
- 8.Η Αναπόφευκτη Άνοιξη.
- 9.Η φήμη της πόλης.
- 10.Γυναίκες:Ο αναξιοποίητος πλούτος της Ηπείρου.
- 11.Το ανθρωπολογικό προφίλ των νέων στην πόλη.
- 12.Ιωάννινα: «Οι αόρατες πόλεις» μέσα στην πόλη.
- 13.Τα τελευταία συναισθήματα των ηττημένων πολιτών.
- 14.Ελαφρά κείμενα και θερινές χειρονομίες.
15. Οι νέοι, το μέλλον, η γνώση και η αγάπη.
- 16.Πτώσεις, καταπτώσεις και εκπτώσεις. Το χαμόγελο εξέλειπε.
- 17.Εκτός τόπου και χρόνου. Γραφή, από την ψυχή ως την ψυχή, κοντά στον άνθρωπο και τη ζωή, στα Ιωάννινα, αλλά και αλλού.
- 18.Ιωάννινα.Η ιστορική πόλη και η νεανική ψυχή της.
19. Γενέθλια Πόλη και πόλη εξ' αγχιστείας.
- 20.Πολιόμματα, Μετάρσια, Πτερωτά, Γιορτινά Δώρα και Σχόλια.
- 21.Αντίσταση στην αλλαγή και μετάβαση στα Ιωάννινα της δεκαπενταετίας.
Λάμποντα συντρίμματα των αιθέριων κόσμων της πόλης.
- 22.Ευγένεια και Αγένεια, Κράματα και Κλώνοι στην πόλη και την Ψυχή.
- 23.Εκλογές, διαστροφές και αυτονόητα.
- 24.Αγάπη για την Πόλη.
25. Τα καφέ της κρίσης και το άγχος του κοινωνικού επανακαθορισμού.
26. Περιβάλλον, άνθρωπος και κοινωνία στα Γιάννενα του 2014.
27. Μικρή η μέρα, κύκλος η σκιά, μοντερνικότητα και αναχρονισμός στην πόλη.

ΕΙΣΑΓΩΓΙΚΟ ΣΗΜΕΙΩΜΑ

Τα κείμενα αυτού του βιβλίου αναδημοσιεύονται, σε μια αναθεωρημένη μορφή, επειδή έως τώρα είχαν περιορισμένο αριθμό αναγνωστών. Δημοσιεύτηκαν και φιλοξενήθηκαν σε τοπικό περιοδικό συγκυριακά, σχεδόν τυχαία. Κλήθηκα από τον εκδότη του περιοδικού «*Επιλογές*», Παντελή Κωστούλα, το 1998, να γράψω ένα κείμενο, «ένα ψυχογράφημα των Γιαννιωτών». Έπρεπε, λοιπόν, να γράψω ένα κείμενο για την ψυχική ζωή, τις συνήθειες και τις ιδιαιτερότητες της συμπεριφοράς και της νοοτροπίας των ανθρώπων, που κατάγονται από την ευρύτερη περιοχή της Ηπείρου και ζουν εδώ, στα Γιάννενα και την Ηπειρωτική ενδοχώρα. Η περιγραφή είχε εκ των πραγμάτων την οπτική γωνία του ξένου-παρατηρητή των δρωμένων της ζωής των ανθρώπων, καθόσον ήμουν περαστικός, φιλοξενούμενος, ξενομερίτης. Η εστίαση αφορούσε σε ψυχικά φαινόμενα, νοοτροπίες, στερεότυπα και συμπεριφορικά θέματα. Η ανάλυση των παρατηρήσεων δεν μπορούσε να παρακάμψει την ιδιότητα του ψυχιάτρου, του ανθρώπου, που πιθανόν ή κατά τεκμήριον, μπορεί να διακρίνει το έσωθεν ή καλύτερα αυτό που υπόκειται μιας συμπεριφοράς, μιας αντίληψης, μιας νοοτροπίας ή μιας ανθρώπινης κατάστασης. Έπρεπε, δηλαδή, να ερμηνεύει τις κοινωνικές συμπεριφορές και τον πολιτισμό των ατόμων και των κατοίκων της πόλης με βάση την ψυχολογική θεωρία και την ψυχιατρική επιστήμη. Αναμφίβολα, τόσο το εγχείρημα όσο και η δέσμευση ήταν παράξενα και δύσκολα, ίσως μάλιστα μεθοδολογικά ανεπίτρεπτα. Μπορεί π.χ. να εκθέσει τον γράφοντα ανεπανόρθωτα. Λιγότερο πιθανόν είναι να τον κάνει να συνεισφέρει κάτι που να βοηθά σε μια κάποια υποτιθέμενη διδακτική «αυτογνωσία». Στην πιο μινιμαλιστική εκδοχή του, το εγχείρημα θα παρήγαγε μια επίκαιρη επιφυλλίδα ή κείμενα σε συνέχεια, που τουλάχιστον θα διαβαζόταν ευχάριστα. Το αποτέλεσμα είχε επιτυχία και το πρώτο κείμενο, που μάλιστα διαφημίστηκε πολύ, με το τίτλο «Γιατι δεν χαμογελούν οι Γιαννιώτες;» και την υπόδειξη- «έρευνα» στο εξώφυλλο του περιοδικού δημιούργησε εντυπώσεις προς ανατροφοδότηση. «*Έξις γάρ δευτέρα φύσις*». Έτσι, η ιστορία αυτής της συγγραφής συνεχίστηκε από το 1998 έως το 2013.

Στην επαρχία, άλλωστε, ο τύπος έχει ιδιαιτερότητες. Συχνά, εκβιάζεται ν' αποτυπώσει αποκλειστικά και μόνο την επικυριαρχία και την αλήθεια των ήδη γνωστών γεγονότων ή των συμβάντων και σπάνια αποκαλύπτει νέα δεδομένα, εξ ου η περιορισμένη εμβέλεια ή η πρωτογενής ελλειμματικότητα του δημοσιογραφικού λόγου στην επαρχία. Τα επαρχιακά ΜΜΕ δεν είναι δυνατόν να παρακολουθήσουν τη

δυναμική της επαρχίας. Γι' αυτόν ακριβώς τον λόγο εξακολουθούν να είναι αδύναμα ως προς τη διαμόρφωση της κοινής γνώμης ή τη χειραγώγησή της, σαφώς, όμως, υπολείπονται στην ανάδειξη των κρυμμένων της όψεων. Επιπλέον, τα ΜΜΕ στις μικρές κοινωνίες είναι γνωστό ότι δεν είναι πιστευτά, γιατί οι κατασκευές του ψεύδους και της αλήθειας αποκαλύπτονται εύκολα ή ευκολότερα. Στις επαρχιακές πόλεις, εκτός Αθηνών, η ταυτότητα, η επωνυμία, η ιδιότητα, το επάγγελμα, το ήθος, η συμπεριφορά, ακόμη και η ιδιαιτερότητα είναι ελεγχόμενα από την άμεση εμπειρία του συγχρωτισμού και της συνύπαρξης, της φήμης και της γνώσης του άλλου μέσω της φυσικής και της κοινωνικής επαφής. Η ζωή και η γραφή δεν κρύβει και δεν κρύβεται. Στα Γιάννενα διαβάζουν τοπικά έντυπα και βλέπουν τοπικά κανάλια. Άρα, η γραφή είναι δύσκολη.

Έγραψα, λοιπόν, όλα αυτά τα χρόνια μικρά και μεγαλύτερα κείμενα για τις όψεις της ζωής στα Γιάννενα, εν πολλοίς αδιάβαστα ή άγνωστα από ένα ευρύ κοινό ή ένα κοινό που διαβάζει επειδή κινήθηκαν ή χάθηκαν στους παραπάνω περιοριστικούς σκοπέλους, αλλά και εξαιτίας των ιδιαιτεροτήτων του περιοδικού. Τα είκοσιπέντε κείμενα αυτού του βιβλίου πιθανόν να μοιάζουν με παραλλαγές στο ίδιο θέμα. Ωστόσο, αναφέρονται στις όψεις της ζωής σε μια ζωντανή και εξελισσόμενη πόλη, περιγράφουν τους πολίτες των Ιωαννίνων, τους γείτονες, τους επισκέπτες και τους παρεπιδημούντες. Εκεί στράφηκε η εστία της ανάλυσης, για ν' αναζητηθεί η συμβολή του καθενός στην πορεία και την εξέλιξη της πόλης. Γράφτηκαν και σχόλια, άλλοτε επιτυχή άλλοτε διεισδυτικά και πικρόχολα, για τις συμπεριφορές, την νοοτροπία, τις στάσεις, την ψυχολογία, τις ηχοληψίες, τις αναπαραστάσεις και τις εικονοπλασίες των Ηπειρωτών, των Γιαννιωτών και των ξένων στα Γιάννενα, οπωσδήποτε καλοπροαίρετα. Μικρά κείμενα για το ιστορικό βάθος, το ήθος, την κουλτούρα, την αξιοπρέπεια και το βάρος της πόλης στον Ελληνικό πολιτισμό, αλλά και κείμενα για τις εικόνες των δρόμων της, τα κτίρια, τη λίμνη, τα βουνά, το κρύο, την ομίχλη και την υγρασία, αλλά και για την απομόνωση, την επανατοποθέτηση και την μετάλλαξη της πόλης, καθώς και τις «παραξενιές» και τις ιδιαιτερότητές της. Για κάποια απ' αυτά που τοποθετούν την πόλη των Ιωαννίνων στην ψυχή των ανθρώπων, τόσο των Ελλήνων όσο και των ξένων επισκεπτών της, με τόση συμπάθεια και αγάπη, που συντηρούν συστηματικά και εξακολουθητικά την φήμη της.

Ο τρόπος της περιγραφής είναι αδιαφοροποίητος, άλλοτε ψυχογραφικός άλλοτε δημοσιογραφικός, άλλοτε ιστορικοκοινωνικός. Διέπεται, δηλαδή, από κάποιες μεθοδολογικές αρχές, σαφείς ή λιγότερο αυστηρές, ελπίζω, τουλάχιστον, να μην είναι

ή να γίνονται μεροληπτικές ή αυθαίρετες. Ξεκινώ με την παραδοχή ότι απαιτείται σεβασμός στο τοπικό και ότι υπάρχουν «τόποι και τρόποι», όπως λέει ο Δημήτρης Μαρωνίτης. «Κάθε τόπος και ζακόνι, κάθε μαχαλάς και τάξη», συνηθίζει να λέει μιλώντας ο πατέρας μου. Προσπάθησα να περιγράψω κάποιες υπαρκτές ή ανύπαρκτες, πλέον, όψεις του τοπικού, ως γεωγραφία, κοινωνία και ατομικότητα, θεσμούς και τελετουργίες, που αμφισβητούνται σε εποχές που κυριαρχεί ή εκθειάζεται η πολυπολιτισμικότητα και η παγκοσμιοποίηση. Προσωπικά ποτέ δεν αποδέχθηκα ότι χάνεται οτιδήποτε τοπικό υπό την πίεση οιασδήποτε επιβαλλόμενου. Η ανθρώπινη εμπειρία και ο πολιτισμός έχει επιχρωματώσεις και διαστρωματική οργάνωση, όπως και η ανθρώπινη μνήμη, ώστε τελικά οτιδήποτε συμβαίνει είτε με όρους ιστορίας είτε με στοιχεία τελετουργίας για συμβολικές ανάγκες, όχι μόνο να μην χάνεται εύκολα ή ποτέ, αλλά και να μην επικρατεί ανώδυνα. Πάντοτε και παντού, τα ισχυρά ρεύματα κυριαρχούν, αλλά και τα «ηττηθέντα» καταγράφονται ως απώθηση, ως τραύμα, ως συλλογική μνήμη, ως ιδιαιτερότητα, ως υποκουλτούρα σε κυρίαρχες ή κρυμμένες συμπεριφορές, ως συμπτώματα, τελετουργίες, ήθη και έθιμα, στάσεις και πεποιθήσεις. Η ανθρώπινη προσωπικότητα έχει ενικότητα, ιστορικότητα, πολιτιστική, ιστορική και κοινωνική αναφορικότητα και οι ανθρώπινες ομάδες και κοινότητες έχουν μήτρες, αρχέγονα στοιχεία, νέους κανόνες, παραφυάδες, κεντρικά ρεύματα και σύμβολα, εντός τόπου και χρόνου, εντός του σώματος και της ψυχής τους.

Γράφω, λοιπόν, για τα Ιωάννινα, την πόλη και την ψυχή της. Γράφω στα Γιάννενα, για τη ζωή στα Ιωάννινα, της πρώτης δεκαπενταετίας του 21^{ου} αιώνα, σε συνθήκες θεσμικές, απρόσμενα ήρεμες και μάλλον ευνοϊκές, λίγο πριν από την κρίση. Σκοπός μου είναι η ανάδυση των πολλαπλών όψεων μιας σύγχρονης πόλης μέσω της γραφής, όπου το στυλό θ' αντικαταστήσει την κοινοτυπία της φωτογραφικής μηχανής. Ελπίζω ότι αυτή η κατάθεση θα συμβάλει να γίνει η φανερή και η μυστική ζωή της πόλης πιο κατανοητή, πιο προσβάσιμη και πιο διακριτή. Μια ζωή σε μια πόλη με κοινωνική συνοχή, αλληλεγγύη και αλληλοπεριχώρηση. Τελικά, γράφω επειδή θέλω και προσπαθώ να ερμηνεύσω τις προθέσεις, τις προσδοκίες και τις άρρητες στάσεις ή τις ανέκφραστες επιδιώξεις αυτών που είδα και συνάντησα, μίλησα, άκουσα, χαιρέτισα, άγγιξα και έζησα. Γράφω ανυστερόβουλα, αλλά κυρίως φιλικά και ανεκτικά. Ίσως ακόμη να γράφω μεταποιώντας τα πραγματικά στοιχεία των ανθρώπινων καταστάσεων σε συμβολικά συμπαρομαρτούντα και να προσπαθώ ν' αναπαραστήσω με άλλο τρόπο, με τη γραφή και το νόημα, τα σημάδια ή τα συμπτώματα των απόντων ή αφανών πεπραγμένων της κοινής εμπειρίας, όσο μπορεί

αυτό να γίνει. Τελικά, εικονογραφώ το συγκρουσιακό, αλλά και το συνεκτικό συνοθύλευμα των ανθρωπίνων, φυσικών και συμβολικών, ιχνών της πόλης, για να γίνει μέσα μας ως σύνθεση, πιο ανεξίτηλη αλλά και ως εμπειρία καθημερινή, πιο κατοικήσιμη!

Φ.Μωρόγιαννης

Δεκέμβριος 2013

Γιατί δεν χαμογελούν οι Γιαννιώτες;

Περί της ψυχολογίας και της ψυχοσυνθέσεως των Ιωαννιτών και γιατί οι Γιαννιώτες δεν είναι χαμογελαστοί και πρόσχαροι.

Δύσκολα ερωτήματα μού έθεσε το περιοδικό «*Επιλογές*», δύσκολες θα είναι και οι απαντήσεις. Ως προς τον έλεγχο της ορθότητας του ερωτήματος, βρήκα τη νομιμότητα του στο κείμενο του αειμνήστου Καθηγητή της Ψυχιατρικής του Πανεπιστημίου Αθηνών Δημητρίου Κουρέτα, με θέμα «*Η Ψυχολογία του Ελληνικού λαού*», καθ' όσον πρώτος αυτός συνέγραψε επιστημονικό δοκίμιο για ένα τόσο δύσκολο και ευρύ θέμα. Από το κείμενο αυτό θ' αντλήσω τις γενικές παρατηρήσεις, που θα αποτελέσουν τη βάση αυτής της εργασίας.

Ο Δ. Κουρέτας αποφαίνεται ότι τον Ελληνικό λαό χαρακτηρίζουν εξαιρετικά χαρίσματα, αλλά και μεγάλα ελαττώματα. Στα χαρίσματα περιλαμβάνονται τα εξής: Πρώτον, το φιλότιμο, που πρόκειται για αμιγώς Ελληνικό νόημα ζωής και συμπεριφοράς, που με το ίδιο εννοιολογικό περιεχόμενο, δεν αποδίδεται σε καμιά άλλη γλώσσα. Δεύτερον, η λιτότητα, ως υποχρεωτική προσαρμογή στην περιορισμένη γονιμότητα της Ελληνικής γης, αλλά και ως στάση απόρριψης του περιττού. Τρίτον, η τάση προς μετανάστευση και το εμπορικό δαιμόνιο του Έλληνα, χαρακτηριστικά προερχόμενα από την Αρχαιότητα. Τέταρτον, η πνευματική ευστροφία, προϊόν του μεσογειακού κλίματος, αλλά και της συμβολής πολιτιστικών και μορφωτικών παραγόντων. Αντιστοίχως, στα ελαττώματα του Ελληνικού λαού, σύμφωνα πάντοτε με την άποψη του Καθηγητή, κατατάσσονται: Πρώτον, ο ατομικισμός, ως η τάση ν' αποδεσμευτούμε από κάθε υποχρέωση αλληλεγγύης και να μην ενδιαφερόμαστε παρά μόνον για τον εαυτό μας, που συμβαδίζει με την έλλειψη πνεύματος αλληλεγγύης και συνεργατικότητας. Δεύτερον, η σημειούμενη μετάπτωση της έμφυτης ευφυίας σε τυχοδιωκτισμό με ολοένα αυξανόμενη συχνότητα. Τέλος, η περιφρόνηση του κοινού συμφέροντος και των δικαιωμάτων του άλλου, γεγονός που παρατηρείται στους Έλληνες σε μεγαλύτερη αναλογία, εν συγκρίσει με άλλους λαούς.

Προφανώς, τα παραπάνω ισχύουν και για τους Ηπειρώτες και για τους κατοίκους των Ιωαννίνων. Για τους Γιαννιώτες, συγκεκριμένα, αποδίδονται και τα εξής. Ότι είναι κλειστοί, εσωστρεφείς, ανέκφραστοι, επιφυλακτικοί, δύσπιστοι και γενικώς περιοριστικοί ως προς την έκφραση των συναισθημάτων, τόσο των θετικών (φιλία, οικειότητα, αγάπη, αλληλεγγύη, χαρά) όσο και των αρνητικών (λύπη, θλίψη,

στενοχώρια, ζήλια, θυμός) στις καθημερινές, ιδιωτικές και δημόσιες στιγμές της ζωής. Επιπλέον, είναι γνωστό ότι στη λαϊκή τέχνη και κυρίως στα δημοτικά τραγούδια, το περιεχόμενο είναι θρηνητικό και πένθιμο, η μουσική αργόσυρτη, ελεγειακή και ετοιμοδάκρυτος, ο δε χορός βαρύς, κυκλικός μεγάλου εύρους, συλλογικός, στάσιμος, χωρίς σωματικές ανατάσεις, σχεδόν ανέκφραστος, σαν χορευτικό περπάτημα.

Έχουν γραφεί πολλά για τη διάθεση, το θυμικό και τη συναισθηματική έκφραση των Ελλήνων γενικά, αλλά και των Ηπειρωτών, οι δε απόψεις είναι αμφιλεγόμενες. Άλλοι θεωρούν τους Έλληνες, ιδιαίτερος τους Νότιους και τους Νησιώτες, ως τους πλέον ευχαρείς του κόσμου ολόκληρου, άλλοι θεωρούν τους Έλληνες, γενικώς, ως τους πλέον θλιμμένους, απαισιόδοξους και θρηνώντες. Την άποψη αυτή υποστηρίζει ο εθνολόγος-ιστορικός Σπυρίδων Ζαμπέλιος (1813-1891) σε μια πραγματεία του, που δημοσιεύτηκε στα μέσα του προηγούμενου αιώνα (1859) με θέμα *«Πόθεν η κοινή λέξη τραγουδώ;»*, όπου μεταξύ των άλλων γράφει, ότι *«ο γέλως δεν είναι σύνηθες γνώρισμα της ιδιοσυγκρασίας του Έλληνα. Ο Έλληνα γελά, ούτως ειπείν, ξέναις παρειαίς, κλαίει γελών, γελά στεναζών. Το ρήμα άδω, απέβη άχρηστον, αντί δε αυτού παρειέφρησε το τραγουδέω- τραγουδώ, διότι τραγωδούμενα απεκάλεσαν οι πρόγονοι μας, τα αξιοδραμάτιστα και δεινά»*.

Τα αξιοδραμάτιστα και δεινά των Ιωαννιτών είναι πολλά και σπουδαία. Πρώτον, η φυσική, έως αποκλεισμού, απομόνωση του Νομού ολόκληρου. *«Ο τόπος μας είναι κλειστός, όλο βουνά που έχουνε σκεπή, τον χαμηλό ουρανό, μέρα και νύχτα»* κατά τον Γιώργο Σεφέρη, σε συνδυασμό με την πλήρη ανυπαρξία σύγχρονου δικτύου όλων των τύπων επικοινωνιών, καθιστά τον Γιαννιώτη όμηρο της ομίχλης και των ορέων, αιχμάλωτο σε μια λεκάνη χωρίς διαφυγές, αυτοκαταστροφικό δέσμιό του πάθους του για τον τόπο του. Εύλογο είναι να δημιουργηθεί θυμός, πίκρα και αγανάκτηση, που ταυτόχρονα πρέπει να κρατηθεί, να ελεγχθεί, να μην εκφρασθεί, γιατί κάτι τέτοιο δεν επιτρέπεται από τη συνείδηση και τον πολιτισμό του ατόμου. Ίσως έτσι εξηγείται το ότι γύρω μας βλέπουμε ανθρώπους δημιουργικούς και χαρισματικούς να περιφέρονται ως απέλπιδες, περιθωριακοί και να καταφεύγουν, γι' ανακούφιση στο αλκοόλ και τις ψυχοτρόπες ουσίες. Ίσως δεν είναι συγχρονικό φαινόμενο η ανάπτυξη μιας βιομηχανίας αλκοολισμού στα Ιωάννινα έναντι οιασδήποτε άλλης ωφελιμότερης. Το αλκοόλ και τα ψυχοτρόπα κάθε λογής δεν ταιριάζουν στους χαρούμενους και τους νικητές. αλλά στους πικραμένους και τους παγιδευμένους *«με σώματα που δεν μπορούν πια ν' αγαπήσουν και ν' αγαπηθούν»*.

Δεύτερον, η καθυστερημένη σύνδεση, μετά την απελευθέρωση το 1913, με το κράτος των Αθηνών. Έχει περιγραφεί αναλυτικά η στρατηγική θέση της πόλεως των Ιωαννίνων, ως κέντρου μιας ευρείας περιφέρειας με ενδοχώρα τη λοιπή Ήπειρο, τη Βόρειο Ήπειρο και τη Νότιο Αλβανία, σχέδιο που είχε πραγματοποιηθεί με επιτυχία από τους τοπικούς ηγεμόνες επί Οθωμανικής Αυτοκρατορίας, κυρίως όμως από τον Αλή-Πασά (βλ. Πλομάρ, «*Το Διαμάντι των Ιωαννίνων*»). Νεότεροι, επίσης, μελετητές και πολιτικοί αναφέρουν ότι το μέλλον, ως προς την οικονομική ανάπτυξη των Ιωαννίνων είναι η Αλβανία, κάτι που όμως δεν γίνεται λόγω πολιτικών εμποδίων. Έτσι, ούτε η ουσιαστική οικονομική και γεωπολιτική σύνδεση με το εθνικό κέντρο έγινε, ούτε η περίφημη οικονομική «διείσδυση» προς Βορράν, συνάμα η μετανάστευση και το συνάλλαγμα εξέλιπαν, με αποτέλεσμα το παραδοσιακό, εμπορικό εγχείρημα των Ιωαννιτών εγκλωβίστηκε και συρρικνώθηκε λόγω «παγκοσμιοποίησης». Η κτηνοτροφία περιορίστηκε τοπικά και διασπάστηκε σε μικρές μονάδες λόγω των κοινοτικών επιδοτήσεων, ο ραγδαία αναπτυσσόμενος τριτογενής τομέας των κρατικών υπηρεσιών κάθε άλλο παρά αξιοποιεί τους εμπλεκόμενους, καθότι συχνά εμφανίζεται ασφυκτικά διαπλεκόμενος. Πώς μέσα σ' αυτό το πολιτιστικό πλαίσιο να επιβιώσει ο απόγονος των Μολλοσσών, Γιαννιώτης; Πού να εναποθέσει την αξιοπρέπεια του, που αλώβητη διατήρησε για αιώνες σε ξένους τόπους; Πώς ν' αναπνεύσει σ' αυτήν την ασφυξία; Πώς να δημιουργήσει και να προσφέρει ξανά, όπως οι πρόγονοί του; Πώς να είναι φιλικός και αλληλέγγυος με τον Κρητικό ή τον Δωδεκανήσιο, που «πνίγονται» στο τουριστικό συνάλλαγμα και ευημερούν, ενώ το κλίμα και η πολιτική εξουσία του κέντρου ευνοεί εισέτι; Νιώθει σαν θηρίο σε κλουβί. Κλείνεται συνεχώς στον εαυτό του, συρρικνώνεται, αλλά δεν χάνεται. Στέκεται λίγο μακριά. Κρατάει μίαν απόσταση αναγκαστική. Πενθεί και περιμένει.

Τρίτον, η παραδοσιακή δομή και οργάνωση της κοινωνίας και της οικογένειας στα Ιωάννινα, που διαθέτει ιεραρχίες και ρόλους σ' ένα σχήμα διευρυμένο, όπου οι τρεις γενιές συνυπάρχουν, πολλές φορές στο ίδιο ή στο διπλανό σπίτι. Περίπου 45% των οικογενειών στα Ιωάννινα (σε σχέση με 25% στην Αθήνα) έχουν μορφή διευρυμένη, δηλαδή γονείς ή πεθερικά, το ζευγάρι και τα παιδιά του συνυπάρχουν. Παρ' ότι αυτή η δομή έχει θετικές λειτουργίες, συνεχώς αμφισβητείται κυρίως από τα νεότερα μέλη και τις γυναίκες. Η αμφιθυμική θέση, στάση και συμπεριφορά της νέας γυναίκας στην οικογένεια δε συνδυάζεται με τη συναισθηματική έκφραση και επιβίωση των υπολοίπων μελών. Από την άλλη πλευρά, η γυναίκα, ενώ εξακολουθεί

ν' απολαμβάνει τον παραδοσιακό προστατευτισμό, διεκδικεί νεότερους αυτόνομους ρόλους, π.χ. μέσω της εξόδου από το σπίτι και την εργασία, χωρίς όμως ιδιαίτερα αποτελέσματα, δεδομένου ότι στα Ιωάννινα εργάζεται μόνο το 33% των γυναικών, με τις υπόλοιπες να υποαπασχολούνται αναγκαστικά ή να βρίσκονται στο σπίτι πλήρεις αμφιθυμίας. Το σπίτι δε λειτουργεί όπως παλιά, παρότι η δομή δεν άλλαξε. Άλλαξαν, όμως, οι ήχοι και οι συνήθειες στο μικρό-μεγάλο διαμέρισμα της αντιπαροχής. Πιο συχνά, πλέον, ακούγονται οι φωνές και οι οίμωγές των συγκρουόμενων, παρά οι ήχοι των περιπτύξεων ή τα τραγούδια στις γιορτές. Φαίνεται ότι η οργάνωση και η λειτουργία της οικογένειας βρίσκεται στο όριο της αντοχής της. Εξακολουθεί μεν να παράγει τα παραδοσιακά «καλά» που έχει επιφορτισθεί, όπως οι σπουδές των παιδιών μέσω της επιμόρφωσης και της παραπαιδείας, η οικονομική στήριξή τους μέχρι τον γάμο ή και μετά. Παράγει, όμως, ορισμένα άγνωστα μέχρι στιγμής «κακά», όπως η υπερπροστασία και ο φόβος αυτονομίας των παιδιών, η αναγκαστική καθήλωση των παιδιών στα ψυχοκοινωνικά στερεότυπα της δεκαετίας του 1970 (λήψη πτυχίου, πολιτικό μέσο, διορισμός στο Δημόσιο, γάμος) και η εκπαίδευση σ' ένα μοντέλο ανταγωνιστικό και ατομικιστικό, παρ' ότι η ίδια η οικογένεια λειτουργεί με κανόνες ατομικής προσπάθειας. Ένα άλλο γεγονός συνδηλωτικό των προαναφερθέντων, που φαίνεται ιδιαίτερα στα Ιωάννινα, είναι η παύση της λειτουργίας του σπιτιού, ως χώρου δράσης, πράξης και δημιουργίας όλων των μελών της οικογένειας, όλο το 24ωρο, όλες τις εποχές. Το μικρο-μεγάλο σπίτι της αντιπαροχής δε χωράει άτομα εν πράξει και συμβάντα, αλλά κυρίως δε χωράει το μυαλό του νοικοκύρη του, που ονειρεύεται ραχούλες και κλαρίνο, δεν μπορεί να φανταστεί νέες εμπειρίες, ήχους, επιτεύγματα, νέες διεξόδους και νοήματα ζωής, καθώς και συγκρίσεις συγχρονικού τύπου με όραμα. Ο ατομικισμός, ο τυχοδιωκτισμός (ελέω πολιτικού-πελατειακού συστήματος και γενικευμένης διαφθοράς) και η περιφρόνηση του κοινού συμφέροντος αποτελούν ελαττώματα και των Ιωαννιτών. Λέγεται, μάλιστα, ότι αυτά απεκτήθησαν ή επετέθησαν κατά τη μακρά δουλειά και ίσως πρέπει να θεωρηθούν ως κατάλοιπα, που υφίστανται ακόμη ενεργά στην ψυχή πολλών ανθρώπων. Εκείνοι, παρ' ότι υπέστησαν στερήσεις και παντός είδους δυναστικές καταπιέσεις, προσπάθησαν αμυνόμενοι για να επιζήσουν, να προσαρμοστούν προς το δυσβάστακτο γενικά περιβάλλον, με το ν' αγνοούν ή να τα καταπολεμούν κρυφίως και με κατάλληλους ελιγμούς. Εξακολουθούν ν' αντιμετωπίζουν την εξουσία μέσα από το ίδιο πρίσμα, όπως οι πρόγονοί τους, οι οποίοι ένιωθαν καταπίεση κάτω από τον Οθωμανικό ζυγό, γι' αυτό έχουν κάποια ελαστικότητα στη συμμόρφωσή τους

προς τους νόμους, που θίγουν τα συμφέροντά τους. Όταν μια κοινωνία βρίσκεται σε κρίση και παρακμή, εκείνο που αναδύεται στην επιφάνεια είναι ό,τι δυσάρεστο, ό,τι αρνητικό, αυτό που αντιπροσωπεύει το «κακό» τμήμα της οργάνωσής της. Οι Ιωαννίτες, μοναχοί και πάλι, απαλλοτριώνουν με πολύ κόστος το «καλλίτερό» τους και «περιφέρουν» τη δυσθυμία τους στους δρόμους, στις πλατείες, στην αγορά και τελικά στα αλκοολοπωλεία, εκόντες-άκοντες.

Τέταρτο και τελευταίο. Το αίσθημα της αξιοπρέπειας και της υπερηφάνειας, ένα στοιχείο ναρκισσιστικής, γνωσιακής συγκρότησης με ευθραυστότητα και ευαισθησία, που βλέπουμε στους Γιαννιώτες. Η ψυχή τους είναι δομημένη σαν πέτρα, σκληρή και εύθραυστη, γοητευτική και ακατέργαστη, ταιριαστή στο περιβάλλον. Δε γελούν οι Γιαννιώτες, γιατί έχουν ανεχθεί το κόστος της μη-σύνδεσης με τον εθνικό κορμό, δε γελούν γιατί «φιλοξένησαν» ως μη όφειλαν, τον Εμφύλιο σπαραγμό, δε γελούν γιατί η αποστέρηση που φέρνει η μετανάστευση, δεν αντέχεται και οδηγεί σε τραγικές εκρήξεις ανθρώπινων παθών, όπως μας έδειξε στην «Αναπαράσταση» ο Θ. Αγγελόπουλος, δε γελούν γιατί δεν αντέχουν την παραμέληση και την υποτίμηση, δε γελούν και δεν είναι χαρούμενοι, μεσούντος του Πένθους. Το Πένθος, όμως, ως απαρτιωτική, συνθετική και, τελικά, λυτρωτική διαδικασία μπορεί ν' αργεί και να παρατείνεται, έχει συνάμα εντός του τη χρονικότητα και κάποτε λήγει.

Νοέμβριος 1998

Εποχιακή κατάθλιψη και φωτοθεραπεία.

Καθώς έρχεται το Φθινόπωρο στα Γιάννενα, ο ορίζοντας στενεύει, η ομίχλη και η συννεφιά κρύβουν το φως και η διάθεση των ανθρώπων αλλάζει. Στους περισσότερους πρόκειται για μια ποσοτική μεταβολή των χαρακτηριστικών της συναισθηματικής κατάστασης, που δεν επηρεάζει τη διάθεση και τη λειτουργικότητα. Σ' ένα, όμως, μικρό, αλλά όχι ασήμαντο ποσοστό 1-3%, κυρίως γυναικών μεγαλύτερης ηλικίας από τα 30 χρόνια, εμφανίζεται η εποχιακή κατάθλιψη, που οφείλεται στην έλλειψη φωτός και χαρακτηρίζεται από υπνηλία, υπερφαγία, κυρίως υδατανθράκων, αύξηση του σωματικού βάρους, ευκοπωσία, τάση για κοινωνική απομόνωση και απογευματινή πτώση της ενεργητικότητας .

Η εποχιακή κατάθλιψη είναι μια περιοδική καταθλιπτική διαταραχή, που εμφανίζεται τον Χειμώνα, αρχίζει τους μήνες του Φθινοπώρου (Σεπτέμβριος– Οκτώβριος– Νοέμβριος) και υποχωρεί με τον ερχομό της Άνοιξης, τους μήνες (Μάρτιο- Απρίλιο– Μάιο). Η κατάσταση αυτή περιγράφηκε σε πληθυσμούς της Βόρειας Ευρώπης (Αγγλία- Σκωτία – Σουηδία– Φιλανδία) και της Βορείου Αμερικής (Καναδάς), με επικράτηση (συχνότητα) που κυμαίνεται από 1,5-10%, καθώς αυξάνεται με το γεωγραφικό πλάτος. Η αιτιολογία της εποχιακής κατάθλιψης είναι κάποια διαταραχή στην έκκριση της ορμόνης μελατονίνης, που αποτελεί πρόδρομο ουσία του νευρορρυθμιστή σεροτονίνη, που συμμετέχει στα νευρωνικά κυκλώματα που καθορίζουν τον τόνο του συναισθήματος και της διάθεσης.

Η θεραπεία της εποχιακής κατάθλιψης είναι η φωτοθεραπεία, δηλαδή οι συνθήκες φωτεινότητας, «που φέρνουν την άνοιξη και το καλοκαίρι μέσα στην καρδιά του χειμώνα». Πρόκειται για φωτοθεραπεία με τεχνητό φως από ειδικές λυχνίες (λάμπες φωτισμού), που εφαρμόζονται σε ειδικές συσκευές (όπως η οθόνη της τηλεόρασης) και εκπέμπουν φως εντάσεως 2,500 έως 10,000 Lux. Ο άνθρωπος που πάσχει από εποχιακή κατάθλιψη πρέπει να φωτίζεται «καθημερινά», δηλαδή να εισπράττει το φως της λυχνίας μέσω του αμφιβληστροειδή των ματιών του για δύο ώρες ημερησίως (1 ώρα το πρωί και 1 ώρα το βράδυ) για όλη τη διάρκεια των χειμερινών μηνών. Η απάντηση στη φωτοθεραπεία είναι καλή έως πολύ καλή και στερείται παρενεργειών (εκτός των σπάνιων παρενεργειών, όπως πονοκέφαλος, κοκκίνισμα ματιών, ήπια υπερένταση, αϋπνία στην αρχή της θεραπείας).

Η καλύτερη πρόληψη της επανεμφάνισης της εποχιακής κατάθλιψης είναι, αφ' ενός η καλή θεραπεία καθενός επεισοδίου για τρία συνεχή χρόνια ή και

περισσότερο, αφετέρου η έγκαιρη διάγνωση των νέων περιπτώσεων. Φυσικά, τα γενικά προληπτικά μέτρα για την αποφυγή της εμφάνισης επεισοδίων εποχιακής κατάθλιψης θα μπορούσε να είναι ο φωτισμός των δρόμων της πόλης και η φωτεινότητα των εσωτερικών χώρων των σπιτιών και των γραφείων κατά τη διάρκεια του χειμώνα.

Επομένως, ο Δήμαρχος θα βοηθούσε την ψυχική υγεία των Γιαννιωτών με τον φωτισμό των δρόμων και των πλατειών. Όπως επίσης, οι αρχιτέκτονες και οι διακοσμητές να κτίζουν σπίτια και γραφεία, που να φωτίζονται επαρκώς, καθόσον είναι γνωστό από παλιά έστω και σε παραλλαγή, «ότι το σπίτι που δεν το βλέπει ο ήλιος, το βλέπει ο ψυχίατρος».

Οκτώβριος 2000

Η Άνοιξη των Επιθυμιών και η Ερωτική Διαθεσιμότητα στην πόλη.

Μετά το στροβίλισμα των αέριδων του ύστερου χειμώνα και των επικλητικών μεταμφιέσεων των Απόκρεω, το εαρινό ηλιοστάσι ξαναθυμίζει την ισημερία και την ανάδυση των δυνάμεων της ζωής ξανά και ξανά στην αιώνια και ατέρμονη ανακύκληση της χρονικότητας της ζωής. Η άνοιξη αρχίζει με μια αποκατάσταση της διάθεσης και μια κρυφή επαφή με το σώμα. Μια όρεξη για εξόδους και απόλαυση της ηλιοφάνειας μάς παρασύρει κοντά στο λιγοστό πράσινο της ακατάστασης αστικής ζωής εν Ιωαννίνους. Παρότι η λίμνη επιμένει να μας εγκαλεί να χαρούμε μαζί της τις αναδύσεις των χρωματικών περιπτώξεων της Άνοιξης, ο κίνδυνος από την επαπειλούμενη λειψυδρία και την υπερθέρμανση του περιβάλλοντος αφήνει εξαιρετικά αδιάφορους τους θαμώνες του Κοκούν, του Au Bar και του Φλο Καφέ, που οργανώνουν το μικρό βουλεβάρτο της κοσμικής διακίνησης των επιθυμιών, μικρών και μεγάλων, στην μικρομέγαλη πόλη του 21ου αιώνα στις παρυφές της Ευρωπαϊκής Ένωσης.

Οι άνθρωποι, όμως, των συναισθημάτων είναι οικουμενικά όντα, πολίτες της παγκόσμιας Οιδιπόδειας κοσμολογίας, πελταστές της αρχέγονης ανάγκης για επαφή, άγγιγμα, επιβεβαίωση, ευχαρίστηση, κράτημα, σύνδεση, ταυτίσεις, αλληλοσπαραγμούς και πένθος. Είναι επιθετικά παίγνια στο τοπίο των διανθρώπινων σχέσεων και συναλλαγών. Κεντρικό θέρετρο αποτελεί η πραγμάτωση του έρωτος με τα σκηνικά του, τις τελετουργίες του και τα συμπαρομαρτούντα στο ανοιξιάτικο τοπίο, υπό το φως, με τα σώματα, πρόσωπο με πρόσωπο, την αναπαράσταση του Άλλου, την πάταξη του θανάτου και την αλληλοπεριχώριση.

Από τις παλιές εξαγγελίες των εποχών της ασφάλειας και της σταθερότητας, λίγα πιστεύουμε πλέον και λιγότερα πράττουμε. Η διάθεση του μετανεωτερικού ανθρώπου θέτει εξυπαρχής όλα τα δεδομένα που κανοναρχούν τον βίο του, αφού η προηγηθείσα νεωτερικότητα συνέτριψε κάθε βεβαιότητα για το είναι, τον βίο, τον γάμο, την εργασία, τη διασκέδαση, τις ανθρώπινες σχέσεις και, φυσικά, το δίπολο έρωθ-θάνατος. Αφού ο θάνατος εξοβελίστηκε πλήρως από την κοινωνική ζωή του μετανεωτερικού ανθρώπου και ούτε καν στη Μεταφυσική επιτρέπεται ν' ασχολείται με τη σκοτεινή ουσία του, αντιπαραθετικά φορτίστηκε το δεύτερο σκέλος του πρώην ισόρροπου διπόλου με τον τονισμό και την υπερφόρτιση της έννοιας και της πρακτικής του έρωτα.

Αφαιρώντας στα γρήγορα πολλές σηματοδοτήσεις και σημαίνοντα, που αφορούν στη διαδικασία της σύνδεσης των ανθρώπων, ξεπερνώντας τον θεσμικό σεβασμό, την κοινωνική ανοχή και φιλανθρωπία, λίγα μένουν για να καθορίσουν την ουσία που απομένει. Έρωτας στη μεταμοντέρνα εποχή σημαίνει, κυρίως, σεξουαλική διαθεσιμότητα. Άνθρωπος της μετανεωτερικής εποχής σημαίνει πολίτης με σώμα, σάρκα ολίγη και επιμήκη οστά... πρωτίστως!

Μετά τη μεγάλη αλλαγή που συντελέστηκε, χωρίς να το καταλάβουμε, στην κοινωνική ζωή, όσο σοβούσε ο μοντερνισμός (π.χ. η είσοδος της γυναίκας στην αγορά εργασίας, το φεμινιστικό κίνημα, ο εκδημοκρατισμός του κράτους, η ανάπτυξη των κοινωνικών προνοιακών παροχών, η αποσύνδεση της σεξουαλικότητας από την αναπαραγωγή, ο οικογενειακός προγραμματισμός και ο έλεγχος των γεννήσεων, η τεχνητή γονιμοποίηση, η μονογονεϊκότητα, η υπογεννητικότητα, η αύξηση της ανεργίας, η αδιαφορία για την εργασία, η ανάγκη για ελεύθερο χρόνο), θεωρείται φυσικό επακόλουθο να καταγραφούν αντανakλάσεις αυτών των αλλαγών στις ανθρώπινες σχέσεις και ιδιαίτερα στο τοπίο του έρωτα. Έκείνο μοιάζει, μάλλον, με το Σολωμικό τοπίο των Ψαρών μετά την αποψίλωση, όπου η «σεξουαλικότητα», στη θέση της Δόξας, μονάχη προχωρεί, φορώντας στεφάνι στην κόμη, γινομένο από τα λίγα χορτάρια που έχουν απομείνει στην έρημη γη.

Ρούχα και στολίδια, ενδυμασίες και αποκαλύψεις, σχήματα και συμπεριφορές, υποκρίσεις και εξομολογήσεις, μεταμεσονύκτιες σπονδές με ουίσκι και λικνίσματα, μοναξιά και φονασκίες, κορναρίσματα, μποτιλιαρίσματα, στριμωξίδι, ζηλοτυπίες, φασαρίες, προφυλακτικά, γρήγορο σεξ στο αυτοκίνητο, νυκτερινά τροχαία, διαζύγια, ένα ξόδεμα ανθρώπινης δύναμης ασύλληπτης έκτασης, στο βωμό της, χωρίς φανερό νόημα, αυτοκατανάλωσης της ερωτικής διαθεσιμότητας. Φαίνεται ότι το κλασικό ζευγαράκι, που όλοι μας ζήσαμε, να ερωτοτροπεί με τη ζωή και να ερωτεύεται, εις-έτερον, είτε στα παγκάκια και τα σκοτεινά δρομάκια των πόλεων, είτε στις εξοχές, είτε στις μισοφωτισμένες κάμαρες, πνέει τα λoίσθια, αφήνοντας, μάλλον, μια γλυκιά νοσταλγία και μια διάχυτη ανησυχία για την τύχη των σχέσεων.

Τι αναφαίνεται και τι επικρατεί; Η ερωτική διαθεσιμότητα μεταλλάσσεται και ταυτίζεται με τη σεξουαλικότητα, το σχήμα του ζεύγους άνδρας- γυναίκα ταράσσεται και παρουσιάζει ισχυρούς κραδασμούς, που οδηγεί στην αποσταθεροποίησή του, παράγοντας μια εξαιρετικά μεγάλη και απρόβλεπτη κινητικότητα στη σεξουαλική συμπεριφορά των ανθρώπων της μεταμοντέρνας εποχής. Ταυτόχρονα, η ίδια η σεξουαλικότητα, έχοντας χάσει το ερωτικό της υπόστρωμα που την διαποτίζει και την

κάνει ν' αποκτά διεισδυτικότητα και διαπερατότητα, γίνεται όλο και πιο αυτό-αναφορική, όλο και πιο αυτό-καταναλωτική, δηλαδή αυτό-ερωτική και μοναχική.

Μάιος 2001

Οικειότητα και ανοικειότητα στα Ιωάννινα.

Τα Ιωάννινα αποτελούν μια πόλη, που δεν μπορεί να λειτουργήσει διαφορετικά παρά σαν μια αγκαλιά και ομπρέλα ταυτοχρόνως, καθότι σε μια ακτίνα 5 χλμ. μήκους και πλάτους 2 χλμ. στεγάζει εκατό χιλιάδες κόσμο και δε διαθέτει φυσικά όρια διαφυγής λόγω της λίμνης, του Μιτσικελιού, του Αυγού και του λόφου της Ε.Η.Μ. Η αγκαλιά αυτή έχει γλύκα, προσφέρει προστασία, ασφάλεια, συγκρατεί, εμπεριέχει και αποσβαίνει τους κραδασμούς, αποτρέπει την αυτονομία, οργανώνει σχέσεις και ονοματοδοτεί, νοηματοδοτώντας τα συγκρατούμενα Υποκείμενα, προσφέρει αποδοχή, δημιουργεί αίσθημα ταυτότητας, προσδίδει κύρος, υπόσχεται ένα μέλλον οργανώνοντας τον χρόνο καταδυόμενη στο παρελθόν, όπου η δόξα, η λαμπρότητα και η αίγλη μεγαλουργούν και στιγματίζει το μέλλον, σύμφωνα με το «χρίσμα» και το «χρησμό» του εμπεριέχοντος. Η ομπρέλα, επίσης, είναι μεγάλη, αλεξήλια, αλεξίβροχη, αλεξικέραυνη, προσδίδοντας στην οροφή του κοινωνικού ιστού ένα χρώμα μουντό, λίγο σκοτεινό, λίγο γκριζο σαν χαμηλοτάβανο δωμάτιο με ημίφως, σαν κάμαρη με κλειστά παντζούρια, σαν μια πόλη στο λυκόφως του βιορυθμού της, σαν μια πολιτεία που λήγει η θητεία των αρχόντων της, των διορισμένων με τη δόξα του χαμένου ένδοξου παρελθόντος της.

Αγκαλιά, ταυτόχρονα, σημαίνει οικειότητα, γνωριμία, συναισθηματική φιλία, φιλότιτα και μίσος, σχέση προσώπων με χρονικό προσδιορισμό και ρόλους σαφείς και συγκεκριμένους. Σε τέτοιες αγκαλιές μεγάλωσε η πόλη τα παιδιά της, όπου η πόλη-μητέρα-τροφός γαλουχεί και φροντίζει τους μελλοντικούς άνδρες και τις γυναίκες που θα την κατοικήσουν ως αυτόνομα, ενήλικα Υποκείμενα. Κάτω από την ομπρέλα του ουρανού της πόλης μέσα στη λεκάνη του τοπίου, η κοινωνία των Υποκειμένων και των Πολιτών στοιχίζεται, στρωματώνεται, διατάσσεται, οργανώνεται, οριοθετεί και οριοθετείται, κινείται στο ακίνητο και χαμηλό τοπίο.

Σαν αποτέλεσμα αυτών των συνθηκών, η οικειότητα συνήθως ανθεί και είναι βαθιά, πρωταρχική, σωματική σαν την οικειότητα των εραστών, σαν την οικειότητα του σώματος προς το ποθητό άλλο σώμα. Έτσι, η οικειότητα αποκτά χρονική διάσταση και, επομένως, ισχυρή αντοχή. Απ' αυτό το γεγονός ίσως προκύπτει η νοσταλγία αυτών που στερήθηκαν την αγκαλιά-ομπρέλα της πόλης και τον τόπο τους ως μάνας-τροφού. Αυτή η νοσταλγία καρφώνει την επιθυμία των πολιτών τούτης της πόλης στον τόπο τους και την απευθύνει προς αλλήλους.

Μια κοινωνία εξαιρετικά κλειστή και εσωστρεφής, ασφυκτικά περιχαρακωμένη, όχι από γενετικά, φυλετικά χαρακτηριστικά, αλλά από συμβολικά συναισθηματικά και ψυχοκοινωνικά, ώστε να πλησιάζει τα όρια μιας ρατσιστικής κοινότητας: Πας μη Γιαννιώτης Βάρβαρος, πας μη Ηπειρώτης ανοίκειος, πας ξένος, ξένος και μακρινός. Πού βρίσκεται, άραγε, η φιλία και η ζεστασιά και η εγκαρδιότητα μεταξύ γνωστών και αγνώστων πολιτών της πόλης;

Στα Γιάννενα βλέπουμε τις παρέες, βλέπουμε τις μικρές ομάδες των ανθρώπων γύρω από τα τραπέζια των καφενείων, των ταβερνείων ακόμη και των ταχυφαγείων, φαινόμενο που εκλείπει στις πρωτεύουσες της Δυτικής Ευρώπης. Η καθημερινότητα περιλαμβάνει τη συνύπαρξη πολλών ανθρώπων από το πρωί μέχρι το βράδυ, για καφέ, ποτό, συζήτηση σε χώρους κοινούς, μακριά και έξω από τα σπίτια. Σ' αυτήν την πόλη βλέπουμε διπλά τραπέζια στον διευρυνόμενο κύκλο της παρέας, που πολύ συχνά περιλαμβάνει περισσότερα άτομα των τεσσάρων, που προβλέπουν οι κλασικές διατάξεις των χωροθετών. Στους δρόμους παρέες νεαρών, συνήθως κοριτσιών, αλλά και αγοριών πέραν των δυο, τρεις, τέσσερις και πέντε, μας ξαναθυμίζουν την πρωτογενή, κοινοτική προέλευση του ανθρώπου και την πρωταρχική του ανάγκη να πραγματωθεί σήμερα σε τόπο και χρόνο κοινωνικό και κοινοτικό.

Στα Ιωάννινα το δίπολο δημόσιος-ιδιωτικός βίος είναι καλά οργανωμένο. Στον ιδιωτικό χώρο λειτουργεί η διευρυμένη οικογένεια, που περιλαμβάνει τη συνύπαρξη τριών γενεών να συμβιούν στον ίδιο ή σε παραπλήσιους χώρους, όπου θριαμβεύει η οικειότητα, οι ανοιχτές πόρτες, η επικοινωνία, η συναισθηματική έκφραση και η σχέση που, ενίοτε είναι μεν συγκρουσιακή, αλλά κοινωνικά υποστηρικτική δε. Πέρα και έξωθεν των ορίων της οικογένειας ορθώνεται το τείχος της ανοικειότητας, της δυσπιστίας, της καχυποψίας, συχνά της αφιλοξενίας και όλων όσων περιλαμβάνει η ανοικειότητα. Πας φοιτητής έχει αξία δραχμική και τελευταία, ευτυχώς, πολιτιστική, μέσω του σώματός του, που δίνει γοητεία και ομορφιά σε μια γερασμένη κοινωνία. Πας ξένος αντιμετωπίζεται χρησιμοθηρικά για παροχή υπηρεσιών σε συνθήκες ουδετερότητας, που ενίοτε είναι απαραίτητες για να προφυλάσσεται «το απόρρητον» των κλειστών κωδίκων της κλειστής κοινωνίας. Ίσως και οι Βορειοηπειρώτες και οι Αλβανοί να καταγράφονται ως ξένοι και μακρινοί, παρά το πλησιέσιον των δεσμών και των χιλιομέτρων που τους συνδέουν με τους κατοίκους της πόλης. Το Πανεπιστήμιο είναι, κυρίως, μια υπηρεσία εξόχως ανταποδοτική οικονομικά.

Αναρωτιέμαι, ποιά είναι η διαδικασία αφομοίωσης των πολιτών μιας πόλης, που ο πληθυσμός της αυξάνεται και που δεν έχει την όψη μιας απρόσωπης και χαοτικής

Αθήνας. Ο μηχανισμός της οικειότητας λειτουργεί ακόμη και για τους φτωχούς, τους επαίτες, τους περιπατητικούς και τους clochards. Υπάρχει αυτό το φαινόμενο στα Ιωάννινα, άραγε; Η ανοικειότητα παραμονεύει και χαράζει διαχωρισμό μεταξύ των πολιτών αυτής της πόλης. Έχουμε γίνει όλοι γνωστοί άγνωστοι, έχουμε όλοι πολλούς γνωστούς και αισθανόμαστε καλά, πλην όμως έχουμε πολλούς γνωστούς, που μας είναι εντελώς άγνωστοι αλλά οικείοι. Εδώ η γοητευτική και πρωτότυπη οικειότητα-ανοικειότητα των Ιωαννίνων μας σώζει όλους. Από τη μια πλευρά, η οικειότητα που περιγράφηκε παραπάνω και από την άλλη, η ανοικειότητα σαν μηχανισμός οριακής κοινωνικής ομοίωσης προστατεύει εμάς και αυτούς σχεδόν ισότιμα μέσα στην κοινωνία, αν μας απαλλάσσει από το φόβο του ξένου και του διαφορετικού.

Γράφοντας όλα αυτά αναρωτιέμαι και ψάχνω να βρω τη γοητεία της κρυμμένης συνοχής της πόλης των Ιωαννίνων και να διακρίνω τους συνεκτικούς αρμούς, που τη διατηρούν ομοιοστατική, ζωντανή και ελκυστική, παρότι ο χρόνος και η ιστορία την έχουν βαρύνει, ώστε να φαίνεται μακροσκοπικά κουρασμένη, γερασμένη και μοναχική.

Μάιος 2003

Τα κακομαθημένα κορίτσια.

Τα Ιωάννινα σε μεγάλο βαθμό είναι η πόλη των γυναικών και η πόλη που ταιριάζει στις γυναίκες. Όπως απλώνεται γύρω από τη λίμνη και κυκλώνεται από τα βουνά της μοιάζει σαν ένα καταπληκτικό ενδιαίτημα, ένα προστατευτικό περιβάλλον σαν ένας χώρος για την κατοίκηση απαιτητικών σωμάτων και συναισθημάτων, που κραδαίνουν την ακραία απαίτηση: containing and holding, safety, ευημερία, απόλαυση, σταμάτημα του χρόνου, νεότης, ζηλοτυπία, διεκδίκηση, βίωμα. «Τα Ιωάννινα είναι μια ερωτική πόλη», απεφάνθη πρόσφατα γηραιός πολιτικός, γηγενής του βιώματος και της τοπικής εμπειρίας.

Γηραιές και νεότερες γυναίκες της πόλης διακρίνονται για την κομπόσητά τους. Πάντοτε καλοντυμένες, καθαρές και καλοβαμμένες αρχόντισσες της αισθητικής εξαιτίας της κατανάλωσης, περιδιαβαίνουν την παράδοση και την νεωτερικότητα με απίθανα άλματα. Με το ίδιο ένδυμα προσκυνάνε τις εικόνες, χαμηλοβλεπούσες και σεμνυνόμενες, με τον ίδιο μανδύα παραβιάζουν τους μυστικούς κώδικες της εσαεί αφοσίωσης, δήθεν χάριν της λατρείας του εφήμερου. Το βλέμμα της γυναίκας στην Αναπαράσταση του Θεόδωρου Αγγελόπουλου και το γήτευμα της γυναίκας στο Προξενίό της Άννας του Παντελή Βούλγαρη είναι τα σταθερά χαρακτηριστικά της κυκλοφορούσης παγίδας υπό το σχήμα της αθωότητας και το όχημα της καταπίεσης. Ανήσυχο βλέμμα και γοητευτικό κορμί αυτή είναι η συνταγή της ολοκληρωμένης διαθεσιμότητας.

Για να κινητοποιηθεί, όμως, το σχήμα χρειάζεται ένα σύστημα αξιών ή απαξιών, που να λύσει και τους τελευταίους κόμπους της ακινησίας και της παραδοσιακής καθήλωσης. Το σύστημα αυτό προσφέρεται πλουσιοπάροχα από τις θεωρίες της μετανεωτερικότητας, που πρεσβεύουν ότι δεν υπάρχει κανένα καταδυναστευτικό παρελθόν στον άνθρωπο, ο άνθρωπος είναι εντελώς αποδεσμευμένος από κάθε έννοια παραδοσιακής θέσμησης και ιστορικής δέσμευσης από την οικογένεια, τα ήθη και έθιμα, τον πολιτισμό, τα γλωσσικά όρια, τις δεσμεύσεις και τις υποχρεώσεις. Σύμφωνα με τη θεωρία της μετανεωτερικότητας, ο άνθρωπος είναι καταδικασμένος να ζήσει μέσα και εντός της αβεβαιότητας, που απορρέει από την απόλυτη ελευθερία έναντι των άλλων και την ακραία και, ενίοτε, αυθαίρετη αυτοθέσμισή του. Έτσι, άνευ ορίων, άνευ όρων, από το μηδέν ή το άπαν στο απόλυτο και το άπειρο.

Το μήνυμα ελήφθη και τα κοριτσόπουλα, πραγματικά ψηλά κυπαρισσόπουλα σήμερα, δίμετρα, λιγνά, με σύγχρονο σπλισμό, το κινητό, τα σιγαρέττα και το κλειδί

του αμαξιού ανά χείρας, ξεχύθηκαν στους δρόμους, τις αγορές, τα αμφιθέατρα, τα καφέ και τα σαλέ, τα ξενοχτάδικα, τα ελληνάδικα, τα πρωινάδικα, τα άφτερ και τα σεμνά. Σπουδάζουν τα κορίτσια, αλλά δεν διαθέτουν παιδεία ώστε να συντηρήσουν, ν' αναπαράγουν πολιτισμό, είναι αυθάδη και αγενή με μια ιδιαίτερη αργκό, προκλητική και χυδαία, και είναι ιδιαιτέρως επιθετικές. Βαθύτατα ανταγωνιστικές μεταξύ τους –οι συγκρούσεις των νέων γυναικών αγγίζουν, πλέον, τα όρια της ψυχοπαθολογίας- αλλά βαθύτατα περιφρονητικές προς τους άνδρες συνομήλικούς τους, παίζουν εν ου παικτοίς. Αλιεύουν δυστυχή θηράματα για νυκτερινές επιβραβεύσεις της αυτοεκτίμησής τους εν ονόματι της σεξουαλικής τους απελευθέρωσης. Στο όνομα της εμπειρίας και της διάθεσης γνωριμίας με τον εαυτό, που συχνά καταλήγει σε γνωριμία με τον εφημερεύοντα μετά το τροχαίο, τον γυναικολόγο για την έκτρωση ή τον ψυχοθεραπευτή για την απόγνωση μετά τα πρώτα χαστούκια, τα χάπια έκσταση και τα κανναβινοειδή. Είναι ιδιαιτέρως ασταθή, δεν δεσμεύονται για τίποτε, ούτε εν ονόματι του πατρός, ο οποίος παρακολουθεί δημοσιογραφικά την εξέλιξη του εγχειρήματος.

Η υπερβολική απελευθέρωση της έννοιας της σεξουαλικότητας από την έννοια κάθε ηθικής, ακόμη και πέραν της ανθρώπινης αξιοπρέπειας, βύθισε τα κοριτσόπουλα στο αδιέξοδο: Οι «απλές δορκάδες» ζουν τη σεξουαλική ελευθερία, χωρίς να νοιάζονται για περαιτέρω συμβαλλόμενα και συμβολιζόμενα. «Οι γατούλες» καλύπτουν τα ελλείμματα παλαιών αποστερήσεων και παγιδεύονται σε σχέσεις ή γάμους με παντρεμένους ή χωρισμένους σαραντάρηδες. Οι «μοντέρνες» προηγούνται διδάσκοντας την ευημερία και την -χωρίς κόπο- απόλαυση. Ευτυχώς, υπάρχουν και οι «υποψιασμένες», οι «ανήσυχες», που σέρνουν το χορό της πρωτοπορείας, εισάγοντας την αγωνία των μεταϋλιστικών απολαύσεων, για τις οποίες πρώτη μίλησε η Σάρρα Κέην στο δραματικό έργο της «Καθαροί Πιά».

Τα κοριτσόπουλα δεν παντρεύονται πριν τα τριάντα, θέλουν σφόδρα να εργασθούν στο δημόσιο ή σε επιδοτούμενα σεμινάρια του ΟΑΕΔ, επιδιώκουν λίγο μετά ένα γάμο, ένα παιδί και ένα διαζύγιο. Θέλουν με ιδιαίτερη απαίτηση χρήματα, πολλά χρήματα. Ζούμε σε μια εποχή που οι γυναίκες απολαμβάνουν με πρωτοφανή βουλιμία το δικό τους χρήμα, το χρήμα των ανδρών τους, την περιουσία των πατεράδων τους, των μητέρων τους, ακόμη και την σύνταξη των παππούδων τους χωρίς περίσκεψιν, χωρίς λύπη, χωρίς αιδώ. Φυσικά, δεν έχουν χρόνο για χάσιμο. Το κομμωτήριο περιμένει, οι διαιτολόγοι, οι σύγχρονοι ναοί όπου σμιλεύεται το κορμί

από το σαράκι, δηλαδή τα γυμναστήρια, οι νέες κολυμβήθρες του Σιλωάμ, των αναλογιών της κομψότητας και της στυλιζαρισμένης ορθότητας.

Παρόλη τη σύγχρονη σύγχυση και τη σκοτεινή πορεία των νέων γυναικών, μια πορεία που θα μπορούσε να θεωρηθεί ως προσπάθεια για ταύτιση με κάθε αρνητικό, που τις απειλούσε ή τις απειλεί, στα Ιωάννινα ζουν και χαίρονται πανέμορφα και ιδιαιτέρως ερωτικά, όσο και χαρισματικά τα νέα κορίτσια. Μια τέτοια παρακαταθήκη θα προσθέσει έναν ακόμη θρύλο στην εικονοπλασία της.

Οκτώβριος 2003

Γιατί δεν τολμούν οι Γιαννιώτες;

Μια ψυχολογική, ανθρωπολογική και κοινωνική αιτιολόγηση της Γιαννιώτικης ατολμίας και της μη διεκδικητικότητας.

«Αρκούν, πλέον, τα νάματα της ευάνδρου Ηλείου. Αρκούν, πλέον, τα συναξάρια των λαφυραγωγών του σπέρματος. Αρκούν αι ύπουλοι διεισδύσεις των υφάλων σημάντρων στ' ατμοσφαιρικά στρώματα της λήθης. Αρκούν. Τώρα η ψυχή μας ποθεί τη γαλήνην. Τώρα η ψυχή μας ποθεί τη χαράν, έστω και αν απαιτείται δι' αυτό, ακόμη και για μιαν μόνη στιγμή ή της αύριον ή της χθες, η εξωμήτριος κύησις του φόβου μες στα επιρριπτάρια της αθανασίας..

Έστω και αν η θυσία που απαιτείται και πάλιν από ημάς είναι τόσο οδυνηρή.»

N.Εγγονόπουλος, «Γοτθική Πικρία», 1946.

Χρόνια τώρα, πάνω από ένα τέταρτο του αιώνα, ακούμε ότι η Ήπειρος ανήκει στις φτωχότερες περιοχές της Ελλάδος και της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Τα κριτήρια με τα οποία γίνεται αυτή η κατάταξη είναι ο πλούτος, δηλαδή το ποσοστό του ακαθάριστου εθνικού προϊόντος και οι εν γένει καταστατικές δυνατότητες της περιοχής και του νομού. Σύμφωνα με το κριτήριο αυτό, όπως προαναφέρθηκε, η Ήπειρος κατατάσσεται στην προτελευταία θέση, στην κατάταξη των περιοχών της Ευρωπαϊκής Ένωσης και της Ελλάδος με βάση τον πλούτο. Ως πλούτο δε δεν εννοούμε μόνο το κεφάλαιο και τα οικονομικά διαθέσιμα αποθέματα, αλλά επιπλέον τους ανθρώπινους πόρους και τις δυνατότητες που απορρέουν από το φυσικό περιβάλλον, δεδομένου ότι το φυσικό περιβάλλον προσφέρεται για αναπτυξιακές δυνατότητες. Δεν είναι επί του παρόντος στις προθέσεις μου ν' ασχοληθώ με μελέτες για την αξιοποίησή των φυσικών πόρων γενικά. Θ' ασχοληθώ μόνο με τους ανθρώπινους πόρους, που προέρχονται από την αξιοποίηση των ανθρώπινων δυνατοτήτων, αυτό που λέμε στην οικονομία της ανάπτυξης ως αξιοποίηση του ανθρώπινου δυναμικού και που στην αγγλοσαξωνική ορολογία καταγράφεται ως αξιοποίηση των «human resources». Γι' αυτό επαίρονται συχνά οι ντόπιοι, κυρίως οι παλαιοί Γιαννιώτες, περιφέροντας με καμάρι στοιχεία από το ανθρώπινο δυναμικό, τα

οποία παραμένουν ανεκμετάλλευτα και αναξιοποίητα ως σήμερα. Ας δούμε, λοιπόν, τα ψυχοκοινωνικά και ανθρωπολογικά χαρακτηριστικά τους.

Οι ανθρώπινοι πόροι, είναι οι άνθρωποι εν δράσει, δηλαδή το σώμα τους, το μυαλό τους, η νοοτροπία τους, η ψυχή τους, η κοινωνική τους θέση, το κοινωνικό τους όραμα, η εκπαίδευση και η τεχνογνωσία τους, οι δεξιότητές τους, η κοινωνική τους προοπτική εν λειτουργία και η κοινωνική τους δράση. Ανθρωπολογικά, το σώμα των Γιαννιωτών, της καθεστηκυίας ηλικίας τουλάχιστον, μικρόσωμο, σταθερό, όχι τόσο καλαίσθητο, πρόσωπο με σφιγμένα χαρακτηριστικά, με στοιχεία μιας ήπιας ταλαιπωρίας, μιας ήπιας στενοχώριας και μιας ελαφριάς καχεξίας. Το ύψος μεγαλώνει όσο οι γενιές αλλάζουν, αλλά το ύψος των ανθρώπων της μέσης ηλικίας είναι μεσαίο ή και χαμηλό, γεγονός που τονίζει τον ρόλο του περιβάλλοντος στη διαδικασία της ανάπτυξης με αρνητικό πρόσημο, υπονομευτικό μιας γονιδιακής και πολιτισμικής προικοδότησης. Η μορφή είναι ανάλογη με το φυσικό τοπίο, ευρυγώνια, πλατιά, άλλοτε με γωνίες αμβλείες, μεγαλόσχημη, αδρή, συχνά αδιαφοροποίητη. Η ψυχή είναι «δομημένη σαν πέτρα έγγραφα» (έγγραφα πριν από έξι χρόνια στο παλιότερο κείμενό μου, «Γιατί δεν χαμογελούν οι Γιαννιώτες», (βλ. Επιλογές τ.14,1998)). Η ψυχή, λοιπόν, των Γιαννιωτών είναι δομημένη σαν πέτρα, που σημαίνει πως είναι ψυχή ανέκφραστη, με τα συναισθήματα εσώκλειστα, με εσωστρέφεια, με συγκρατημένο του θυμού, με συγκρατημένο του πένθους και της χαράς, και κατ' επέκτασιν των θετικών συναισθημάτων της κοινής ζωής, της συνύπαρξης, της συναλληλίας και της αλληλοπεριχώρησης.

Ο κοινωνικός εαυτός του Γιαννιώτη χαρακτηρίζεται ως φοβικός, σεβαστικός, συχνά υποτακτικός, κυριαρχικά υποχωρητικός και μη διεκδικητικός τελευταία. Ένας ρόλος, που σέβεται τους κοινωνικούς κανόνες, που αποδέχεται το status quo και, πολλές φορές, δεν εκφέρει λόγο ανατρεπτικό, παρά μόνο συμβιβαστικό των πραγμάτων, των καταστάσεων και των διευθετήσεων. Εξ' ου και ο κοινωνικός ριζοσπαστισμός των δυο προηγούμενων αιώνων, που χαρακτήριζε την πρώτη αστική τάξη εν Ελλάδι, ο οποίος, παρόλο που οργανώθηκε από το πνεύμα του Διαφωτισμού των Γιαννιωτών και των Ηπειρωτών της διασποράς εν γένει, μετά τη σύσταση του εθνικού κράτους, άρχισε να εκλείπει σταδιακά και να σβήνει τον τελευταίο αιώνα με την παραμένουσα αντι-αναπτυξιακή περιχαράκωση της Ηπείρου. Ο κοινωνικός εαυτός του Γιαννιώτη και της Γιαννιώτισσας στέκεται αναγκαστικά ουδετεροποιημένος, θρηνώντας μια κοινωνική ολοκλήρωση που δεν επέρχεται. Ο κοινωνικός εαυτός του ανθρώπου στα Γιάννενα είναι φοβικός, δύσπιστος και οιονεί

απόμακρος, στέκεται μακριά από τον άλλο, έτσι όπως παραδειγματικά χτίζει και το σπίτι του σε απόσταση, στους οικισμούς των χωριών της ενδοχώρας, έτσι όπως στέκεται σε απόσταση και στο διαμέρισμα της πολυκατοικίας που ζει, με κλειστή την πόρτα και με λίγα λόγια για τον γείτονά του. Η συνύπαρξη επιτρέπεται μόνο σε ομοαίματες σχέσεις, μόνο εντός των δεσμών αίματος, με το γεννητικό τεκμήριο της αποδοχής και της εμπιστοσύνης, εξ' ου και η συνύπαρξη σ' ένα συντριπτικό ποσοστό των συγγενών στο ίδιο σπίτι και στην ίδια πολυκατοικία, γεγονός που επιτρέπει την ελεύθερη κοινωνική συνύπαρξη ανθρώπων της ίδιας οικογένειας, που σηματοδοτεί σαφέστερα και τον οικογενειακό χαρακτήρα της διεκδικητικότητας στα Ιωάννινα, αλλά τονίζει, από την άλλη πλευρά, τα φαινόμενα ενδοοικογενειακής διαχείρισης του μίσους, της επιθετικότητας και της αντιζηλίας μ' όλα τα καταστρεπτικά συμπαρομαρτούντα αυτού του συμβάντος στην καθημερινή ζωή, την ψυχική υγεία και την ευημερία της πόλης.

Η νοοτροπία είναι διχοτομημένη, με όρους μισογεμάτου- μισοάδειου ποτηριού, ασφυκτικά δομημένη με αυστηρούς κανόνες τετραγωνισμένης λογικής, ενίοτε άκαμπτη ή δύσκαμπτη με συνεκτικές, γνωστικές, δομικές μονάδες και νοητικές κατασκευές, ασφυκτικά συνδεδεμένες μεταξύ τους, σε βαθμό να χαρακτηριστεί ως ανελαστική σκέψη, ως ξεροκεφαλιά, ως ισχυρογνωμοσύνη και ως πείσμα. Φαίνεται, όμως, ότι μια τόσο αυστηρά δομημένη σκέψη και νοοτροπία αφήνει πολύ λίγα παράθυρα για την ευελιξία της κοινωνικής συνύπαρξης και την κοινωνική αλληλεγγύη, αλλά και τη συγχωρητικότητα. Έχουμε ανυποχώρητες συμπεριφορές στα Ιωάννινα, έχουμε κρυμμένη επιθετική συμπεριφορά, έχουμε μεγάλη ποσότητα οργανωμένης, παθητικοεπιθετικής συμπεριφοράς στον ψυχισμό του Γιαννιώτη και της Γιαννιώτισσας, έχουμε μια νοοτροπία ανθρώπων αμετακίνητων, μια νοοτροπία ανθρώπων πεισματάρηδων, μια νοοτροπία ανθρώπων που κινούνται μέσα σε μια αυτάρεσκη βεβαιότητα αληθοφάνειας και αυτονόητης αποδειξιμότητας του δίκιου τους. Νοοτροπία σκληρή, μοναχική, εσωτερικής αυτοαναφοράς και εσωτερικών μονολόγων, φυγόκεντρων από μια εστιακή συλλογική κατεύθυνση και πραγμάτωση. Νοοτροπία που ευνοεί τη μοναχικότητα και την ιδιωτικότητα, όχι τη συστράτευση και την κοινή παράθεση σε μια ενιαία διεκδικητική συμπεριφορά για την κατάκτηση ενός κοινού οφέλους, για την κατάκτηση ενός κοινωνικού αγαθού. Δεν είναι τυχαίο το γεγονός ότι σε επίπεδο κοινωνικής διεκδικητικότητας τίποτε το καινούριο δεν έχει προστεθεί στην παρακαταθήκη της κοινοκτημοσύνης του Νομού και της Περιφέρειας τα τελευταία χρόνια, όλα τα αγαθά έρχονται ως δάνεια έξωθεν, όλα τα

αγαθά που αφορούν το κοινό όφελος έρχονται έξωθεν, ως παροχές ή προσφορές (βλ. Κοινοτικά Προγράμματα ή Οικονομικά Οφέλη από τους ξένους). Η μεγάλη δωρεά προς τον τόπο, το Πανεπιστήμιο, με τη 40χρονη λειτουργία του και το Πανεπιστημιακό Νοσοκομείο, με τη 15χρονη λειτουργία του, μ' όλα τα συνδυασμένα μ' αυτό αγαθά, είναι μια μεγάλη δωρεά και παροχή των κυβερνήσεων του δικομματισμού προς την περιοχή. Η τοπική διεκδικητικότητα δεν μπόρεσε να συντονίσει ενέργειες, ώστε αυτή η διαδικασία να γίνει πιο γρήγορα και πιο ολοκληρωμένα, με αποτέλεσμα μόνο τα τελευταία χρόνια να μιλάμε για μια πιο πλήρη και ουσιαστική Πανεπιστημιακή δράση στην περιοχή που, ευτυχώς ή δυστυχώς, αποτελεί και τη μοναδική αναπτυξιακή διαδικασία. Η νοοτροπία, λοιπόν, των Γιαννιωτών είναι θεσμική και καθεστωτική, είναι αγαπητική και λατρευτική προς τους θεσμούς. Στα Ιωάννινα θριαμβεύουν οι αυτοσχέδιοι θεσμοί της πόλης, οι θεσμοί της τοπικής αγοράς, οι θεσμοί της οικονομιστικής θρησκευτικής πίστης, οι θεσμοί της διευρυμένης οικογένειας και λιγότερο, θα έλεγα, οι θεσμοί της πατρίδος. Όσον αφορά τις απόψεις των Γιαννιωτών για τα ανθρώπινα δικαιώματα, τον αγώνα για ίσες ευκαιρίες, τον σεβασμό της ιδιαιτερότητας και της μειοψηφίας, αυτά είναι ψιλά γράμματα.

Ας εξετάσουμε, κατ' επέκτασιν, τα κοινωνιολογικά και ψυχοκοινωνικά χαρακτηριστικά. Η κοινωνία, δηλ. ο κοινωνικός ιστός και η οργάνωση των κοινωνικών ομάδων διαστρωματώνεται σε πολλά επίπεδα. Στο βάθος επικρατεί ο παλιός ιστός της παλιάς αστικής τάξης με την ακμή της, την ψευτοδιανόησή της και την παρακμή της, τον σωβινισμό και τον επαρχιωτισμό της, με τα κατάλοιπα της, τα απομεινάρια αυτού του αστισμού που εξέλειψε πια, είτε μέσω μηχανισμού αστικοποίησης και μετακίνησης προς το κέντρο, δηλαδή την Αθήνα, είτε μέσω του μηχανισμού της διασποράς, μετακινήσεις, δηλαδή, προς τα κέντρα του εξωτερικού, είτε λόγω των έντονων μεταναστευτικών πιέσεων λόγω της φτώχειας, είτε λόγω της κινητικότητας προς άλλες πόλεις, που κάποιο τμήμα της παλιάς αυτής αστικής τάξης διέθετε. Περιγράφοντας την κοινωνική διαστρωμάτωση με όρους τοπογραφικής ηγεμονίας, διαπιστώνουμε ότι ξεχωρίζει ως πρώτο, ένα στρώμα μεταναστών από την γύρω περιοχή με το βλάχικο στοιχείο να κυριαρχεί και να πιέζει ασφυκτικά για θεσμική κατίσχυση και κοινωνική κινητικότητα και για διεκδίκηση μιας μεγάλης πίτας από την απόλαυση των κοινωνικών αγαθών και των θέσεων εξουσίας στην πόλη και στον νομό. Το βλάχικο στοιχείο, παρά την ιδιαιτερότητά του, παρά την ιδιαίτερη κοινωνική του κατάσταση που οργανώνεται και αυτό κατά ομάδες,

επιδεικνύει μεγάλη κοινωνική διεκδικητικότητα και προσαρμοστικότητα στα νέα δεδομένα, εξ' ου και πολύ συχνά πρωτοστατεί στις νέες κοινωνικές διεκδικήσεις, όπως είναι η εισαγωγή στα πανεπιστήμια και η κατάληψη θέσεων, η προβολή και ο σεβασμός των μειονοτικών στοιχείων, η πρωτοποριακή τους θέση στους μηχανισμούς της αγοράς, επειδή έχουν συνηθίσει να κινούνται με όρους σκληρής παραγωγικής εργασίας και ο σεβασμός τους στα γλωσσικά στοιχεία της Ελληνικής γλώσσας, δεδομένου ότι οι ίδιοι είναι ελληνόφωνοι δίγλωσσοι. Αποτέλεσμα αυτού είναι ο άκρατος σεβασμός και η εξαιρετική εκφορά της Ελληνικής γλώσσας από το βλάχικο στοιχείο, η κατίσχυσή τους στις αγορές, αλλά και οι καταστασιακές θεσμικές θέσεις, λόγω του μηχανισμού της μειονοτικής αλληλοϋποστήριξης, που λαμβάνει υπερκομματικά χαρακτηριστικά

Μια άλλη ομάδα, περιφερικά οργανωμένη στην ντόπια κοινωνική τοπογραφία, είναι οι πέριξ των Ιωαννίνων έποικοι και οι άλλοι «χωριάτες», οι νέοι οικιστές. Οι Ζαγορίσιοι, έχοντας εκπέσει από την παλαιά αίγλη και την κοινωνική δυναμική του άλλοτε κραταιού χώρου των, οι περισσότεροι εναπομείναντες στην περιοχή, εξαντλούν το παλαιό στίγμα και τη διεκδικητικότητά τους μέσω της αγωνίας για τη διατήρηση και τη συνέχεια της πολιτιστικής τους ταυτότητας. Σωρεία πολιτιστικών συλλόγων Ζαγορισίων δρα στην Ήπειρο και στα Ιωάννινα, είναι έντονο το στοιχείο τους στους χορούς και τα τραγούδια με μια ιδιαίτερη εμμονή, που θυμίζει πολλές φορές επιθανάτια αγωνία και άκρατο θρηνητικού τύπου συντηρητισμό. Οι άλλοι, πρώην χωριάτες, τωρινοί κάτοικοι της πόλης, έχουν δείξει μια –οικονομικού τύπου– προσαρμοστικότητα ενδιαφέρουσα, παρότι ο «χωριατισμός» τους ως πολιτιστική συμπεριφορά, έχει μεταφερθεί ατόφιος στην πόλη, προκαλώντας πολύ συχνά θυμηδία από την κακή αισθητική και από την κακή προσαρμοστικότητα, που πολύ συχνά επέρχεται μεταξύ πολύ περίεργων διεκδικήσεών τους, ατομικού συμφέροντος κυρίως, σ' ένα ευτελές επίπεδο λόγω των πελατειακών σχέσεων ή μέσω προτύπων μιμητισμού από την τηλεόραση. Είναι οι κατεξοχήν εκφραστές του λαϊκού κιτς, που θριαμβεύει στις λαϊκές γειτονιές της πόλης, αλλά και σε στοιχεία από το κοινωνικό στίγμα σχετικά εύπορων κοινωνικών τάξεων, που τελευταία πλούτισαν, ελέω της μεγάλης κινητικότητας που επήλθε τα τελευταία χρόνια από τη σταθερή εύνοια της λαϊκίστικης κυβέρνησης των τελευταίων χρόνων στον τόπο μας.

Μια άλλη μεγάλη ομάδα, επίσης περιθωριακά και έκκεντρα τοποθετημένη στην τοπογραφία της πόλης, είναι οι ξένοι και οι ξένες. Συνήθως επαγγελματίες, άνθρωποι υψηλής μορφωτικής τάξης, που ανήκουν στο Πανεπιστήμιο, προσφέρουν υπηρεσίες

σε επίπεδο τριτογενούς παραγωγικής διαδικασίας ή είναι άνθρωποι, που ανήκουν σε χαμηλού επιπέδου επαγγέλματα, μετανάστες και αλλοδαποί. Αυτοί οι ξένοι αποτελούν το πιο κινητικό και το πιο δυναμικό κομμάτι στην περιοχή μαζί με τους ελάχιστους εναπομείναντες αστούς ριζοσπάστες της και τους δυναμικούς βλάχους. Αυτός ο συνδυασμός του βλάχικου στοιχείου, των αστών ριζοσπαστών που έχουν απομείνει και των ξένων είναι αυτός που δίνει μια νέα ιδιαιτερότητα και μια νέα κινητικότητα στην περιοχή. Προς το παρόν δεν έχουμε δει τέτοια στοιχεία, φαίνεται, όμως, ότι -διαισθητικά ομιλώντας- βρίσκονται «εν τω γενάσθαι» πολύ σημαντικές δράσεις και νέες δυνατότητες.

Τα αξιολογώτα συμπεριφορικά και ψυχολογικά στοιχεία των Γιαννιωτών είναι πολλά και διακριτά: η αυτοεκτίμηση που είναι ιδιαίτερα χαμηλή και φαίνεται από το επίπεδο της κοινωνικής τους κινητικότητας (φτώχεια), από το επίπεδο της πίστης σ' αυτό που πραγματικά είναι (αίσθηση ιστορικής πορείας) και από τα στοιχεία που συναποτελούν την εικόνα του σωματικού και ομιλούντος εγώ (σωματότυπος, γλωσσικό ιδίωμα στην ομιλία). Πολύ συχνά είναι συνδυασμένο ακόμα και το εισόδημα και η συμπεριφορά, τόσο στα θετικά, όσο και στα αρνητικά. Η ομογενοποίηση που επιφέρει η νέα μόδα, οι νέοι νόμοι της παγκόσμιας συμπεριφοράς του γούστου και της αισθητικής δεν έχουν καταφέρει να διαχωρίσουν τη σχέση συμπεριφοράς και εισοδήματος. Εδώ είμαστε όλοι ίδιοι. Οι «χωριάτες» συχνάζουν στα λαϊκά καφενεία της Β' Περιφέρειας των Ιωαννίνων, που κατά κανόνα αποτελείται από τον κοινωνικό ιστό και τοπογραφικά ανήκει σ' ένα εξωτερικό, περιφερειακό δακτύλιο της πόλεως, που ορίζεται από το Τζαμί της «Καλούτσιανης», τα «Ζευγάρια», τους «Αμπελοκήπους» μέχρι τα «Σεισμόπληκτα», τον «Λασπότοπο» και τα Καρδαμίτσια. Αυτός ο εξωτερικός δακτύλιος εμπεριέχει και περικλείει ανθρώπους και οικογένειες που προσδίδουν στην πόλη συμπεριφορές κατά κανόνα «χωριάτικης» έμπνευσης, συμπεριφορές υποκουλτούρας και συμπεριφορές βαθύτατου ενδοστρεφούς συντηρητισμού. Εκεί, σ' αυτό το χωροταξικό περιβάλλον, θα συναντήσουμε τις περικλειστές οικογένειες, εκεί θα συναντήσουμε την οικογενειοκρατία στη διεκδικητικότητα, εκεί θα συναντήσουμε το σφικτό πουγκί, εκεί θα συναντήσουμε πολλές φορές την καθολική φτώχεια σε εισόδημα, ψυχή, μυαλό και οράματα.

Η Γιαννιώτικη οικογένεια, όπως είπαμε, εξακολουθεί να είναι κλειστή και περιχαρακωμένη. Πολύ συχνά, το κλειστό και περιχαρακωμένο ύφος της κλείνει και συγκαλύπτει πολύ καλά την ενδοοικογενειακή βία (που φτιασιδώνεται εύκολα όταν

διαβεί το κατώφλι της πόρτας), περιχαρακώνει πάρα πολύ εύκολα τις συμπεριφορές σεξουαλικής κακοποίησης των μελών της, τις ομοφυλοφιλικές τάσεις των αρσενικών της οικογένειας και την ακατάστατη, συχνά απολίτιστη, σεξουαλική συμπεριφορά πολλών γυναικών. Περιχαρακώνει πάρα πολύ καλά μέσω των μηχανισμών απόκρυψης τον πλούτο της που φυλάσσεται καλά σε θυρίδες των τραπεζών της περιοχής και συγκαλύπτεται από τα πολύ φτωχά και συντηρητικά ρούχα των αντρών, αλλά και των γυναικών της μέσης ηλικίας στα Ιωάννινα. Οι πλούσιοι κακοντυμένοι είναι κοινό φαινόμενο στα Ιωάννινα.

Το πάθος με τις σπουδές είναι ένα πολύ ιδιαίτερο χαρακτηριστικό των κατοίκων της περιοχής και της πόλης. Ίσως είναι η μοναδική, διαχρονική και συγχρονική διεκδικητικότητα. Ξεκινάει από την εγγράμματη παράδοση στην πόλη με τη ρήση «Γιάννενα πρώτα στα άρματα, στα γρόσια και στα γράμματα» και συνεχίζεται αμείωτα μέχρι σήμερα, χωρίς ιδιαίτερη λαμπρότητα, καθόσον ανεκόπη ο μηχανισμός της μετακίνησης των επιστημόνων της περιοχής στο εξωτερικό. Ρυθμός, φυσικά, που έχει ανακοπεί παντού σε όλη την Ελλάδα τα τελευταία χρόνια, λόγω της ναρκισσιστικής απόλαυσης μιας υποτυπώδους γνωστικής ανάπτυξης στο τοπικό Πανεπιστήμιο, που φαντάζει για λαμπρή ανάπτυξη στα μάτια των πολλών και, κυρίως, των κυβερνήσεων που λάτρευαν τους αριθμούς. Αυτό έχει ως αποτέλεσμα να περιοριστεί δραστικά η μετακίνηση των επιστημόνων στο εξωτερικό για την απόκτηση μεταπτυχιακών ή άλλων τίτλων. Έτσι, πολύ συχνά το πάθος για τις σπουδές εξαντλείται σε απόκτηση συμβατικών τίτλων και όχι σε απόκτηση σοβαρών γνώσεων σε σημαντικούς τομείς της έρευνας.

Στα Ιωάννινα θριαμβεύει η παραδοσιακή τσιγγουνιά. Οι αποταμιευτικές δυνατότητες, παρόλο που έχουν εξαλειφθεί λόγω της οικονομικής κρίσης, εξακολουθούν να μας δίνουν την εικόνα της παραδοσιακής, σφικτής, οικονομικής συμπεριφοράς, που συντονίζεται άμεσα και γραμμικά με τη σφικτή διαχείριση των συναισθημάτων, που περιγράφηκαν παραπάνω, αλλά και του εγγενούς φόβου για το μέλλον, για το τολμούμενο καινούριο και για το αύριο της διεκδικητικότητας.

Ένα πολύ σοβαρό στοιχείο, που ταιριάζει με τα όσα αναφέρθηκαν για την κοινωνική συμπεριφορά, θα μπορούσε να περιλάβει την παντελή αδιαφορία για την αισθητική του χώρου. Η πόλη είναι εγκαταλελειμμένη στην παλιά της αισθητική ιστορία που φθείρεται μαζί με τα κτίρια, που γκρεμίζονται, και ακυρώνεται στις καινούριες ανάγκες της που είναι ανεκπλήρωτες. Δεν μιλάμε για αρχιτεκτονική, αλλά για παντελή απαξίωση της έννοιας της αισθητικής, που ευτυχώς χάνεται μπροστά στο

αναδυόμενο και διατηρούμενο πλούτο των δασυλλίων και δασών που περικλείουν την πόλη.

Περιγράφοντας τα κοινωνικά στρώματα θα πρέπει να διαπιστώσουμε ότι απουσιάζουν οι διανοούμενοι και οι καλλιτέχνες σ' αυτήν την πόλη και την ευρύτερη περιοχή. Έχουμε, πλέον, έλλειψη ανθρώπων, που θα δουλέψουν και θα παράγουν διανοητικό – θεωρητικό έργο. Πολλοί κυκλοφορούν δημιουργήματά τους, παριστάνοντας τους εργάτες του πνεύματος, υπό το κράτος μιας έντονης, ναρκισσιστικής, θεσμικής λατρείας για το έργο τους. Πρόκειται, κυρίως, για φιλόδοξους πανεπιστημιακούς, που παράγουν το νέο καλλιτεχνικό είδος στην Ελλάδα. Πρόκειται για μια Πανεπιστημιακή κουλτούρα με λογοτεχνία, πεζογραφία, ποίηση, ταξιδιωτικό ερωτισμό, πορνεία, μοιχεία, κακοποίηση αρχών, αξιών, παιδιών, συζύγων, πόρων, θεσμών και ό,τι άλλο βρεθεί μπροστά.

Τι απομένει, λοιπόν, να δοξάσουμε σ' αυτή την πόλη; Απομένει η απέριτη ποιότητα, που φέρεται ως κρυμμένη αναμένουσα αξιοπρέπεια και ο κρυμμένος ερωτισμός στην εσωστρέφεια του ψυχισμού, στο απόλυτα κλειστό της νοοτροπίας, στο μη φροντισμένο της εμφάνισης και στο απεριποίητο, κοινωνικό μόρφωμα, που εντάσσεται το ανθρώπινο υποκείμενο στην πόλη. Ο κρυμμένος ερωτισμός είναι μετά την αναμένουσα υπομονετικά αξιοπρέπεια μια ενδιαφέρουσα περιοχή των ανθρώπων στα Ιωάννινα και στα περίχωρα. Είναι μια άγνωστη γη, μια *terra incognita* που μπορεί να οδηγήσει σε μεγάλες αναδιατάξεις του τοπικού χωροχρόνου, μια περιοχή που μπορεί ν' απελευθερώσει μεγατόνους ενέργειας και δυναμικού. Είναι μια περιοχή συναισθηματικής έκφρασης, που μπορεί να γίνει μ' έναν μηχανισμό φιλικής προσέγγισης και μ' ένα μηχανισμό ερεθιστικής παρουσίας, μόνιμος τόπος ευωχίας, ευφορίας και αειφορίας. Αυτό θα λειτουργήσει απελευθερωτικά, αυτό θα τονώσει τους μηχανισμούς ψυχικής απελευθέρωσης, τόσο των ανδρών, αλλά και των γυναικών, ιδιαίτερα των νέων, ώστε να δώσουν το στίγμα τους και μια νέα οπτική στην ατομική και κοινωνική ζωή της πόλης. Έτσι, λοιπόν, θα περάσουμε από την παλινδρομική στασιμότητα και το χάος στη νέα δόμηση και στη νέα αυτοθέσμιση.

Το ερώτημα του ποιητή οφείλει να επανέλθει δριμύτερο:

«Αυτή η σημαία είναι δική σας;

Αυτά τα αίματα είναι δικά μας;

Αυτά τα φάσγανα είναι δικά σας;

Αυτοί οι ρόδακες είναι πιστοί;

Συμφέρει στο άπειρο το χάος του ονείρου;

Αυτή η άμυνα πού θα μας πάει σαν μας μισήσουνε και οι λυγαριές;»

N. Εγγονόπουλος

Από τη συλλογή «Γοτθική Πικρία», 1946.

Οκτώβριος 2004

Η ψυχολογία της «εντοπιότητας» και η αυθεντικότητα.

Γιατί μαζευτήκαμε, άραγε, όλοι μαζί σ' αυτήν την πόλη, ντόπιοι και ξένοι, περαστικοί και γηγενείς; Η πόλη, τόσο παραδοσιακά, όσο και με βάση τη θεωρία της νεωτερικότητας είναι ο τόπος όπου συγκροτείται το ατομικό και το δημόσιο συμφέρον, εκεί όπου τέμνονται οι δυο απαιτήσεις, οι απαιτήσεις του ατόμου και οι απαιτήσεις του πολίτη. Απ' αυτό το στοιχείο της συνύπαρξης προκύπτει η ατομική ευδαιμονία, αλλά και ο κοινοτισμός, το κοινοτικό βίωμα και η πίστη για το κοινό τοπικό συμφέρον. Επομένως, ήρθαμε εδώ για να μιλήσουμε, ήρθαμε εδώ για να συνυπάρξουμε, ήρθαμε εδώ για ν' ανταλλάξουμε πληροφορίες, εμπορεύματα, αγαθά, υπηρεσίες και συναισθήματα. Γι' αυτόν τον λόγο είμαστε εδώ, γι' αυτόν τον λόγο συνυπάρχουμε, γι' αυτόν τον λόγο συγκροτούμε την τοπική κοινωνία. Ερχόμαστε από μακριά, από την ιστορική παρακαταθήκη της πόλης, ερχόμαστε από τα χωριά, ερχόμαστε από άλλες πόλεις και νοοτροπίες και εγκαταβιούμε σ' αυτό το κλειστό τοπίο της πόλης των Ιωαννίνων. Μ' αυτόν τον τρόπο, εκόντες- άκοντες, συγκροτήσαμε μια αγορά ιδεών και αγαθών.

Από παλιά ανθεί η φήμη των εμπορών των Ιωαννίνων, από την εποχή της Οθωμανικής αυτοκρατορίας, με τα ελεύθερα σύνορα και τη δυνατότητα διεξόδου και κίνησης σ' όλα τα Βαλκάνια, Νότια και Βόρεια, από την οροσειρά του Αίμου, την οροσειρά της Πίνδου, μέχρι τις παρυφές της Αυστροουγγρικής αυτοκρατορίας, αλλά και Δυτικά στην Ιταλία (Βενετία και Γένοβα), Ανατολικά στην Πόλη και στις απαρχές της Ασίας και της Αφρικής (Αλεξάνδρεια- Κάϊρο). Ένα τεράστιο πεδίο συναλλαγών, στο οποίο τα Γιάννενα (αλλά και άλλες πόλεις του Βορρά, όπως η Θεσσαλονίκη με κέντρο την Κωνσταντινούπολη) διακινούσαν σ' όλον αυτόν τον άξονα τα εμπορεύματα, τα αγαθά και τις πληροφορίες, κατά μήκος και πλάτος της Εγγνατίας, δεξιά και αριστερά, Βόρεια και Βότια, αυτή που τώρα κατασκευάζεται και μένει να τη δούμε να αναβιώνει, να μας αναβιώνει τις μνήμες και πιθανώς να μας καταθέτει ξανά το παραδειγματικό της ύφος, αλλά και την προσφορά της.

Οι πολίτες, λοιπόν, απευθύνονται στους εμπόρους, τα άτομα απευθύνονται στους «κοινωνούς εταίρους», σ' αυτούς με τους οποίους μοιράζονται τα ατομικά, πολιτικά και κοινωνικά δικαιώματα της πόλης στην οποία ανήκουν. Ένα κοινωνικό συμβόλαιο περιείχε την εξής διατύπωση: «εγώ είμαι εδώ για να πωλήσω σε σένα που είσαι επίσης εδώ». Από τη διατύπωση αυτή προέρχεται και η γνωστή λαϊκή παροιμία για

την ευρύτερη σύναψη των σχέσεων: «παπούτσι από τον τόπο σου και ας είν' και μπαλωμένο».

Τι κρύβει πίσω της, άραγε, η ψυχολογία της αναζήτησης της αλήθειας, μέσα από το εντόπιο; Το εντόπιο είναι γνωστό, ξέρουμε τις ιδιότητές του, μπορεί να είναι ακριβό, έχει όμως ποιότητα, ο πωλητής έχει ήθος, έχει εγγύηση, μας προσφέρει τη δυνατότητα να επιδιορθώσουμε τυχόν βλάβες, ν' αλλάξουμε το προϊόν, αν αυτό δεν εκπληρώνει τις προδιαγραφές. Στο βάθος, η ψυχολογία του τοπικού, παραπέμπει σε μια ψυχολογία εμπιστοσύνης, σε μια ψυχολογία διαπροσωπικής σχέσης, σε μια υγιή συναλλαγή, σε μια υγιή κοινωνική συνύπαρξη, έτσι που να ενισχύεται και ο ένας και ο άλλος. Αυτό πιθανόν δεν αναιρεί τη διάθεση του τοπικού παράγοντα, που πωλεί αγαθά, όπου σήμερα μπορεί να είναι ο καθηγητής Πανεπιστημίου, ο οποίος παράγει έρευνα και θέλει να πουλήσει ό,τι παράγει σ' όλα τα μήκη και τα πλάτη του κόσμου. Το τοπικό δεν είναι μόνο τοπικό, ως προς την ακτινοβολία του, το τοπικό, όταν είναι ισχυρό ποιοτικά, δηλαδή διαθέτει ποιότητα υψηλής τάξεως, είναι αυτόματα παγκοσμιοποιημένο, αυτόματα απευθύνεται παντού, αποτελεί αυταξία και ανατροφοδοτούμενη υπεραξία, ταυτόχρονα με προστιθέμενη αξία να διαχέεται στην τοπική κοινωνία. Η ποιότητα, ως γνωστόν, ακτινοβολεί, διαχέεται, επομένως, ό,τι τοπικό, όντας ποιοτικό, αξίζει ν' απευθύνεται παντού, να ξεφεύγει των ορίων της τοπικής αγοράς, είτε είναι αγαθό, είτε είναι υπηρεσία, είτε είναι καθαρή γνώση, είτε είναι καινοτομία, είτε είναι κατασκευάσμα, είτε είναι αποτέλεσμα της προσωπικής και της ατομικής δημιουργίας. Είτε είναι σώμα, μυαλό και ψυχή, δηλαδή άνθρωπος, με αυθεντικότητα!

Επομένως, η τοπική αγορά των ιδεών και των αγαθών δεν έχει να φοβάται, αν εντάσσεται στις προδιαγραφές της ποιότητας. Οι τοπικοί έμποροι δεν έχουν να φοβούνται τίποτε, αν ξεφύγουν από το μεταπρατισμό και μπουν στην ψυχολογία της ποιοτικής προσφοράς. Οι παραδοσιακοί Γιαννιώτες και Ζαγορίσιοι, ντόπιοι και της διασποράς, ως έμποροι πλούτισαν και προσέφεραν την υπεραξία των προϊόντων τους ως κοινωνικό αγαθό στην υπηρεσία του υπό ίδρυση τότε, Ελληνικού κράτους. Άλλωστε, αυτή είναι και η προσφορά του αστισμού, που μεγαλούργησε δυο αιώνες πριν σ' αυτή την περιοχή και στη διασπορά των Ηπειρωτών. Οι σημερινοί έμποροι των προϊόντων και των υπηρεσιών δεν έχουν να φοβηθούν τίποτε βλέποντας την πόλη τους ν' αναπτύσσεται και να ευημερεί, ξεπερνώντας τη φτώχεια, ξεπερνώντας τα κλειστά της όρια, ξεπερνώντας τις εγγενείς φυσικές αδυναμίες του Ηπειρώτικου τοπίου και απευθυνόμενοι σ' ένα παγκοσμιοποιημένο κοινό, το οποίο είναι έτοιμο να

δεχτεί ποιότητα, να δεχθεί υψηλού επιπέδου ανθρώπινες συμπεριφορές και προσφορές. Σ' αυτά τα θέματα οι Έλληνες κατά κανόνα μεγαλουργούν και οι Ηπειρώτες έχουν πάντα μια σωστή θέση μέσα στην αγορά των καλών πολιτών-πωλητών.

Τα Ιωάννινα θα ήταν καλό ν' αποκτήσουν την τοπική, παγκοσμιοποιημένη αυτοπεποίθησή τους, μέσω της αυτοεκτίμησης και της αυτογνωσίας, που θα επιτευχθεί με το σπάσιμο της μοναξιάς που βιώνεται ως γεωφυσική και κοινωνική απομόνωση ή ως πολιτική - οικονομική υπανάπτυξη, αλλά, κυρίως, μέσω της άρσης της «υπαρξιακής» απομόνωσης των Γιαννιωτών, με τη γεφύρωση του χάσματος του εαυτού μας με τους άλλους, αλλά και του εαυτού με τον κόσμο, γεγονός που σηματοδοτεί την απαρχή της δημιουργίας μιας αυθεντικά παγκοσμιοποιημένης συνείδησης. Προτιμάμε το αυθεντικό τοπικό. Στηρίζουμε την αυθεντική επικοινωνία στη συνδιαλλαγή, τη συναλληλία και την αλληλοπεριχώρηση.

Νοέμβριος 2004

Η αναπόφευκτη Άνοιξη στα Ιωάννινα.

Δύσκολοι καιροί: δυσπιστία, κοινωνική αποσάθρωση, έκπτωση κλασικών αξιών, αναζήτηση του καινούριου, άγχος «για την καταιγίδα που γέννησε ο νους του ανθρώπου» της νεωτερικής εποχής. Η πρόκληση του χρόνου και της ιστορικής εποχής που διανύουμε είναι να μην είναι ετούτη η άνοιξη χαμένη, όπως αυτή που θρηνεί ο Στρατής Τσίρκας στο ομώνυμο βιβλίο του, και η πολιτεία μας να διαφοροποιηθεί από τις ακυβέρνητες πολιτείες του καιρού μας.

Ξαναγυρνάμε στην επαρχία του τόπου μας, σ' ετούτο εδώ το Βορειοδυτικό άκρο, κοντά στην Ιλλυρία. Προσφάτως, τόσο η χώρα μας, όσο και η γείτων Αλβανία μας εξέπληξαν θετικά με τη ικανή ωριμότητά τους στον αγώνα των αντιπροσωπευτικών συγκροτημάτων στο ποδόσφαιρο. Η άνοιξη, ποδοσφαιρικά τουλάχιστον, μπήκε νικηφόρα. Το «γλυκύ έαρ» караδοκεί εν μέσω Σελτζούκων ορνεοκέφαλων, χαγάνων ροπαλοφόρων και Ελλήνων παλιμπαιδιζόντων εξακολουθητικά. Όταν η κοινωνία γίνεται TV και το τηλεοπτικό παράθυρο κρεβατοκάμαρα, όχι μόνο οι ιδέες εξανεμίζονται και ευτελίζονται, αλλά, κυρίως, το σώμα υποφέρει, φθίνει, αρρωσταίνει, συρρικνώνεται. Άνοιξη, όμως, σημαίνει την ανάμνηση της αέναης ανακύκλισης της ζωής. Η Περσεφόνη ανεβαίνει ξανά στη γη με τους ζωηρούς καρπούς της. Άνοιξη είναι το σώμα της γης που ανθίζει, που θάλλει, που ερωτοτροπεί.

«Βλέπω τους εφήβους και βλέπω τα κορίτσια στην ετήσια εαρινή κλήρωση των ζευγαριών». Τραπεζάκια έξω και πάλι, μπλουζάκια μικρά, γκάτζετ καινούρια, φθόγγι Αγγλόφωνοι και Ελληνικοί, προτάσεις χύμα, καθημερινές και επιστημονικές απόψεις θολές, οράματα μυστήρια και νεφελώδη, ολοζώντανα και μυθικά, μα ολωσδιόλου εμποτισμένα από τη ζέση της ζωής και την ορμή της στα αγόρια και τα κορίτσια της εφηβείας, πρώιμης, όψιμης και παράταιρης. Το διακύβευμα της άνοιξης, ο θαυμασμός του σώματος, η ιεροκρύφια απόλαυση του άλλου, μια νέα γνωριμία, δυο γλυκά λόγια, ένα αγκάλιασμα, μια υπόσχεση, για το τώρα και το αύριο. Το θαύμα της ανθρώπινης επαφής στα Γιαννιώτικα δρομάκια, στα χωράφια της Πανεπιστημιούπολης, στα παραλίμνια μπαράκια και στα ξενυχτάδικα της παλιάς πόλης. Άνοιξη παντού οδυνηρή και αμείλικτη.

Η κοινωνία των ενηλίκων και της καθεστηκυίας ηλικίας αγωνιά, οδύρεται και ασφυκτιά. Γηράσκει και οπισθοδρομεί, διαπλέκεται και υποτιμάται, αναστατώνει τους θεσμούς και υποδαυλίζει την αυξανόμενη εντροπία των καιρών. Εφησυχάζει

τελικά και συσσωρεύει υλικά αγαθά στην επόμενη γενιά. Προσφέρει στεγνές αξίες, χρεόγραφα ανυπολόγιστης υστεροβουλίας και μικρότητας, συμφεροντολογισμού, ευδαιμονισμού και αντικοινωνικής, μοναχικής και ατελέσφορης διεκδικητικότητας. Η καθεστηκυία γενιά παραδίδει στον ιστορικό, παρόντα χρόνο πλαδαρούς, κακοαναθρεμμένους γόνους, προορισμένους να ξαστοχήσουν αυτοκαταστροφικά ή επιθετικά. Τελεία.

Την απάντηση ας μην την περιμένουμε από τους νέους θεωρητικούς, ομολογητές –προφήτες του κακού, περί επερχόμενων σεισμών, λοιμών, καταποντισμών, τέλους των ιδεολογιών, τέλους της ιστορίας, τέλους του κράτους πρόνοιας, τέλους των εκπαιδευτικών συστημάτων, τέλους των κοινωνιών αλληλεγγύης. Ας τους προσπεράσουμε με πείσμα, με αντοχή, ας στρέψουμε το όμμα στη σήμανση του σώματος των νέων, στη γοητεία των γραμμών, φτιασιδωμένων ή αφτιασίδωτων, στην οσμή των χυμών της νιότης, στις εικόνες των νεανικών ομάδων, στους ήχους της φοιτητικής παρέας, που χασκογελάει με τις ερωτοαπαντήσεις στα κινητά. Είτε είναι γηγενείς, είτε είναι ξένοι, εξελληνισθέντες και Ελληνολάτρες, είτε είναι Ελληναράδε, ή Eurocorrect.

Ούτως ή άλλως: «Θα ξανάρθει το κύμα και πάλι θα πετάξει την Αφροδίτη».

Ας απολαύσουμε την επελαύνουσα Άνοιξη, τις επιθυμίες και τα χρώματά της. Η Άνοιξη είναι τελικά αναπόφευκτη.

Απρίλιος 2005

Η φήμη της πόλης.

Παρά την κακοδαιμονία της κοινωνίας, παρά την αποδιάρθρωση του κοινωνικού ιστού και τις μεγάλες αλλαγές που βιώνουμε, παρά τις μεγάλες αλλαγές στις παραγωγικές σχέσεις και δραστηριότητες, η πόλη αντιστέκεται κι επιβιώνει ως συμβολική αναπαράσταση στο συλλογικό υποσυνείδητο, τόσο αυτών που την κατοικούν, όσο και αυτών που την επισκέπτονται περιστασιακά ή τη φαντάζονται χωρίς να την έχουν επισκεφθεί ποτέ.

Ένα ενδιαφέρον ψυχοκοινωνικό εύρημα και φαινόμενο αποτελεί η φήμη. Δηλαδή, η εικόνα που έχουν οι άλλοι για ένα γεγονός, για μια κατάσταση πέρα από την πραγματική αλήθεια και πέρα από τις διαδικασίες αντικειμενικής διακρίβωσης αυτής της ίδια της φήμης. Η φήμη, επομένως, είναι πραγματικότητα, εικονοπλασία, κατασκευή, διανοητική λειτουργία και επιθυμία ταυτοχρόνως.. Τελευταία, στη χώρα μας εκθειάζεται η αρνητική φήμη, μέσω της αρνητικής διαφήμισης, που, πιθανόν, αμφότερα πηγάζουν από τον αρνητικό τρόπο σκέψης και την αρνητική τροπή που έχουν πάρει τα πράγματα στο συλλογικό μας βίο και στην επιπόλεια, συγχρονική αυτοκαταστροφή μας. Εμείς σταθεροί ιδαλγοί του χρόνου θα επιμείνουμε στη θετική έννοια της φήμης, αυτή που πραγματικά έχει η λέξη και θα μιλήσουμε γι' αυτή τη συγχρονική και διαχρονική φήμη της πόλης μας.

1. Η πόλη είναι μακρινή, βρίσκεται σ' ένα άκρο και ως εκ τούτου, πάντοτε φαντάζει γοητευτική εξ' ορισμού, αν μάλιστα θυμηθούμε τον Δάντη: «Η ευτυχία βρίσκεται πάντοτε μακριά, απέναντι».

2. Η πόλη είναι όμορφη, πράσινη, γκρι, γαλάζια, εμπλουτισμένη με ζωηρά και σφριγηλά κορμιά του φοιτητόκοσμου, που σπουδάζει στο Πανεπιστήμιό της.

3. Η πόλη είναι ιστορική, κλασική πόλη της Οθωμανικής Αυτοκρατορίας, τρίτη ή τέταρτη στην ιεραρχία. Μετά την Κων/πολη, την Ανδριανούπολη και τη Θεσσαλονίκη, τα Ιωάννινα αποτελούσαν πάντοτε τόπο κατίσχυσης, δίαυλο, ανάχωμα, προμαχώνα και πυλώνα. Αντίστοιχα στοιχεία κυριαρχούν και σήμερα, η πόλη αποτελεί στόχο και υπόδειγμα στην περιφερειακή ανάπτυξη του Ελληνικού κράτους και συχνά εκθειάζεται η ακατανόητη μέχρι σήμερα από τους κατοίκους της ιστορική της, καθώς και το πρόσφατα αναγνωριζόμενο πολυπολιτισμικό και πολυφυλετικό της παρελθόν. Ας αναφερθεί εν παρόδω ότι δυο από τα τζαμιά της πόλης, του Κάστρου και του Λαογραφικού Μουσείου, φωτίζονται λαμπρότατα και τη νύχτα τονίζουν αρκετά έντονα αυτό το ανοίκειο παρελθόν της.

4. Η καμπυλότητα της πόλης, με όρους χωροταξίας και όχι φυσικής, ανταποκρίνεται σ' ένα περίεργο γειτνίασμα του ουρανού με εκπρόσωπό του την ομίχλη, της γης με εκπρόσωπό της τους λόφους και τα βουνά, του νερού που εκπροσωπείται από τη συρρικνωμένη Παμβώτιδα (μήπως πρέπει η Λαμψίστα να ξαναγίνει η προέκταση της Παμβώτιδας και να μεγαλώσει η λίμνη;) και του αέρα που τα ρεύματά του μάς κάνουν να βιώνουμε τις αναταράξεις στα αεροπλάνα του διαρκούς και εξακολουθητικού επαναπατρισμού μας από τους συνεδριακούς χώρους στα βιώματά μας. Η γεωφυσική και χωροταξική καμπυλότητα παραπέμπει με όρους κυκλικής αιτιότητας στο κοινωνικό, ημίκλυστο σύστημα που οργανώνει τις ψυχοκοινωνικές μας παραμέτρους, τη σωματική, ψυχική και οικονομική συμπεριφορά μας μέσα στην πόλη.

5. Η βροχή και η ομίχλη της πόλης οργανώνουν ένα γεωφυσικό τοπίο με βαρέα, βαρομετρικά χαμηλά, που, προφανώς, περιορίζοντας τη φωτεινότητα της ατμόσφαιρας και τη δυνατότητα προσπέλασης του ματιού στους φωτεινούς ορίζοντες, συνεκφέρουν και συνδιοργανώνουν ήπια ραθυμία, ελαφρά μελαγχολία, τάση προς ψυχοδιεγερτικές ουσίες και φτηνά λαϊκά ναρκωτικά, πχ. τοπικά αλκοολούχα και σκληρά εισαγόμενα ποτά-μπόμπες και σφηνάκια.

6. Η αιρετική προσωπικότητα της εκκλησιαστικής αρχής της πόλης. Παραδοσιακά στο συλλογικό και εθνικό υποσυνείδητο, η Μητρόπολη των Ιωαννίνων παρουσιάζεται περισσότερο ως οικονομικός μηχανισμός μέσω του πλούτου των κληροδοτημάτων των μεγάλων ευεργετών και των αγαθοεργών καταστημάτων και λιγότερο ως θρησκευτικός παράγοντας διαχείρισης της ανθρώπινης ένδειας και αγωνίας. Πλούτος, απόσταση, διαφωνία, ακραία συμπεριφορά και συστηματική αντιπολιτευτική διάθεση ορίζουν τη συντεταγμένη οικοθεωρία του τοπικού αρχηγού της.

7. Η νεολαία της πόλης, μορφωμένη, σπουδάζουσα, πολύχρωμη, ριζοσπαστική, ρηξικέλευθη, ανατρεπτική, που εισάγει νέα κανονιστικά δεδομένα, τόσο στην ίδια την κοινωνική ζωή, προσδίδοντάς της ελπίδα και ομορφιά, όσο και στις επιμέρους εκδοχές της, αλλάζοντας τον επαρχιώτικο τρόπο ομιλίας των κατοίκων της πόλης, την παλαιά ερωτική τους συμπεριφορά και ενίοτε την περιοριστική νοοτροπία, φορτίζοντάς την με νέες ιδέες και κυρίως καινοτόμα, ασυνείδητα οράματα.

8. Η απουσία των διανοουμένων και η έλλειψη πολιτιστικής δημιουργίας. Παρότι η πόλη βρίθει οργανωτών συνεδρίων και κονσερβοποιιών της τρέχουσας, χύδην εντεταλμένης, life style κουλτούρας που φτιασιδώνεται ως σπουδαία, αλλά παραμένει

επαρχιώτικη αμπελοφιλοσοφία, η πραγματική, πολιτιστική στάση και δημιουργική συμπεριφορά των ανθρώπων- πολιτών της σπανίζει καταπληκτικά. Ως γνωστόν, ο πολιτισμός παράγεται, όταν αυθεντικοί άνθρωποι συναντούν πραγματικές καταστάσεις σκληρές ή ευχάριστες και όταν δημιουργικές προσωπικότητες συγκρούονται με εαυτούς και αλλήλους για τη διεκπεραίωση του ανέφικτου και του εφικτού. Η επαρχιώτικη περιφέρεια και η επαρχία της πόλης μας, μαζί με την οικουμενική επαρχία της αλλοτρίωσης και της χειραγώγησης, στέκεται μακράν από την πραγματική δημιουργία που συγκλονίζει, συγκινεί και ανατρέπει.

9. Η εμφανής έλλειψη μιας φαλλικής προσωπικότητας στην πολιτική διαχείριση των οραμάτων, των επιθυμιών και των απαιτήσεων των κατοίκων αυτής της πόλης συντονίζεται με τη νοσταλγική ανάκληση παλαιότερων μορφών της ιστορίας της περιοχής, όπου πρόσωπα ισχυρά συνέγειραν τις πολιτικές εντάσεις των κατοίκων της πόλης και προήγαγαν την οικονομική και αναπτυξιακή της πορεία. Η ανάπτυξη, που σαν αίτημα προβάλλεται συστηματικά ως αντίδοτο στη μόνιμη, πλέον, φτώχεια της περιοχής και της πόλης, απαιτεί οργανωμένες και ισχυρές προσωπικότητες, που ν' αντέχουν στις ματαιώσεις της τρέχουσας ζωής και να οραματίζονται για τον εαυτό τους και την κοινωνία, συμπεριφορές υψηλού ρίσκου, τόσο στον ιδιωτικό, όσο και στο δημόσιο τομέα της ζωής τους. Η άρση της φτώχειας και η προαγωγή της ανάπτυξης, επομένως, μόνο με ανθρώπινους όρους μπορεί να εννοηθεί, με όρους, δηλαδή, πραγματικά πολιτικούς. Η ανάπτυξη δεν είναι τεχνητό, συγκυριακό κατασκεύασμα και αίτημα. Είναι πρωτίστως ανθρώπινη δυνατότητα και διαθεσιμότητα. Τέτοιες θέσεις- στάσεις και συμπεριφορές εκλείπουν δραματικά από την περιοχή, που συνήθισε να διαχειρίζεται τη μετριότητα και την ανικανότητα. Η τελευταία, φυσικά, δαιμονίζει και αναπαράγει τη φτώχεια και το δημόσιο τομέα της οικονομίας.

10. Η μελαγχολία της πόλης είναι το πιο δημιουργικό της όπλο και η κρυμμένη αντίστασή της στη φθορά και την απαξίωση. Συντονίζεται με την πνιγηρή, αυτοκαταστροφική απαισιοδοξία του Βερολίνου, την αποχαυνωτική κατάθλιψη της Κων/πολης, τη μυστικιστική αλαζονική θλίψη της Θεσσαλονίκης και την επαρχιώτικη μελαγχολική αγωνία του Αργυροκάστρου και διακρίνεται από τις δυναμικές αναπαραστάσεις των ορατών κοινωνικών πόλεων, όπως η Αθήνα, το Παρίσι, το Λονδίνο, η Κοπεγχάγη και η Πράγα. Η πόλη πορεύεται μοναχικά, σεμνά και ταπεινά με τη φτωχική της στολή και τις μεγάλες της δυνατότητες κρυμμένες

ερμητικά και αφανέρωτες. Αυτή είναι η φήμη της πόλης: η διαρκής απαίτηση της ποιότητας.

Ας ελπίσουμε ότι τούτο το ταξίδι θα έχει ευχάριστες, ευοίωνες και αίσιες εκπλήξεις. Η φήμη της πόλης, η φήμη της απαίτησης της ποιότητας διαρκεί, η φήμη των Ιωαννίνων είναι εναργής και θα διαρκέσει.

Οκτώβριος 2005

Γυναίκες: Ο αναξιοποίητος πλούτος της Ηπείρου.

Στις ανθρώπινες πηγές του πλούτου υπενθυμίζουμε ότι πέρα από τα διαθέσιμα συναλλαγματικά αποθέματα, τα μέσα παραγωγής, τις πρώτες ύλες και το περιεχόμενο του φυσικού περιβάλλοντος, πραγματικός πλούτος και ουσία μιας κοινωνίας είναι τα ζωντανά έλλογα όντα που την απαρτίζουν με το σώμα τους, τη διανοητική τους συγκρότηση, την πολιτική τους οργάνωση, την πολιτισμική ταυτότητα και την ιστορικότητά τους. Το μισό και παραπάνω κομμάτι αυτού του πληθυσμού είναι γυναίκες, που φαίνεται ότι ξεπερνούν αριθμητικά πλέον τους άνδρες. Θα προσπαθήσουμε, λοιπόν, να ιχνογραφήσουμε τις γυναίκες των Ιωαννίνων και της Ηπείρου γενικότερα, παρότι μια τέτοια φαινομενολογική γενίκευση μπορεί να μοιάζει κάλλιστα με υπεραπλουστευτική αφέλεια ή υπεργενικευτική φενάκη. Σ' αυτή τη μικρή πραγματεία «περί θερμάνσεως» - για να θυμηθούμε τον Boris Vian, που λάτρευε τις Γαλλίδες, θα καταγράψουμε την καρδιά, το βλέμμα, την κορμοστασιά, τη διαθεσιμότητα και την προσφορά του γυναικείου ίχνους στη δημιουργική εικονοπλασία της τοπικής κοινωνίας μας, εδώ επάνω στα Ηπειρώτικα βουνά.

Η «πολυπολιτισμικότητα» της Θεσπρωτίας μας εκπλήττει: Αρβανίτισσες, Αλβανίδες, Τσάμισες, Γύφτισσες και αυτόχθονες γηγενείς συγκεντρώθηκαν σ' εκείνο το άκρο της Ελλάδας που γειτονεύει με την Αλβανία, την Ιταλία και την Αδριατική με κυρίαρχο απομεινάρι της ενδοψυχικής και πολιτιστικής σύγκρουσης που βιώνουν τη σκληρότητα και την αντοχή. Στοιχεία που, όπως γνωρίζουμε από τον κόσμο της Φυσικής, προσιδιάζουν σε ευγενή υλικά. Ακραίες συμπεριφορές, βία και πονηριά, μαζοχισμός και εσωστρέφεια αποτελούν επιπρόσθετα χαρακτηριστικά των γυναικών από τη Θεσπρωτία. Στεγνές ψυχές, αυστηρό βλέμμα, ταλαιπωρημένη κορμοστασιά, χειραγωγημένο μυαλό, ματαιωμένες ψυχές από τη μετανάστευση, τη φτώχεια, το συντηρητισμό, την παλινδρόμηση και την αυτοσυντήρηση. Τα κύρια χαρακτηριστικά τους είναι η εργατικότητα, η έλλειψη πολιτισμού, το άγχος και η αλεξιθυμία.

Οι γυναίκες της Πρέβεζας διαφέρουν αισθητά από τις άλλες γυναίκες της Ηπείρου, με εξαίρεση το τραύμα της φτώχειας, που αποτελεί κοινό διαγενεαλογικό τραύμα των γυναικών στην Ήπειρο. Περισσότερο διαχυτικές, κατειλημμένες από μια διαστροφική επιπολαιότητα κινούνται ανάμεσα στην αρνητική μητρότητα και την ατέρμονη εφηβεία. Εργάζονται σκληρά, ο τουρισμός και η αγροτική παραγωγή χρειάζονται εργατικά χέρια και απέχουν, όπως και στην υπόλοιπη Ήπειρο, από τα πολιτιστικά, πολιτικά και κοινωνικά δρώμενα. Στην Πρέβεζα, κατ' εξαίρεση, υπάρχει

ένα γυναικείο κοινό φιλότεχνο, μικρό αλλά σημαντικό, με ριζοσπαστισμό και κοινωνική απείθεια ή ανομία, δηλαδή με νεωτερικά, κοινωνικοπολιτιστικά προτάγματα.

Στην Άρτα η λέξη που ταιριάζει, κατά τη γνώμη μου, για να περιγράψει τη φαινομενολογία της σύγχρονης γυναίκας που ζει στην πόλη, είναι μια πρωτόγνωρη έλλειψη καλλιέργειας, εσωτερικής διευθέτησης και ηρεμίας. Κυρίαρχη ενδοψυχική εγγραφή είναι η επιθετικότητα και ο κατακερματισμός. Ο σωματότυπος γοητευτικός, παραγεμισμένος με καταναλωτικά φτιασιδώματα, παραπέμπει στην παραπλάνηση που συμπαραδηλούνται. Χαοτικές συμπεριφορές, ακραίες, συναισθηματικές στάσεις, απουσία δημιουργικών εκφάνσεων και χειραγώγηση, ενδοοικογενειακή βία, ανεργία, και...πάσα κακία. Πολύ συχνά διαπιστώνεται πρωτογονισμός και υποκουλτούρα, μια γνωσιακή ακαμψία και μια ιδιαίτερη δυσκολία συνεννόησης και επικοινωνίας.

Οι γυναίκες στα Ιωάννινα έχουν αλλάξει εντελώς τα τελευταία χρόνια και αλλάζουν εξακολουθητικά, λόγω των μεγάλων κοινωνικοπολιτιστικών αλλαγών που συνέβησαν στην πόλη τα τελευταία χρόνια με την μετατροπή της πόλης από εμπορικό-αστικό κέντρο σε μεταπρατικό εκπαιδευτήριο-campus, που συγκεντρώνει χιλιάδες νέους. Είναι εντυπωσιακός ο πολιτισμός, η καθαρότητα της ομιλούμενης γλώσσας, η ευπρέπεια, η νοικοκυροσύνη και ο συναισθηματισμός των ηλικιωμένων γυναικών, που κατάγονται από τα χωριά του Νομού, ταλαιπωρημένες αλλά δημιουργικές και γεμάτες δύσκολη ζωή. Οι γυναίκες της πόλης, παραδομένες σ' έναν ανύπαρκτο, αστικό εφησυχασμό, βολεύονται όπως όπως, κακομεταχειρίζοντας το σώμα τους, που είναι κατά κανόνα υπέρβαρο, και τις ψυχές των άλλων με την αδράνειά τους. Οι Γιαννιώτισσες, συνήθως, δεν εργάζονται εκτός σπιτιού.

Φυσικά, δε γεννούν παιδιά, δε γράφουν βιβλία, δε δημιουργούν έργα τέχνης, παρά μόνον επιδιώκουν μετά μανίας πτυχία ευκολίας και διεκδικούν θέσεις εργασίας κατά προτίμηση στο δημόσιο με διαμεσολάβηση. Κατά περίεργο τρόπο, ως ενδοψυχική αναπαράσταση στις γυναίκες στα Ιωάννινα και στην Ήπειρο, κυριαρχεί η αδράνεια και η πλήξη, που αναπαριστούν σε σοβαρές ανεπάρκειες των γονεϊκών ρόλων, κυρίως του ανεπαρκούς-απόντος ή νεκρού πατέρα. Συντηρητισμός, καθωσπρεπισμός, καταναλωτισμός, απολίτιστη συμπεριφορά, αγενής προκλητικότητα και παντελής έλλειψη αυτοελέγχου με μια πτωχεία στην έκφραση και την ομιλία χαρακτηρίζουν τις νεότερες κορασίδες της πόλης, παρότι ομόρφυναν επικίνδυνα τα τελευταία χρόνια.

Να ο αναξιοποίητος πλούτος της περιοχής! Αυτά τα θηλυκά έχουμε γύρω μας. Οι άντρες στην Ήπειρο; Πού να βρουν χρόνο και διαθεσιμότητα για σχέση και ν'

ασχοληθούν με τις γυναίκες τους; Ορεσίβιοι, νομάδες, μετανάστες, βοσκοί, μόνοι, κτιστάδες, πολεμιστές έμποροι, ευεργέτες...πού καιρός για γυναίκες; Υποχρέωση του άντρα είναι να πλησιάσει και ν' αγαπήσει τις γυναίκες, ώστε ν' αφυπνίσει την καταψυγμένη δημιουργικότητά τους.

Ιούνιος 2006

Το ανθρωπολογικό προφίλ των νέων στην πόλη.

Η πόλη σφύζει από νεανικά σώματα και διψασμένα μυαλά για γνώση και αυτονομία. Ο εντυπωσιακός αριθμός των δέκα χιλιάδων φοιτητών, που ζουν στα Ιωάννινα, προσδίδει στην πόλη μια νεανική ελαφρότητα και μια ευχάριστη αίσθηση όταν περπατάς στους δρόμους. Εκτός από τα οικονομικά ανταποδοτικά οφέλη της φοιτητικής παραμονής στην πόλη, αναμφίβολα η ανθρωπολογική σφραγίδα του νεανικού φαινοτύπου δίδει χαρακτηριστικά μιας Ευρωπαϊκής Πανεπιστημιούπολης. Ό,τι καλύτερο από τη νεολαία της Ελληνικής κοινωνίας, τα πιο έξυπνα, τα πιο χαρισματικά, τα πιο καλοθρεμμένα παιδιά των ταλαιπωρημένων Νεοελλήνων γονέων. Ο χρόνος τους είναι ασυμπίεστος, σχεδόν πλήρως διασταλμένος, εκφράζουν μια απίστευτη πίεση για ελευθερία, ελευθεριότητα και εναλλακτική ζωή. Είναι πεισμένοι εγγενώς για τολμήματα, υψηλές προσδοκίες ζωής και αυτοπραγμάτωση χωρίς όρια. «Ξεκαπίστρωτη νεολαία», χαρακτηρίστηκε από τον Κωστή Παπαγιώργη εύστοχα και δικαιολογημένα.

Στις συμπεριφορές των νέων φοιτητών ο φαινότυπος έχει κάποια νεότευκτα, αντικειμενικά στοιχεία ομορφιάς, ψηλό και λεπτό κορμί με Δείκτη Σωματικής Μάζας γύρω στο 20, βγαλμένο από το ήσυχο νεανικό δωμάτιο της οικογένειας, κομμένο και ραμμένο στις αναπαραστάσεις των τηλεστάρ της ιδιωτικής διαπλεκόμενης τηλεόρασης και προοριζόμενο για γοητεία, λαγνεία και δημιουργική πορεία στην αυτονομία, την αυτοδιάθεση και τη χειραφέτηση. Στους νεαρούς φοιτητές, στα κορίτσια διακρίνεται το παρεϊστικό κλίμα να κυριαρχεί, ενώ στα αγόρια η επίμονη φιλία και οι μεγάλες παρέες. Μας δημιουργείται η αίσθηση ότι κάποιο δημιουργικό κλικ οργανώνει μια νέα συλλογικότητα των νέων παιδιών, που επιτίθεται στον ατομοκεντρισμό των ενηλίκων γονιών τους. Φυσικά δεν λείπουν οι επικίνδυνες συμπεριφορές με την καταχρηστική οδήγηση σε συνθήκες σκότους στους άθλιους δρόμους της νύχτας, συχνά κάτω από την πίεση μιας παρέας, που θεωρεί την υπέρβαση των ορίων παιχνιδάκι αναψυχής, που ανεβάζει αφενός την αδρεναλίνη, αφετέρου συχνά οδηγεί στα επείγοντα περιστατικά και στην εντατική.

Ο φοιτητόκοσμος ρέπει προς το αλκοόλ, με μια προτίμηση στα ταχείας δράσεως προσλαμβανόμενα σφηνάκια, αγνώστου περιεκτικότητας σε αιθαλική αλκοόλη ή άλλα μεθυστικά βάμματα. Το κάπνισμα κυριαρχεί με μια αυξανόμενη συχνότητα στις νεαρές φοιτήτριες, που προτιμούν τα μακριά και λεπτά Slim και τα περιφέρουν με άφατη χαρά στα παιχνιδιάρικα χέρια τους και τα κραγιοναρισμένα χείλη τους.

Ελάχιστοι φοιτητές κοιμούνται κανονικά, ο κύκλος ύπνος-εγρήγορση έχει πλήρως αντιστραφεί, ξενύχτι ως το πρωί, ύπνος μέχρι το απόγευμα, ξημέρωμα το μεσημέρι και ούτω καθεξής. Έτσι, για να προσαρμόζονται οι βιορυθμοί στο νεανικό Ελληνικό μοντέλο. Για ν' ανησυχούν οι ερευνητές του μέλλοντος κατά πόσο και σε ποιο βαθμό ένα συμπεριφορικό, πολιτισμικό στοιχείο όπως η νυχτερινή ζωή μπορεί να επηρεάσει την ανθρώπινη εξέλιξη. Οι φοιτητές δεν σπουδάζουν με το πάθος των παλαιότερων, αλλά διαχειρίζονται τις πληροφορίες που παίρνουν από το Πανεπιστήμιο με πιο δημιουργικό τρόπο και μεγαλύτερη ευελιξία. Τα προπτυχιακά με την ευκολία τους παρέχουν το πτυχίο σχεδόν σ' όλους και η νέα επιχειρηματική, σπουδαστική κατεύθυνση είναι το διεπιστημονικό ανακάτεμα των μεταπτυχιακών σπουδών, που κινείται μεταξύ κερδοσκοπίας και φιλοδοξίας από την πλευρά των Πανεπιστημιακών έως τη χειραγώγηση της νεολαίας και της αγοράς από την πλευρά των ελεγκτών των Πανεπιστημιακών δρωμένων και της πολιτείας. Κατά τ' άλλα, η ελπίδα για καλύτερη παιδεία στην Ελλάδα και στα Ιωάννινα -με το φιλόδοξο Πανεπιστήμιό της- ας ελπίσουμε ότι θα πεθάνει τελευταία.

Εξακολουθώ να πιστεύω ότι τόσο η Πανεπιστημιακή κοινότητα όσο και οι ξένοι φοιτητές, σε σχέση μ' αυτό που παραδοσιακά θα ονομάζαμε πόλη, κοινωνία των Ιωαννίνων, δεν έχουν καμία επαφή. Γεγονός που παραπέμπει στην ανάγκη νέων μεθοδολογικών εργαλείων για την ερμηνεία της σύγχρονης διαστρωμάτωσης της κοινωνίας. Πόλη και Πανεπιστημιακή κοινότητα, δυο ξεχωριστοί δρόμοι, βρίσκονται σε παράλληλες και καμία φορά αντικρουόμενες πορείες.

Φέτος ιδιαίτερα ήταν ξεχωριστή η παρουσία της νεολαίας στις διαδηλώσεις, πάνω από 100 διαδηλώσεις έγιναν στη λεωφόρο Δωδώνης με κατάληξη τη Νομαρχία με στόχο τις «δεκαεξιαρθρικές» διεκδικήσεις υπό την «παιδοφιλική», πολιτική καθοδήγηση αριστεριστικών σχημάτων και του ΣΥΡΙΖΑ. Με πρωτοφανή τρόπο, συντηρητικοί έμποροι, έβλεπαν τα μαγαζιά τους να καίγονται και να λεηλατούνται, βιώνοντας τον κόσμο της τηλεόρασης με τα συνήθη Αθηναϊκά τοπία της βίας να είναι εντός του αντιληπτικού τους πεδίου. Νέα δεδομένα για την κινητικότητα στην πόλη, με μυρωδιές δακρυγόνων, μποτιλιάρισμα στους δρόμους, κακοφτιαγμένα κόκκινα πανό, απολίτιστα συνθήματα, άναρθρες κραυγές από «υπέροχα παιδιά», που τα γοητεύει ο αντιπερισπασμός προς ένα φανταστικό καθεστώς και η καταναγκαστική τάση για μια ακατανόητη κατακρήμνιση των λειτουργικών στοιχείων της σύγχρονης ζωής, όπως η άνοδος του βιοτικού επιπέδου, η ευγένεια στις καθημερινές σχέσεις, η πρόσβαση στις νέες τεχνολογίες, η ελευθεριότητα στις διαπροσωπικές σχέσεις, οι

δημοκρατικοί κανόνες της κοινωνίας μας. Μια ακατανόητη άσκηση σε βίαιες συμπεριφορές μιας ομάδας της νεολαίας φαίνεται να εισβάλλει στο σύνολο των κοινωνικών συμπεριφορών και να δημιουργεί μαύρες σκέψεις κι εντυπώσεις, με κάποιους να κρυφογελούν χειραγωγώντας, ελπίζω πρόσκαιρα. Πανεπιστημιακοί, καθηγητές και φοιτητές, χειρίζονται αμφοτέροι, μια απολίτιστη επαναστατική και συντηρητική αταξία στα Πανεπιστήμια. Το όραμα παραμένει ακαλλιέργητο στα μπαράκια και στα καφέ της πόλης.

Περιγράψαμε τη νέα εικονοπλασία, που προσφέρει ο φοιτητόκοσμος στους νέους περιηγητές των Ιωαννίνων. Εκτός από τις διαδηλώσεις της λεωφόρου Δωδώνης, ο φοιτητόκοσμος απολαμβάνει τα μπαράκια, τα καφέ, τα ταχυφαγεία, τις ταβέρνες, τα τσιπουράδικα της πόλης, ομού μετά των παρακμιακών αστών της πόλης, που ρέπουν προς τον αλκοολισμό και την ηδονοβλεψία. Οι φοιτητές και η νεολαία κατακλύζουν την παραλίμνια περιοχή, διελαύνουν και εγκαταβιώνουν στα ανακαινισμένα κτίρια της οδού Ανεξαρτησίας, όπου μετά τις ανακαινιστικές καινοτομίες του Δημάρχου, οι έμποροι πωλούν αλκοολούχα βάμματα, εξωραϊσμένη νύχτα και διακοσμημένη «τεχνητή λαγνεία». Η παλαιά αγορά ξανα-αποκτά στοιχεία ζωντανής συνεύρεσης των νέων, η πλατεία Πάργης διατηρεί τον χαρακτήρα νεολαϊστικού τόπου συνάντησης, όπου το φοιτητικό κίνημα συναντά το μαθητικό κίνημα των φροντιστηρίων και της Στοάς Σάρκα. «Γαία πυρί μειχθήτω».

Τίποτα καινούριο από τον ιδιωτικό βίο του φοιτητόκοσμου δεν μπορούμε να καταγράψουμε, εκτός από την άτσαλη διαχείριση της σεξουαλικότητας, που διακατέχει όλη την Ελληνική κοινωνία στο σύνολό της, και την ομοφυλοφιλοποίηση των συναισθηματικών σχέσεων. Το φοιτητικό σπίτι είναι πιο καλαίσθητο, βοηθώντας και του ΙΚΕΑ, το φαγητό φτηνιάρικο και ανθυγιεινό, τα ρούχα πολύχρωμα, καθαρά, με επικράτηση τζιν και λατρεία του brand name.

Η διαχείριση του ελεύθερου χρόνου, η διασκέδαση και οι ανθρώπινες σχέσεις του φοιτητόκοσμου χρειάζονται συστηματική μελέτη και βασανιστική προσπάθεια αποκάλυψης των μυστικών κωδίκων, που χρησιμοποιούν στον μπλογκοχώρο. Η χρήση του κινητού τηλεφώνου κινδυνεύει να θεωρηθεί, πλέον, η σύγχρονη εξάρτηση των νέων, πιθανόν με μεγαλύτερη επικινδυνότητα από το παθιασμένο κάπνισμα.

Συμπαθώ ιδιαίτερα τους νέους και με συγκινεί ο φοιτητόκοσμος. Ας καταθέσουν οι κοινωνιολόγοι και οι μελλοντολόγοι πολιτικοί μια cost benefit analysis ή αλλιώς το ισοζύγιο των τρεχουσών συναλλαγών μας με την φοιτητική ζωή, την σπουδάζουσα

νεολαία και τη νιότη. Εγώ απλώς περιγράφω φαινότυπους, προσπαθώντας να κατανοήσω το έσω.

Οκτώβριος 2007

Ιωάννινα: «Οι αόρατες πόλεις» μέσα στην πόλη.

Αν και στα Ιωάννινα δεν έχουμε στοιχεία για την ύπαρξη πολύ παλαιότερων πολιτισμών, δηλαδή αρχαίων, ούτε τεκμήρια ζωής μιας αρχαίας πόλης, καθόσον από αρχαιολογικής σκοπιάς η πόλη είναι εντελώς καινούρια, φαίνεται, όμως, ότι μπορούμε να παρατηρήσουμε επάλληλους κύκλους οργάνωσης «των πόλεων μέσα στην πόλη». Παρατηρούμε την πόλη να επεκτείνεται οριζόντια, από το Νεοχωρόπουλο μέχρι τα Καρδαμίτσια, από τον Λασπότοπο μέχρι τα Σεισμόπληκτα, από την Λιμνοπούλα έως τη Δροσιά, από τη Λεμονιά ως το Σταυράκι, από την Ελεούσα έως την Ανατολή και τον Κάτσικα. Κύκλοι της ιστορικής, κοινωνικής, αισθητικής, πολιτικής και πολιτιστικής ζωής της πόλης αλληλοσυμπληρώνονται, τέμνονται, αλληλοκαλύπτονται, αναδημιουργούν και περιγράφουν τα αθροίσματα των «πόλεων» μέσα στην πόλη. Να πω πως αναδύονται με το μάτι του ναρκοδότη ή του χειρουργού.

1. Η νεοαστική πόλη. Τα όρια του παλαιού άστεος μετακινήθηκαν και άλλαξαν θέση. Το παλαιό άστυ του Διαφωτισμού με τις συγκεκριμένες γειτονιές του αρθρωνόταν σ' ένα αστικό σύστημα διαστρωμάτωσης ανάλογα με την επαγγελματική ένταξη του καθενός. Στην Ανεξαρτησίας οι έμποροι, στη Σιαράβα οι βιοτέχνες, στην Αβέρωφ οι αργυροχόοι, στο Αρχιμανδρείο οι αστοί των υπηρεσιών και των γραμμάτων, στην Κεντρική Πλατεία η εξουσία με το διοικητήριο, τη Στρατιωτική Λέσχη και το Μέγαρο της Ογδότης Μεραρχίας. Σήμερα η νεοαστική οργάνωση της πόλης εξαντλείται στα πολυόροφα, άναρχα και ακαλαίσθητα κτίρια του κέντρου της πόλης, Βορειοανατολικά και Βορειοδυτικά της Πλατείας, σε μια ακτίνα 500 μέτρων, όπου στο ισόγειο των πολυκατοικιών στεγάζονται πολυτελή καταστήματα και στους ορόφους τα «απομεινάκια», γόννοι των αστών εμπόρων της Γιαννιώτικης εποχής του Διαφωτισμού (17^{ος} –18^{ος} αιώνας και εντεύθεν). Το νεοαστικό διακύβευμα της πόλης στήνεται και οργανώνεται γύρω από τον κύκλο της πώλησης, της μεταπώλησης και της αλλαγής των χρήσεων γης και κατοικίας, όπου οι υπεραξίες εκτινάχθηκαν και η παρασιτική λογική των γόννων εμπεδώθηκε με αξίες και πλούτο. Απουσία αισθητικής, απουσία κοινωνικών ανησυχιών, αποδόμηση του Διαφωτιστικού Ριζοσπαστισμού, επικράτηση του καταναλωτισμού, του οικογενειοκρατικού συμφεροντολογισμού και της απαξίωσης της εργασίας.

2. Η πόλη των φοιτητών και των Πανεπιστημιακών. Αποτελεί το νέο συμπαγές και ζωντανό *corpus* της νέας εποχής των Ιωαννίνων, ζωντανό, κινητικό, ερωτικό, διαβασμένο και ριζοσπαστικό, που κινείται ακατάπαυστα, νύχτα και μέρα, καθορίζοντας τη λειτουργία και τη δομή μιας αισθητικής πόλης με συναισθήματα, πάθη, πρωτοποριακές συμπεριφορές, καινοτόμα ντυσίματα, «ίμο» ή «τρέντι», προσφέροντας καινούρια εικονοπλασία και παρακαταθήκη μιας ερωτικής αισθητικής πόλης. Αποτελούν την οικονομική και πολιτιστική αιμοδοσία στα Ιωάννινα οι νέοι που σπουδάζουν στο τοπικό Πανεπιστήμιο και οι Καθηγητές, που τους εκπαιδεύουν. Υπερβαίνουν τις 10.000 και είναι η αφρόκρεμα της κοινωνίας.

3. Η πόλη των λαϊκών στρωμάτων. Ένας κύκλος με μεγάλη ακτίνα από το κέντρο, αυτό που θα μπορούσαμε να ορίσουμε, κατά το μοντέλο των Αθηνών, ως δεύτερη Περιφέρεια των Ιωαννίνων, αποτελείται από τους γηγενείς μετανάστες της ενδοχώρας των Ιωαννίνων, που κατοικούν πια στην πόλη. Πρόκειται για πρώην αγρότες, κτηνοτρόφους, αγελαδοτρόφους και τεχνίτες παντός επιτηδεύματος, που εγκαταστάθηκαν στην πόλη κατά την μεταπολιτευτική περίοδο των μεγάλων ιστορικών αλλαγών και των κοινωνικών ανακατατάξεων. Είναι άνθρωποι σεμνοί, ευπρεπείς, χαμηλών τόνων, απολίτιστοι και χειραγωγήσιμοι. Μένουν τόσο στις παλιές περιοχές της πόλης, όπως η Καλούτσιανη, όσο και στις νέες περιοχές, όπως στον κάμπο της Ανατολής, στα Σεισμόπληκτα, τους Αμπελοκήπους, το Τσιφλικόπουλο και την Νέα Ζωή. Τα σπίτια τους πολυτελέστατα, ημιαιθαίρετα, εντός πολεοδομικών συγκροτημάτων με ανύπαρκτο χωροταξικό σχέδιο, με λασπωμένους δρόμους, ελλιπή δίκτυα ηλεκτροδότησης, χωρίς καν σήμανση των δρόμων, χωρίς πεζοδρόμια και πλατείες, πάρκα και, φυσικά, χωρίς ίχνος αστικής συμπεριφοράς και νοοτροπίας. Οι νέοι κάτοικοι της πόλης διακατέχονται από χωριάτικη νοοτροπία, βασισμένη στην αίσθηση της ιδιοκτησίας τύπου αγροκτήματα και της έκνομης κυριαρχίας, χωρίς σταθερής συνύπαρξης, χωρίς υιοθέτηση αστικών συμπεριφορών, όπως ο σεβασμός του πολεοδομικού ιστού, η τήρηση των κανόνων της κοινωνικής ευπρέπειας, η συνύπαρξη και η επικοινωνία. Στα σπίτια τους θ' απολαύσεις δυο τρεις Lcd plasma tv, τηλεοπτικά υπαγορευμένη αισθητική και διακόσμηση, μια Mercedes Compressor στο γκαράζ και κανένα βιβλίο, καμία βιβλιοθήκη, κανένα δείγμα μιας δημιουργικής κατάθεσης της ψυχής τους στο χώρο τους.

4. Η εμπορική-μεταπρατική πόλη. Συνωθείται σ' αυτόν τον κύκλο, το πιο παραγωγικό και το δραστήριο οικονομικά τμήμα του κοινωνικού ιστού της πόλης στη

νέα εποχή. Μεγάλα πολυκαταστήματα δίπλα-δίπλα με ανακαινισθέντα μικρά, ένας μεγάλος αριθμός υποκαταστημάτων τραπεζών, γραφεία μικρών επιχειρήσεων του τριτογενούς τομέα, δικηγόροι, γιατροί, λογιστές, ασφαλιστές, χρηματιστές και άλλοι ειδικοί τεχνοκράτες ή γραφειοκράτες των υπηρεσιών, πολιτευόμενοι παντός επιπέδου, Νομαρχιακοί, Δημοτικοί Σύμβουλοι, πολιτευτές, Βουλευτές, πρώην και νυν Αξιωματούχοι της ναρκισσευόμενης Διοικητικής δομής της πόλης συνωθούνται στα κεντρικότερα σημεία του νέου κέντρου Αβέρωφ, Δωδώνης, Πυρσινέλλα, Μιχ. Αγγέλου, Ναπολέοντος Ζέρβα και πέριξ. Απ' αυτήν την κοινωνική ομάδα προκύπτει ένα μεγάλο μέρος του παραγόμενου πλούτου στην πόλη (άσπρου και μαύρου) μαζί με την δυσκολία από τα διπλοπαρκαρισμένα, πολυτελή αυτοκίνητά τους στους κεντρικούς δρόμους της πόλης. Ευτυχώς, η παράδοση μιας καλής ποιότητας στις υπηρεσίες που παρέχονται στην πόλη (πρώτα στα γράμματα), εξαιτίας της ιδιότυπης αλλά κεντρικής θέσης που κατέχουν τα Ιωάννινα στην Βορειοδυτική Ελλάδα, δε συντονίζεται με την κακή αισθητική των γραφείων και την σημειολογία της εμφάνισης των νεοαστών. Σ' αυτήν την κοινωνική ομάδα εντάσσονται και οι ευάριθμοι απασχολούμενοι στις υπηρεσίες του δημοσίου τομέα, που συχνά είναι περιφερόμενοι ως πολυτελώς εργαζόμενοι, από την τοπική αυτοδιοίκηση εκλεγμένοι έως την «μαύρη» εργασία. Αλκοολισμός, διαζύγια, κουτσομπολιό, ζηλοτυπία, κακοήθεια, υψηλές φιλοδοξίες, καταναλωτισμός, επιδειξιμανία και νεοπλουτισμός είναι τα χαρακτηριστικά της πολυάριθμης κοινωνικής αυτής ομάδας. Φιλόδοξη ομάδα, εύθραυστη όμως, μεταπρατική και χειραγωγήσιμη ευάλωτη τελικά.

5. Η συμβολική πόλη. Είναι η πιο γοητευτική «πόλη», που συμπυκνώνει τον χρόνο της παρούσης δομής και λειτουργίας και τον συμπαράτάσσει με το παρελθόν (που μετασχηματίζεται σε μέλλον). Η πόλη των θρύλων και των παραδόσεων. Η πρωτεύουσα του Νεοελληνικού Διαφωτισμού. Η πόλη των γραμμάτων και του χρήματος. Η πόλη των ριζοσπαστών αστών. Η πόλη της πονηρής υπονόμευσης των Οθωμανών. Η πόλη που «εξελλήνισε» την Οθωμανική διοίκηση. Η πόλη των Βαλκανικών Πολέμων. Η πόλη της όψιμης Απελευθέρωσης. Η πόλη της εποποιίας του 1940. Η πόλη κινείται κατευθείαν στο μέλλον και γίνεται η πόλη στο σταυροδρόμι των μεγάλων οδικών αξόνων, της εξόδου-εισόδου προς την Αδριατική, η πόλη της Πανεπιστημιακής και ερευνητικής δικτυακής διασύνδεσης. Η πόλη που απαρτιώνει την φυσική ομορφιά του Ηπειρωτικού τοπίου, που επιβάλλει με τον τρόπο της την ήπια ανάπτυξη, η πόλη με την αποστασιοποιημένη συμπεριφορά των ανθρώπων, η πόλη με την χειραγωγημένη νεολαία-αλλά πολλά υποσχόμενη νέα

γενιά της ανεργίας και των εργαζομένων της G7. Η συμβολική πόλη οργανώνει δειλά-δειλά έναν κοινό τόπο, όπου πολλές υποσχέσεις και σηματοδοτήσεις αθροίζονται, για να χωρέσουν και ν' εμπεριέξουν τα σώματα, τις επιθυμίες, τις προσδοκίες και τις διεκδικήσεις των πολιτών που την κατοικούν. Η πιο «κακομαθημένη», φημισμένη και χαϊδεμένη πόλη της Ελλάδος

Αυτή είναι η πόλη των Ιωαννίνων. Μπορούμε να την κάνουμε καλύτερη; Με μια μεστή γιορτή για το Ιωβηλαίο της Απελευθέρωσής της (άραγε πώς θα γιορταστεί η 100^η επέτειος και ποιο θα είναι το πρόταγμα της πόλης;). Να την κάνουμε καλύτερη για την καθημερινή ζωή μας, να την κάνουμε πιο ευφάνταστη και ευέλικτη στις αλλαγές, που επιβάλλουν τη μετακίνηση από την επαρχιώτικη νοοτροπία μιας υπερήφανης και ανθεκτικής πόλης στην οργάνωση ενός σύγχρονου άστεος με δομές, υποδομές, οικονομική και πολιτιστική αυτονομία, σοβαρή διοίκηση, κοινωνικό consensus, όραμα κοινωνικό, συνοχή και αλληλεγγύη των πολιτών δι' εαυτούς και αλλήλους.

Αυτό είναι το διακύβευμα του Ιωβηλαίου: ο εορτασμός των 100 χρόνων της ενσωμάτωσης της πόλης στον εθνικό κορμό και την Νεοελληνική «περιπέτεια». Συναντά την αναζήτηση του αστικού προσώπειου των Ιωαννίνων, που απαιτεί όραμα, αλλά και μεταλλαγή της τρέχουσας νοοτροπίας.

Φεβρουάριος 2008

Τα τελευταία συναισθήματα των ηττημένων πολιτών.

Δε ζούμε σίγουρα στην καλύτερη πόλη, ούτε στην πλέον ευνομούμενη πολιτεία· αυτό, άλλωστε, είναι κοινό βίωμα των πάντων παρά την αδιανόητη ευμάρεια των κατοίκων στην επικράτεια σήμερα. Ταξιδεύοντας στη Δυτική Ελλάδα, από την Πάτρα μέχρι τα Ιωάννινα, διαμέσου Ναυπάκτου-Αγρινίου-Πρεβέζης, βλέπεις την ανησυχία και την αγωνία των νέων και των παλιότερων για τη ζωή και την ουσία της. Και το ερώτημα που τίθεται είναι το εξής: Ζούμε καλά ή δεν ζούμε; Νιώθουμε τα σημερινά δρώμενα σαν μέρος της ύπαρξής μας; Είμαστε κάτοχοι και μέτοχοι ενός κοινού κοινωνικού τόπου, χρόνου και χώρου, για να μπορούμε ανεμπόδιστα ν' εναποθέτουμε την εναπομείνασα αξιοπρέπειά μας;

Όψεις των πόλεων σε μετάβαση, στοιχεία του αγροτικού βίου, υπανάπτυξη και ανάπτυξη εν ταυτώ να συνυπάρχουν, προσπάθειες αλυσιτελείς για την παράδοση κινητικότητα των ανθρώπων σήμερα. Ασύντακτες ενέργειες Δημάρχων, Νομαρχών και Περιφερειάρχων να οργανώσουν κάποια βήματα σε μια αντίληψη κοινής εξυπηρέτησης και απόλαυσης, πέφτουν στο κενό εξαιτίας πολλαπλών και αντικρουόμενων ατομικών και στενόμυαλων προσεγγίσεων.

Καταναλώνουμε προϊόντα εισαγόμενα, είμαστε θεατές της παραγωγικής διαδικασίας, χωρίς να μπορούμε να ξεφύγουμε από την ακατανόητη απαίτηση να μας παρέχονται όλα από τις υπηρεσίες του κράτους. Αθεράπευτοι κρατιστές, θαυμαστές των άνωθεν λύσεων σ' όλα τα θέματα που μας αφορούν (από την πυρόσβεση μέχρι την πρόωρη συνταξιοδότηση λόγω πλασματικής αναπηρίας, από την απαίτηση για κρατικοδίαιτες Υπηρεσίες Υγείας, που πιμοδοτούνται με το αντικοινωνικό φακελάκι πρόσβασης, μέχρι την αδιάφορη αναμονή μπροστά στην κατάρρευση του εκπαιδευτικού συστήματος, από την προκλητική μας αδιαφορία για την ρύπανση της γειτονιάς μας έως την επιθετική στάση στο συγκάτοικο στην πολυκατοικία όταν κάνει θορυβώδες πάρτυ ανήμερα τις Απόκριες). Γινόμαστε ρέκτες της ανύπαρκτης κοινωνικής αρετής, που οι ίδιοι έχουμε πουλήσει πολύ φθηνά στο διάβολο. Η συμπεριφορά μας στιγματίζεται περίεργα με αυθεντική ανυποληψία, αναξιοπρέπεια και ανευθυνότητα, που παραδόξως την συγκαλύπτει ένα ιδιότυπο παράξενο και αληθοφανές Ελληνικότατο δίκιο, που μας καθιστά όλους περίεργα μπλεγμένους σ' ένα δίχτυ ασφυξίας, όπου θύτες και θύματα συνυπάρχουν εναλλασσόμενοι, ώστε να συγκροτούν ένα παθολογικά οργανωμένο κοινωνικό ιστό. Δίπλα στο κακοπροαίρετο

πάντοτε κράτος αναδύεται ο κακομαθημένος πολίτης και το νεοπαγές σύστημα κυριαρχεί και θριαμβεύει αυτοενισχυόμενο.

Χάσαμε τους κοινούς τόπους και τα αυτονόητα. Η Πάτρα ζει από τους 20.000 φοιτητές, που φιλοξενεί στο πλήρες Πανεπιστήμιο της (και τα Ιωάννινα από τους 10.000 φοιτητές επίσης). Η οικονομία πολλών Ελληνικών πόλεων συντηρείται από τις υπηρεσίες κατοικίας και διασκέδασης με την παραγωγικότητα να έχει εκλείψει και την παρασιτική ανεργία να θριαμβεύει. Όλα αυτά αθροιστικά δηλητηριάζουν τον κοινό βίο με αρνητικά συναισθήματα, όπως μνησικακία και φθόνο για την απαξίωση της ηθικής της Δημοκρατίας και της ελευθερίας, λόγω της οικογενειοκρατικής διαπλοκής και της δημόσιας καθολικής αναξιοκρατίας. Δυστυχώς ή ευτυχώς, όλοι τελικώς στην Ελλάδα βολεύονται...αλλά δυστυχέστατα σε λάθος θέση με απαράδεκτους και απαξιωτικούς για τον κάθε άνθρωπο, όρους και γελοιοποίηση της θεσμικής μας αξιοπρέπειας.

Βλέπω ειδήσεις στα τοπικά κανάλια. Παρά την αξιέπαινη προσπάθεια των νεαρών δημοσιογράφων, που έχουν την λογική της αφήγησης της ζωής που παρατηρούν και όχι της κατασκευασμένης εκφοράς της πραγματικότητας που προωθούν τα κεντρικά μεγάλα κανάλια των πιέσεων, των συμφερόντων και της ψευδολόγας καταγγελτικής διαπλοκής. Κάτι υπολείπεται. Οι άνθρωποι φαίνονται εξαιρετικά «κατώτεροι» των περιστάσεων και ιδιαίτερα οι προεξάρχοντες τοπικοί πολιτικοί παράγοντες. Στην επαρχία το πρόβλημα συντρίβει την πρόθεση του εμπλεκόμενου να το επιλύσει, αλλά συχνότερα αποδεικνύει και την μικρότητα των διαφωνούντων, που προβάλλονται καταχρηστικά και επιτηδευμένα. Η διαφωνία και η ασυνεννοησία στον μικρό τόπο, όπου συχνά η αλήθεια είναι αυταπόδεικτη, ενιαία και μοναδική, όπως πχ. η ανάγκη να διαθέτουμε ένα πάρκινγκ στο κέντρο της πόλης και μια ολοκαίνουρια πλατεία με καλοβαλμένες πλάκες ή όπως η ανάγκη να μην πετάμε τα επικίνδυνα ιατρικά απόβλητα στα σκουπίδια, αλλά στον αποτεφρωτή που δεν υπάρχει πουθενά ή όπως η φυσική και αυτονόητη απαίτηση να βρίσκουμε στα γκισέ του δημοσίου τομέα ευγενικούς καλοπροαίρετους και φρεσκοπλυμένους δημοσίους υπαλλήλους.

Περιδιαβαίνω ασύντακτα και ανοργάνωτα (στο χώρο της πραγματικότητας και του κειμένου), για να γράψω ό,τι προσλαμβάνω από την επικράτεια του εγωπαθούς και ναρκισσιστικά αυτοκαταστροφικού Ελληνικού τρόπου που κυριαρχεί. Βλέπω τους νέους και τις νέες της σπουδάζουσας νεολαίας, βλέπω τους νεαρούς εργαζομένους να ζουν «τουριστικά» και ανησυχώ. Βλέπω τους ενήλικες ν’

απαλλοτριώνουν τη ζωή τους, αναλώμασι των πλασματικών αναγκών των παιδιών τους και ενοχλούμαι. Βλέπω τους πολιτικούς να διεκπεραιώνουν την αγωνία τους για την επανακατίσχυση του ρόλου τους ως αυταξία και απαξίωση των αυτονόητων καθηκόντων τους, που είναι η αληθινή γλώσσα του νοιαξίματος για τον πολίτη και όχι ο επιτηδευμένος και φτιασιδωμένος ιδεολογικά χειρισμός του. Βλέπω τους Ακαδημαϊκούς ν' απολαμβάνουν κυνικά την απίστευτα μεγάλη και ανεξέλεγκτη εξουσία τους, που πυροδοτεί αντανακλαστική ένταση και απέχθεια, τόσο για τους κοινωνικούς θεσμούς εξουσίας που εκπροσωπούν οι ίδιοι, όσο και για την ίδια τους την γνώση (κανείς δεν μαθαίνει ν' αγαπά τη γνώση, τα γράμματα και την επιστημονική έρευνα σε συνθήκες εχθρότητας). Η αλήθεια είναι έρωσ και η γνώση σχέση. Βλέπω τους ανθρώπους να είναι ανήσυχοι και εκνευρισμένοι, ενίοτε αγχώδεις και καταθλιπτικοί, χωρίς να μπορούν να εξηγήσουν τα κεντρικά και ουσιαστικά αίτια της δυσφορίας τους, παραδομένους σ' ένα φαυλοκυκλικό *status quo*, που ούτε μπορούν να κατανοήσουν και, φυσικά, να νιώθουν ότι μπορούν να απεγκλωβιστούν απ' αυτό. Βλέπω μια αμήχανη αναπαραγωγή της ανησυχίας του άγχους και του φόβου για το μέλλον που έρχεται. Αυτό επιβεβαιώνεται και από τις μετρήσεις των στάσεων της κοινής γνώμης. Είμαστε οι πλέον απαισιόδοξοι της Ευρωπαϊκής Ένωσης, παρά τη μεγάλη αλλαγή προς την κατεύθυνση της ευμάρειας που απολαμβάνουμε τα τελευταία 20-25 χρόνια του δημοσίου βίου μας.

Διάβασα τη καινούρια ποιητική συλλογή του Γιαννιώτη ποιητή Ν. Γήτα, «Τα όρια της θλίψης», και χάρηκα για την εγγράμματη και αισιόδοξη αγωνία που προτείνουν οι νεαρές φωνές της νεότερης γενιάς. Επισκέφθηκα μια έκθεση φωτογραφίας των φοιτητών στο Πνευματικό Κέντρο της πόλης και ανησύχησα για την εικονοπλασία τους, που διακατέχεται από ακατέργαστες μορφές και σχήματα αινιγματικά. Παρακολούθησα τις υποδείξεις των ειδικών για τα ρυθμιστικά σχέδια των πόλεων της Ηπείρου και των οικότοπων της Παμβώτιδας και του Αμβρακικού και δυσαρεστήθηκα από την ατελέσφορη επαναληψιμότητα των εξαγγελιών, όταν ο χρόνος της επιβάρυνσης τους μας φθείρει ανεπανόρθωτα. Στενοχωριέμαι που πίνω νερό του δικτύου ύδρευσης με υψηλές συγκεντρώσεις χλωρίου. Ενημερώθηκα για τις αποτυχίες των δικτύων πρόληψης της χρήσης ναρκωτικών, την ελλιπή χρηματοδότηση τους και τη δυστοκία του εγχειρήματος κι ενοχλήθηκα για την κατάντια της Ελληνικής κοινωνίας και πολιτείας να δημιουργεί και να συντηρεί αθεράπευτους χρήστες ναρκωτικών ουσιών. Είδα τελετές μοτοσικλέτας από παράτολμους χομπίστες και γέλασα με την ψυχή μου για την τολμηρή τους

ανεπιτήδευτη αφέλεια του ευ αγωνίζεσθαι επικινδύνως. Παρακολούθησα μια μέτρια ταινία στον πολυχώρο Οντεόν, απολαμβάνοντας φυσικό χυμό και κρακεράκια, όπως την παλιά, καλή εποχή των θερινών κινηματογράφων και γύρισα πίσω στη νοσταλγία της αναπαράστασης της πραγματικότητας, που προωθεί και διαλύει τα ανθρώπινα στερεότυπα και αναγάγει τον άνθρωπο σε σύνολα και γενικές αρχές, που ηρεμούν και ησυχάζουν ερμηνευτικά και διαπαιδαγωγικά δια του παραδείγματος. Η ένταξή μας στις αρχές της διαρκούς ανακύκλωσης του χρόνου και των ρόλων χαλαρώνει.

Βρέθηκα σε μια αστική σύναξη στο κεντρικό ξενοδοχείο, το κόσμημα της πόλης, το ξενοδοχείο Du Lac, για τον εορτασμό μιας επιτυχίας των εορταζόντων και ενθουσιάστηκα από την ενδιαφέρουσα επαναφορά του ιδιωτικού στο δημόσιο. Το γεγονός αυτό αποκτά ιδιαίτερη διάσταση στις μέρες μας, όπου ο πόνος και η χαρά βιώνονται με ιδιωτικό, ιδιοτελή και τελικά οδυνηρό τρόπο. Ανατέμνει τα δεδομένα αυτά ένα ζευγάρι αστών πολιτών, που μαζί με φίλους τους γιόρταζε ένα απλό ιδιωτικό επίτευγμα, με πανηγυρικό και φιλικό τρόπο μαζί με άλλους καλεσμένους ποικίλης προελεύσεως, αλλά πρωτίστως γνωστούς και οικείους. Το κρεσέντο ήταν ένας εκπληκτικός, παραδοσιακός, Ηπειρώτικος χορός των διοργανωτών και των παιδιών τους. Ήταν μια καταπληκτική βραδιά, που δείχνει την αγωνία των αστικών – ριζοσπαστικών στρωμάτων της πόλης για ένα κοινωνικό σχήμα συλλογικού βίου, που αναδίδει χαρά και αισιοδοξία, που μπορεί να ξεκινά από τα νεότευκτα ξενοδοχεία, ώστε να καταλήγει στα σιωπηλά σπίτια της πολυτελούς και πολιτισμένης μοναξιάς μας.

Γράφω *de profundis* αυτά που είδα στην πόλη και κάτω από την ομίχλη, πέρα από το πλάγιασμα και την οικονομία της βροχής. Ελπίζω η επελαύνουσα άνοιξη να μας ορθώσει περισσότερο, επειδή ακριβώς το θέμα που τίθεται είναι, πώς θα προσδώσουμε θετική δύναμη σ' αυτό το εκπληκτικό γεγονός της ατομικής ελευθερίας, δηλαδή, πώς θα φθάσουμε στην ατομική ελευθερία μέσα σε μια προοπτική συλλογικής συνοχής με θετικά συναισθήματα!.

Ελαφρά κείμενα και θερινές χειρονομίες.

Ενώ το θέρος επέρχεται αργόσυρτα φέτος με νεροποντές και κεραυνούς που ματαιώνουν πτήσεις ή κάνουν τον πλου του αεροσκάφους από την Αθήνα στα Ιωάννινα εξτρίμ σπορ με υψηλή αδρεναλίνη, απολαμβάνουμε μια φυσιολογικότερη διαδοχή των εποχών και μια καλύτερη προσαρμογή στο φετινό καλοκαίρι, που καταπράσινο εισβάλλει στον ορίζοντα του χρόνου.

Τέσσερα χρόνια μας χωρίζουν από το ανάλαφρο, αισιόδοξο και ανθρώπινο καλοκαίρι του 2004, της πρωτιάς στη Eurovision, στο Euro και στην πιο κλασσική και πολιτισμένη Ολυμπιάδα που οργανώθηκε ποτέ. Θα μπορούσε να είναι το Ελληνικό καλοκαίρι των Οραμάτων και της Ελληνικής εικονοπλασίας, που απογειώνει ό,τι ανθρώπινο σε μαγικό, συμβολικό και διαρκές, δηλαδή ανεξίτηλο και αιώνιο. Μια γεύση νοσταλγίας καλύπτει την αναπόληση αυτής της τετραετίας που άφησε πίσω της μέχρι τώρα πίκρες, μια διάχυτη κρίση εμπιστοσύνης των ανθρώπων μεταξύ τους, μια αίσθηση επερχόμενης δυσκολίας, καθώς και χειροπιαστές απειλές, όπως οι περσινές φωτιές και η φετινή νέα επέλαση του εγκέλαδου, αλλά και η εκπαιδευτική δυστοκία, τα διατροφικά σκάνδαλα με το ηλιέλαιο και η αναξιοπιστία του δημόσιου λόγου ως συνεκδοχικά συμφεροντολογικού και ιδιοτελούς, δηλαδή, ακατάλληλου να συνεγείρει, να πείσει και να διοικήσει.

Ευτυχώς, μπροστά στο ανοχύρωτο τοπίο της περιρρέουσας, διαχεόμενης ατμόσφαιρας, τα νάματα της Ηπείρου θάλλουν και πάλι ως κλασσικές αξίες. Πρώτον, η πόλη των Ιωαννίνων κατατάσσεται στις τρεις πρώτες πόλεις της Ελλάδος σε ποιότητα ζωής μαζί με τα παλαιά Χανιά και την ανερχόμενη Λάρισα. Δεύτερον, οι πολίτες της πόλης των Ιωαννίνων απολαμβάνουν τις καλύτερες Υπηρεσίες Υγείας, όπως φαίνεται από το υψηλότερο ποσοστό ευχαρίστησης από τις ιατρικές υπηρεσίες της πόλης και του Νομού, που φθάνει το 75%, πολύ μπροστά από το αντίστοιχο ποσοστό των άλλων πόλεων. Πρέπει να συγχαρούμε τους λειτουργούς της δημόσιας αλλά και της ιδιωτικής περίθαλψης στην πόλη μας και στην ευρύτερη περιοχή όλης της Ηπείρου, που υποδειγματικά και παραδειγματικά για όλη την επικράτεια προσφέρουν το μοντέλο και το στίγμα της ιατρικής πρακτικής, που είναι η ανακούφιση των πασχόντων, η αντιμετώπιση της αρρώστιας και η προαγωγή της σωματικής και ψυχικής υγείας των πολιτών. Τρίτον, η αναδυόμενη μυρωδιά της πόλης μέσα από τα ανθισμένα και μυρωδάτα δέντρα των δρόμων και των αλσυλλίων της που δίπλα στα καλντερίμια της Παλιάς Πόλης, τη μαγική απλωσιά του Κάστρου

και το ερωτικό δίπλωμα της παράξενης αλλά ανθεκτικής Παμβώτιδας, την αστική αρχοντιά των μικρών καφέ της νέας Παραλίμνιας περιοχής, την ασφάλεια που νιώθουν οι άνθρωποι στην γειτονιά, μαζί με την ομορφιά των νέων που σπουδάζουν στην πόλη, διαμορφώνουν εστίες ευζωίας, αισιοδοξίας, αλλά και προβληματισμού για τη διατήρηση και την κατίσχυση των αγαθών, που προασπίζει η πόλη στην εγκοινωνισμένη εκφορά της στα Ιωάννινα των αρχών του 21^{ου} αιώνα.

Ας γκρινιάζουν οι έμποροι για τον πεσμένο τζίρο τους, που καλύπτεται από τα υπερκέρδη των παρελθόντων ετών. Ας διαμαρτύρονται οι καλοπληρωμένοι δημόσιοι υπάλληλοι για την πλήξη τους, γιατί έχουν ευθύνη για την κακοδαιμονία του δημόσιου τομέα. Ας εξεγείρονται οι Δήμαρχοι για τις επιλογές της διαχείρισης των αποβλήτων, γιατί έχουν τεράστια ευθύνη που κατόντησαν τα χωριά, τα ποτάμια και τα βουνά να είναι σκουπιδότοποι. Ας αγανακτούν οι ηλικιωμένοι, για την ακρίβεια έχουν απολαύσει απίστευτες ποσότητες αξιοπρεπούς ποιότητας και ευμάρειας ζωής σε βάρος των νεοτέρων που αγωνιούν δικαιολογημένα. Ας οικτίρουν οι τηλεπαρουσιαστές την αδράνεια της πολιτείας και την αδιαφορία των πολιτών σε κάθε δυσκολία. Η κοινωνία διατηρεί τα αντανακλαστικά της με την ανοχή, τη δημοκρατικότητα της και την ανάληψη της ατομικής ευθύνης. Ας χλευάζουν οι νέοι τον συντηρητισμό των γονέων τους, γιατί αυτό είναι ένα κυκλικό, διαρκές και ανθρώπινο φαινόμενο.

Το κοινωνικό τοπίο και το τοπίο των ανθρώπινων σχέσεων στην πόλη και την περιοχή είναι ιδιαίτερα ευνοϊκό για το διακύβευμα, που είναι η συνέχεια, το ρίσκο, η επιχειρηματικότητα, η καινοτομία, η φροντίδα του περιβάλλοντος, η άσκηση στην Κοινωνική Δημοκρατία και η οργάνωση μιας ευνομούμενης πόλης και Περιφέρειας με αξίες και οράματα. Η συνέχεια του ιστορικού γίνεσθαι. Ας ζήσουμε ένα όμορφο καλοκαίρι στην πόλη, τα χωριά και τις θάλασσες με αυτοσεβασμό, σύνεση, κοινωνικό-ανθρώπινο άπλωμα και οικολογική φροντίδα. Αυτό είναι το ψυχικό αίτημα της συγκυρίας.

Οι νέοι, το μέλλον, η γνώση και η αγάπη.

Συγχαίρουμε τους νέους φοιτητές και επαινούμε τους μαθητές που προσπαθούν γι' αυτόν τον σκοπό, αλλά δεν ξεχνάμε τους, εκτός συμβατικών επιτευγμάτων, νέους και νέες που ξενιτεύονται για επιλεγμένες ή μη σπουδές και εκείνους που κινούνται στην υποκουλτούρα της εκπαίδευσης, αλλά συχνά είναι υγιή μέλη της κοινωνίας και εξαιρετικά χρήσιμες κοινωνικές μονάδες. Είναι ευχάριστη η φαινομενική εικόνα των νέων στη χώρα μας και ιδιαίτερα στην πόλη μας, που αποτελούν τους κομιστές ζωής και συναλλαγής, αλλά και το κόσμημα και τους κοσμήτορες της νέας κοινωνικής τάξης και ζωής. Οι νέοι και οι προθέσεις τους, που τόσο συχνά παρερμηνεύονται και γίνονται αντικείμενο άδικης κριτικής, σείουν με τον δυναμισμό τους τη φαινομενικά ήρεμη, στην ουσία της, όμως, νωχελική εικόνα της σημερινής κοινωνίας.

Στο μακρινό Κεμπέκ βρέθηκε στο Πανεπιστήμιο Λαβάλ, όπου έγινε το τέταρτο Συνέδριο Νεολαίας, πάνω σε μια πέτρα σκαλισμένη αυτή η φράση του Αρχιμήδη: «Δός μοι πᾶ στῶ καί τάν γᾶ ν κινάσω». Ο αρχαίος Έλληνας επιστήμονας ταξίδεψε πολύ λιγότερο από το έργο του. Γεννήθηκε, έζησε και πέθανε στις Συρακούσες. Οι ιδέες του, όμως, εμπνέουν σήμερα όλους τους νέους, που ζητούν κάπου να στηριχτούν, για να κινήσουν τον κόσμο. Αυτή ήταν, άλλωστε, και η κεντρική ιδέα του συνεδρίου.

Η ανανέωση των γενεών δεν είναι εγγυημένη. Απ αυτές τις γενεές, όπως γράφει σε έκθεσή του ο ΟΟΣΑ, η νεότερη είναι η λιγότερο προστατευμένη. Οι σημερινοί νέοι ζουν σε συνθήκες πολύ λιγότερο ευνοϊκές από εκείνες στις οποίες έζησαν οι γονείς τους. Κουβαλούν στις πλάτες τους όλα τα στραβά των προηγούμενων γενεών: αυτοί θα κληθούν να ξεπληρώσουν τα σημερινά χρέη, αυτοί θα εργαστούν περισσότερο για να κερδίσουν όσα κέρδιζαν κάποτε οι γονείς τους με πολύ λιγότερο κόπο. Τί θα κάνουν οι νέοι, άραγε, μπροστά σε τόσες αδικίες; Θα υπομείνουν σιωπηλά και με σκυμμένο κεφάλι αυτή τη θυσία; Θα πληρώσουν αγόγγυστα τα χρέη, που με τη γέννησή τους συσώρευσαν οι προηγούμενες γενιές; Οι ειδικοί δείχνουν να έχουν πειστεί πως δεν θα αργήσουν να ξεγεραθούν. Αν δεν αλλάξει τίποτε, θα γίνουν συχνότερες οι εκρήξεις βίας σαν κι αυτές που βλέπουμε τα τελευταία χρόνια στις γαλλικές πόλεις, τα ξεσπάσματα των εξαθλιωμένων φοιτητών, οι μαζικές μεταναστεύσεις των νέων σε άλλες χώρες. Η προηγούμενη γενιά κληροδοτεί στην επομένη όλα της τα προβλήματα σαν μεταδοτική αρρώστια: χρέη, συντάξεις, ανεργία,

κλίμα. Θα είναι, άραγε, έγκλημα αν οι νέοι επιλέξουν τον «καθαρό αέρα» της ανοικτής σύγκρουσης με το παρελθόν; Το αίτημά τους θα είναι κάτι εντελώς στοιχειώδες, αλλά οι συνέπειές του μπορούν ν' αλλάξουν τον κόσμο.

Οι νέοι της εποχής μας αποτελούν μια καινούρια γενιά με δικά της ιδιαίτερα χαρακτηριστικά, που την κάνουν να ξεχωρίζει απ' όλες τις προηγούμενες. Πρώτο και βασικό είναι η εξοικείωσή της με τα σύγχρονα επικοινωνιακά συστήματα και τα κάθε λογής εργαλεία της ψηφιακής εποχής. Είναι η γενιά «i», η γενιά του Internet, της πληροφορίας (information), της νέας συλλογικής νοημοσύνης (intelligence), της καινοτομίας (innovation). Αυτή η νέα γενιά δεν ανδρώνεται μόνο στις ΗΠΑ και στις πιο αναπτυγμένες χώρες της Ευρώπης και της Ασίας, αλλά και εδώ στην Ελλάδα του 2008, κάνοντας πλέον αισθητή την παρουσία της ως βαρύνουσα δημοσιογραφική ομάδα σε καθετί που έχει σχέση μ' αυτήν την νέα εποχή.

Στην πρόσφατη έρευνα WebID της Focus 2, όπου αποτυπώνεται η τρέχουσα σχέση του Ελληνικού κοινού με το Internet και τις τεχνολογίες της πληροφορικής και των επικοινωνιών, η γενιά «i» κάνει εντυπωσιακά το ντεμπούτο της στην ψηφιακή εποχή, αποκαλύπτοντας μια αθέατη πλευρά της Ελλάδας με δυναμισμό και εξωστρέφεια. Το πρώτο και εντυπωσιακό εύρημα της έρευνας αυτής είναι ότι το 94% (ναι, το 94%!) των εφήβων, ηλικίας από 13 έως 17 ετών στην Ελλάδα, χειρίζεται ηλεκτρονικό υπολογιστή. Η εξοικείωση με τους ηλεκτρονικούς υπολογιστές επεκτείνεται και στις επόμενες ηλικιακές ομάδες των νέων, με ποσοστά που ξεπερνούν το 80%.

Ανάλογη είναι η εικόνα και όσον αφορά στη χρήση του Internet. Περισσότερο από το 80% των εφήβων «σερφάρουν» λιγότερο ή περισσότερο συχνά στο Διαδίκτυο, ενώ από κοντά ακολουθούν οι άλλες ηλικιακές ομάδες, με ποσοστά άνω του 60%. Πρόκειται για ένα πραγματικά μεγάλο άλμα από τις αρχές του 2000, που μόλις το 20% αυτής της ηλικιακής ομάδας «σέρφαρε» περιστασιακά στο Διαδίκτυο. Κύριοι χώροι πλοήγησης στο Internet για τους νέους είναι σήμερα -περίπου στον ίδιο βαθμό- το σπίτι, το σχολείο αλλά και τα Internet cafés.

Οι νέοι αξιοποιούν το Internet για επικοινωνία και πληροφόρηση, όπως άλλωστε και οι μεγαλύτεροι χρήστες, αλλά ξεχωρίζουν στην ψυχαγωγία, έχοντας βρει στο Διαδίκτυο το πλουσιότερο δισκοπωλείο, το πληρέστερο βιντεοκλαμπ, τον μεγαλύτερο παιχνιδότοπο του πλανήτη και, κυρίως, τη μεγαλύτερη γειτονιά και παρέα του Facebook. Αντίθετα με τις μεγαλύτερες ηλικίες, δε φαίνεται να ενδιαφέρονται τόσο για την ειδησεογραφική πληροφόρηση, όσο για την ενημέρωση σχετικά με τα θέματα

σπουδών και ιδιαίτερα με την επαγγελματική απασχόληση και την εύρεση εργασίας. Τα χαρακτηριστικά αυτά φαίνεται να επηρεάζουν σημαντικά και τη σχέση των νέων με τα άλλα μέσα μαζικής επικοινωνίας και να προετοιμάζουν το έδαφος για μεγάλες αλλαγές.

Πέρα από όλα τα παραπάνω, όμως, οι νέοι είναι ενταγμένοι σε ομάδες και σε σύνολα, που είτε σχετίζονται με την καθημερινότητά τους (φίλοι, γνωστοί και συγγενείς), είτε σχετίζονται με τη σπουδαστική κι επαγγελματική τους ιδιότητα (ομάδες μελέτης, ομάδες συνεργασίας, ομάδες καλλιτεχνικών αναζητήσεων). Σ' αυτές τις ομάδες οι νέοι ξεδιπλώνουν τον δικό τους συναισθηματικό κόσμο, δημιουργούν τις δικές τους συμμετρίες και βιώνουν σχέσεις, που τους διαμορφώνουν σαν παρουσίες στον χώρο και στον χρόνο. Οι ομάδες είναι θεμελιωδέστερες των σωματιδίων. Το στοιχειώδες σωματίδιο δεν είναι πράγματι στοιχειώδες, αλλά είναι ένα πολύσύνθετο σύνολο. Επειδή τα σωματίδια της Σύγχρονης Φυσικής είναι εκφάνσεις ομάδων συμμετριών, γι' αυτό η Φυσική των Στοιχειωδών Σωματιδίων μας δίνει πληροφορίες για θεμελιώδεις δομές της φύσης κι όχι για θεμελιώδη σωματίδια. Τα στοιχειώδη σωματίδια ενσαρκώνουν τις συμμετρίες και είναι οι πιο απλές εκφάνσεις τους ως επακόλουθα των συμμετριών.

Τα σχόλια του Χάιζενμπεργκ και η λιτή όσο και παράδοξη σε πρώτη ματιά δήλωση του Χόκινγκ, που στοιχημάτισε εναντίον της ευόδωσης του πειράματος στο CERN σημαίνουν την ανάγκη για ριζική μεταλλαγή τρόπου σκέψης. Από τα άτομα να ζητάμε σχέσεις, από τα σωματίδια να περιμένουμε συμμετρίες, από τις ατομικότητες να προχωρούμε σε συλλογικότητες, από την άσχετη μονάδα ν' αναγόμεστε στη σχετιζόμενη οντότητα. Κάπως έτσι η φύση γίνεται κοινωνία, δηλαδή σχέση, αφού η συμμετρία προβάλλει την σχέση απέναντι στο άτομο της Φύσης (Atom) και της κοινωνίας (Individuum).

Μ' αυτόν τον τρόπο μπορεί στη ζωή μας η ύπαρξη να βιώνεται ως συνύπαρξη, ο λόγος να πραγματώνεται ως διάλογος και η επιβίωση να καθορίζεται από την συμβίωση. Κοινωνία με επικοινωνία, άνθρωπος με ανθρωπιά (ο άνθρωπος ως συνάνθρωπος) και φυσικότητα με σχεσιακότητα είναι τρεις όψεις του ίδιου κατόπτρου που λέγεται και είναι όντως ζωή.

Είναι καταπληκτικό το πώς αλλάζει η πόλη, όπως αλλάζουμε όλοι, όπως αλλάζουν στις μέρες μας πολλά. Τουλάχιστον το πλαίσιο της πόλης και οι ομαδικές λειτουργίες, επί του παρόντος, στα Ιωάννινα αναβαθμίζεται. Οι αναβαθμίσεις του δημοσίου χώρου εντυπωσιάζουν και υποδέχονται την πολλά υποσχόμενη γενιά των νέων. Ταμπάκια,

Παλιά Σφαγεία, Νέο Δημοτικό Θέατρο και Νέα Παραλίμνια Περιοχή γύρω από το πάρκο Κατσάρη διαμορφώνουν μια αισθητική απόλαυση, παρά τις εντροπικές καταστάσεις παλινδρόμησης που δημιουργεί το αναχρονιστικό παζάρι στον τριπλής χρήσης εκπληκτικό πεζόδρομο, αυτοκινητόδρομο και ποδηλατόδρομο στην Νοτιοδυτική έξοδο της πόλης προς τα ψυχαγωγικά πάρκα. Οι νέοι, μαθητές και φοιτητές, απολαμβάνουν το τοπίο, στηρίζονται παραπάνω απ' όσο πρέπει στον ναρκισσισμό και την αλαζονεία της νιότης, που εκφέρει το σώμα τους, χειρίζονται καταναλωτικά τη σεξουαλικότητά τους, εκμεταλλεύονται άριστα την τεχνολογία κι ελάχιστα τις νοητικές τους ικανότητες, δε διαβάζουν, φαίνονται, όμως, ικανοί και αισιόδοξοι. Ας τους στηρίξουμε, σύσσωμοι, δημοσιογράφοι, δάσκαλοι και καθηγητές, τοπική κοινωνία και μελλοντική επιστημονική κοινότητα, ομόθυμα και εκκωφαντικά.

«Φθινοπώριασε

Δεν αντέχω τους ανθρώπους άλλο

Χώρια εσέ

Που μιλάς και η νύχτα κλαίει»

Οδ. Ελύτης, «Ο Αγαμέμων».

Παραπομπές

1. Ρούσος Βρανάς, «Δρόμοι», Εφημερίδα «Τα Νέα», 8/9/2008.
2. Γιανναράκης Ι., «Η Ελληνική γενια «ί», Εφημερίδα «Το Βήμα», 14/9/2008, Focus WEB ID.
3. Μπεγζος Μ, «Η φύση της Φύσης», Εφημερίδα «Καθημερινή», 14/9/2008.

Σεπτέμβριος 2008

Πτώσεις, καταπτώσεις, εκπτώσεις. Το χαμόγελο εξέλιπε.

1.Πτώσεις: Το παγκόσμιο οικονομικό πρόβλημα, που επέρχεται και αφορά στην κρίση του χρηματοπιστωτικού συστήματος, την άρση της εμπιστοσύνης των πολιτών στην επενδυτική δραστηριότητα, την υποτιμημένη εργασιακή συμπεριφορά και την ματαιωμένη φιλοδοξία για μια επιπλέον αξίωση των οικονομικών δραστηριοτήτων, τουλάχιστον για τους ανθρώπους που μόχθησαν και μοχθούν, είναι μια τετελεσμένη πραγματικότητα. Απόλυτη απαξίωση της εργασίας είναι το μεγάλο συμπέρασμα της οικονομικής αυτής κρίσης, που πιθανόν θα σημάνει και το τέλος της πραγματικής επιδίωξης για εργασία, μέσω της αύξησης της ανεργίας. Οι πολίτες σκέφτονται ανίερους τρόπους κερδοσκοπίας και διαχείρισης των χρημάτων τους, αντιεπενδυτική συμπεριφορά, αντιαποταμειωτικές συνήθειες, απαξίωση της εργασίας και ίσως της εκπαίδευσης, καταναλωτισμός και λογική εκθιασμού του εφήμερου: «φάγωμεν, πλώμεν, αύριον γαρ αποθνήσκωμεν». Η οικονομική κρίση, επομένως, καταργεί τα οράματα της στοχοκατευθυνόμενης ζωής των πολιτών και αυτό είναι ιδιαιτέρως επικίνδυνο, καταστροφικό και συνάμα επιθετικό.

2.Καταπτώσεις: Βαρύ πλήγμα στο θρησκευτικό συναίσθημα των πολιτών επέφερε η υπόθεση του Βατοπεδίου. Η πανουργία, η απληστία και ο «ψυχοπαθητικός χειρισμός» του μεταφυσικού και συμβολικού συστήματος αξιών, που συγκρατεί το υποκείμενο και το σταθεροποιεί ως ψυχοδιανοητική υπόσταση, κατέρρευσε μαζί με την απέχθεια για το υποκριτικό ράσο που μοιάζει με κάρβουνο «που σε λερώνει ή σε καίει όταν το πλησιάζεις». Η Αθωνική πολιτεία δοκιμάζεται ως προς το κύρος της, την αποστολή της και τίθεται σε κρίση γενικά ο ρόλος της εκκοσμικευμένης εκκλησίας: από το να συντηρεί, να εμψυχώνει και να στηρίζει πραγματικούς συνανθρώπους μας, η εκκοσμικευμένη εκκλησία του συμβατικού, του μοναχικού ή του πολιτικού-θρησκευτικού σχήματος στεγάζει ψυχοπαθητικές προσωπικότητες, ναρκισσιστικά όντα, επικίνδυνους businessmen, μικρονοϊκούς διανοούμενους, των οποίων τα ποικιλώνυμα και διεστραμμένα συμφέροντα συντηρεί, υπηρετεί, οργανώνει και κυρίως νομιμοποιεί: «ού κέτι Φοῖ βος ἔχει καλύβην, οὐ μάντοιδα δάφνην, οὐ παγάν λαλέουσιν. Ἄπεσβετο καὶ λάλον ὕδωρ». Τελικά, θα πρέπει να σεβαστούμε περισσότερο την γήινη, αξιοπρεπέστατη και μετριοπαθή στάση του Μητροπολίτη Ιωαννίνων, που ξέρει να ξεχωρίζει την διοίκηση από την θεολογία. Η στάση του είναι τελικά ανθρωποκεντρική, ειλικρινής και ανθρωπολογική. Ένα σύμβολο της

πόλης και της επικράτειας, που όχι μόνο παραμένει αλώβητο, αλλά κατισχύει με την θέση του για τους λανθασμένους

3.Εκπτώσεις: Η κρίση του πολιτικού συστήματος, ως συστημική «πανούκλα», μεταφέρεται και στα τοπικά δίκτυα. Το ιστορικό ένστικτο των πολιτών, όμως, σε συνδυασμό με την ευημερία της χώρας αποτελούν τα πιο ελπιδοφόρα σημάδια για την ανάκαμψη και την έξοδο από την απαισιοδοξία, την κατήφεια και την αηδία για την αυξανόμενη ανικανότητα, την αμετροέπεια, την απρέπεια και την αναποφασιστικότητα των πολιτικών αρχηγών και του πολιτικού συστήματος γενικότερα, που οδηγείται σε συστημική κρίση και εντροπία. Ελπίδα υπάρχει από τους αξιοπρεπείς πολίτες που εργάζονται σκεπτόμενοι, σκέπτονται εργαζόμενοι, συνομιλούν μονολογώντας και μονολογούν επικοινωνώντας, κόντρα στη σύγχρονη ασυνεννοησία και την παγίδευση στο αυτονόητο.

Τα τοπικά δίκτυα της τοπικής εξουσίας και εκπροσώπησης αδυνατούν να διαχειριστούν την αξιοπρέπεια, την ιστορία και την προωθητική δυναμική της πόλης, υπολειπόμενα στη διαχείριση των ρύπων και των περιβαλλοντικών επιπτώσεων της ανάπτυξης, αδυνατούν να οργανώσουν τις κοινωνικές σχέσεις των πολιτών, σε πλαίσια ευπρέπειας, αξιοπρέπειας και παραγωγικής ευγένειας, αδυνατούν να κατανοήσουν το μήνυμα και το νόημα των νέων κοινωνικών συμπεριφορών και της αγωνίας των σιωπηλών πολιτών, αδυνατούν να στηρίξουν την ευθύνη που τους εναποθέτει η εξουσιοδότηση των πολιτών, αδυνατούν να συνεννοηθούν και να παράσχουν έργο. Σύγκρουση, ασυνεννοησία, παγιδευτική εμπλοκή, αδυναμία επίλυσης των συγκρούσεων, έλλειψη στρατηγικής αντιμετώπισης των προβλημάτων, αδιαφορία απαξιοτική, κοινωνική και παραδειγματική συμπεριφορά.

Η Μικρή ιστορία προχωρά αργά και μας ειρωνεύεται.

Το χαμόγελο της πόλης, προσωρινά τουλάχιστον, εξέλιπε.

Εκτός Τόπου και Χρόνου.

Γραφή από την ψυχή ως την ψυχή, κοντά στον άνθρωπο και τη ζωή, στα Ιωάννινα και αλλού.

«Η υπερπληθώρα των κοινωνικών επαφών, πέρα από τα «όρια αντοχής», επιφέρει την αυτοαπομόνωση. Και ο πολυάνθρωπος συνωστισμός σε εξαιρετικά περιορισμένο χώρο (στις μεγαλουπόλεις) προκαλεί επιθετικότητα¹».

Η ερήμωση του φυσικού περιβάλλοντος καταστρέφει όχι μόνο τον εξωτερικό κόσμο, αλλά και κάθε σεβασμό του ανθρώπου για την ομορφιά και το μεγαλείο μιας δημιουργίας που τον ξεπερνά. «Όσο μεγαλώνω, νομίζω ότι ο κόσμος είναι και γίνεται συνεχώς εντελώς ακατανόητος και η αγωνία μου συνίσταται στο να μπορέσω να προσδιορίσω εάν αυτό είναι μια αντικειμενική πραγματικότητα ή μια υποκειμενική διαπίστωση²», σχολιάζει ο Δημήτρης Χορν μετά την παράσταση της Οδού Ονείρων.

Το πιο ηλίθιο πράγμα, προϊόν της ειδικής εσωτερικής επιλογής, είναι ο ρυθμός εργασίας του σύγχρονου ανθρώπου, που ομολογώ ότι με βασανίζει. Πρόκειται για έναν αγώνα δρόμου κατά του εαυτού μας.... Αλλά, τί να πεις όταν ζεις σε μια κοινωνία που βιώνει ευχαρίστηση χωρίς κόπο, αδρανεί μπροστά στην επευλαύνουσα αποχαύνωση και αποδέχεται μια ζωή, με ενσωματωμένη την απουσία της χαράς.

Αποφυγή της δυσκολίας, ευκολία σ' όλα τα επίπεδα, απαίτηση για μαγική διευκόλυνση χωρίς ουσιαστική προσπάθεια, άμεση ικανοποίηση των επιθυμιών, ευδαιμονισμός και ακράτεια. Θα ήταν αληθινά αποδοτικό και κοινωνικά χρήσιμο, εάν κάναμε τους νέους να συνειδητοποιήσουν αυτά τα εμπόδια. Αναρίθμητοι νεαροί ξεγείρονται σήμερα εναντίον του κοινωνικού καθεστώτος και των γονέων τους. Έχουν, όμως, την απαίτηση να συντηρούνται από την ίδια αυτή κοινωνία και από αυτούς τους γονείς. Πρόκειται για ένα δείγμα απερίσκεπτης και παιδαριώδους συμπεριφοράς.

Είναι ένα πολύ διαδεδομένο λάθος -που ξεγελά πάρα πολλούς νέους- το να πιστεύει κανείς ότι ο έρωτας δε φέρνει παρά μόνο χαρές. Πολύ νωρίς οι άνθρωποι ανακάλυψαν πώς μπορούσαν μ' ένα πολύπλοκο συνδυασμό των ερεθισμάτων, ν' αυξήσουν το αποτέλεσμα των τερψιγενών και ηδονογόνων καταστάσεων και με την συνεχή εναλλαγή τους να εμποδίσουν την τέρψη, την ηδονή και την ευχαρίστηση, ν' αμβλυνθούν από την συνήθεια. Η παρατήρηση αυτή εξηγεί τη σημερινή τάση προς την διαστροφή και εν συνεχεία προς την αποχαύνωση.

Ας μην περιμένουμε αντιδράσεις από την κοινή γνώμη. Η κοινή γνώμη είναι αδρανής. Δεν αντιδρά σε καινούργιες επιδράσεις και παθολογικά κοινωνικά φαινόμενα, παρά μόνον ύστερα από παρατεταμένα «νεκρά χρονικά διαστήματα». Αυτά που ζούμε στις μέρες μας. Ακολουθεί, φυσικά, η αντίδραση της κοινής γνώμης, ωσάν δίκην εκκρεμούς, με συμπεριφορές ταλάντωσης σε ακραίες θέσεις. Πάντοτε το αρχαίο αίτημα του μέτρου, «πάν μέτρον ἄριστον», το οποίο αποτελεί ένα απραγματοποίητο διακύβευμα.

Ο θρίαμβος του μεταμοντέρνου, η ουσιαστική ρήξη με την παράδοση- παρά την ψευδεπίγραφη και αγιογραφική λατρεία της- αποτελεί άρνηση της εξελικτικής συνέχειας και επιλογή χωρίς πειραματισμό. Όποιος αρνείται κάθε αξία της παραδοσιακής σοφίας υποπίπτει κατανάγκη στο σοβαρό σφάλμα να πιστεύει ότι η επιστήμη είναι ικανή να δημιουργήσει από το μηδέν και μόνο με την λογική της έναν πλήρη πολιτισμό, μ' όλα όσα περιλαμβάνει. Ακόμη συμβουλευόμαι τους πολύπειρους γονείς μου, παρά την τεχνογνωσία και, φυσικά, τους κυνικούς παντογνώστες τεχνοκράτες, παρότι διαθέτω μια φυσιολογική νεοφιλία, όχι όμως μια αντι-αποστερητική αγωγή. Πρέπει να θυμόμαστε πάντοτε ότι το σύνολο των γνώσεων μας δεν αποτελεί παρά μια προοδευτική προσέγγιση προς μια εξω-υποκειμενική πραγματικότητα, που προσπαθούμε να την γνωρίσουμε, αλλά μένει πάντοτε μια φενάκη. Τι είναι Θεός, τι μη Θεός, και τι το ανάμεσό τους.

Παντού, όπου συναντήθηκαν άνθρωποι με συγκρουόμενους μύθους, ιδέες και δόγματα παρατηρήθηκε ένα αμφίπλευρο αβυσσαλέο μίσος και μια ακλόνητη πίστη στην κάθε πλευρά ότι «οι άλλοι» βρίσκονται σε αναμφισβήτητη πλάνη και θεωρούνται ως εισβολείς, άπιστοι, ειδωλολάτρες και προδότες της ιδέας. Έτσι ακριβώς γεννήθηκαν οι ιεροί πόλεμοι, έτσι εξηγείται ο ισλαμικός φονταμενταλισμός και η βία που ασκεί στο όνομα μιας θρησκευτικής πίστης που είναι θεόπνευστη.

Φυσικά θα πρέπει να θυμηθούμε ότι, παρά την επικράτηση της χειραγώγησης από τα ΜΜΕ και την πολιτική ελίτ, σήμερα δεν πρέπει να υποθέσουμε ότι οι άνθρωποι της εποχής μας παρεμποδίζονται περισσότερο στην ατομική τους αυτοπραγμάτωση από ένα σύστημα χειραγώγησης πιο τέλει και πιο αποτελεσματικό από άλλοτε. Κάποτε θα πρέπει να εξοβελίσουμε την πολιτική χωρίς τους πολίτες και ταυτόχρονα ν' αρνηθούμε γενναία και τίμια μια ψυχολογία χωρίς ψυχή. Μιλάμε για μια αντίσταση ενάντια στην ομοιομορφία και την κατάργηση της ιδιοπροσωπίας του ανθρώπου, για την αποφυγή του συνωστισμού σε συμπεριφορές μαζοποίησης και αποπροσωποποίησης που γεννά ακατανόητη επιθετικότητα και βία, για μια επαφή με τη

φύση και τις δραστηριότητες που απορρέουν από την ζωή εκεί που δημιουργεί αυτόματα το αίσθημα του σεβασμού.

Εν όψει των γιορτών, ας σχολιάσουμε και «ένα κεντρικό πρόβλημα», που χαρακτηρίζει τον πολιτισμό μας και ορίζει εν πολλοίς την κρίση που βιώνουμε όλοι μας, δηλαδή την λατρεία από το εφήμερο και την φθορά από την καταναλωτική καθημερινότητα. Την εξαφάνιση κάθε συναισθήματος και κάθε αληθινής συγκίνησης από την χούνωση και από τη συνεχή πρόοδο της τεχνολογίας και της φαρμακολογίας, που επιπροσθέτως προκαλούν μια όλο και μεγαλύτερη έλλειψη ανεκτικότητας απέναντι σε καθετί που μπορεί να επιφέρει και την ελάχιστη δυσαρέσκεια. Την ταυτόχρονη εξαφάνιση της ικανότητας του ανθρώπου να δοκιμάσει μια χαρά, στην οποία δεν φθάνει παρά μόνο υπερπηδώντας ορισμένα εμπόδια και ύστερα από σκληρή προσπάθεια. Την ανεπαίσθητη ταλάντωση που βιώνει η συναισθηματική ζωή μας με την κατάργηση των κυματισμών χαράς και λύπης, που οδηγείται σταδιακά στην άμβλυνση και την ψυχωσική επιπέδωση της συναισθηματικής ζωής, που αποτελεί θανάσιμο κίνδυνο.

Αγώνας για στοχασμό. Αγώνας γι' αυτοπραγμάτωση. Αγώνας για ψυχοσυναλλαγή. Αγώνας για επαφή με το συμβολικό της υπαρξής μας και της ζωής, και την αποκάλυψη του νοήματος του είναι, του υπάρχουν και του συνυπάρχουν.

«Πέρασαν δέκα χρόνια που γράφω επιφυλλίδες στις ΕΠΙΛΟΓΕΣ, χωρίς απαιτήσεις και χωρίς ιδιοτέλεια, αλλά πολλές φορές με κόπο, άγχος και βιασύνη για τους χρόνους που επιβάλει η καθημερινότητα και ο εκδότης. Ξεκίνησα σχολιάζοντας την ψυχική ζωή των Γιαννιωτών και την εγγενή τους αυτοσυγκράτηση, που σχολίασα αρνητικά στο πρώτο μου κείμενο, για να την επαναξιολογήσω ωριμότερα ως μια από τις αρετές του πολιτισμού των Ηπειρωτών, ως επαναβίωση της απόλαυσης που δημιουργεί η αποστέρηση, ως ψυχική και γνωστική συνθήκη για την επέλευση μεταγενέστερων συναισθημάτων, εξίσου πλούσιων, αυθεντικών και σημαντικών. Γράφοντας ανακάλυψα την ιδιαιτερότητα ενός επαρχιακού free-press εντύπου, την κριτική των αναγνωστών του και των προθέσεων της συντακτικής ομάδας, που κινούνται επέκεινα της χειραγώγησης και εγγίζουν μεθοδικά μια αξιοσέβαστη γραφή για την πόλη και τους πολίτες. Τις δικές μου προθέσεις τις έχω φανερώσει μέσω του προσωπικού, ίσως παράξενου τρόπου, της άμεσης, ελεύθερης και ειλικρινούς γραφής. Κατάλαβα ότι γράφω κοινοτυπίες, αλλά ακριβώς γι' αυτό προσπαθώ και συνεχίζω να γράφω.»

Παραπομπές

1. Αυτά σχολίαζε ο Κόνραντ Λόρενς το 1973 κατά την τελετή απονομής του βραβείου Νόμπελ.
2. Σχολιάζει ο Δημήτρης Χορν σε μια συνέντευξη του, μετά την παράσταση της Οδού Ονείρων.

Ιωάννινα. Η ιστορική πόλη, και η νεανική ψυχή της.

Είναι άραγε τα Ιωάννινα μια πόλη για να ζήσεις και να ερωτευθείς; Είναι η πόλη που, ως περιρρέουσα ατμόσφαιρα, προσφέρει το πλαίσιο για αξιοπρεπείς, ειλικρινείς και εσώτερες συμπεριφορές; Από το «Εορταστικό Τριήμερο στα Γιάννενα» της Έρσης Σωτηροπούλου, τα «Γυάλινα Γιάννινα» του Μιχάλη Γκανά, τη «Μικρή πόλη» του Μεσοπολέμου του Δημήτρη Χατζή, τη Μεταπολεμική πόλη του Κάστρου της Παμβώτιδας και του Παραλιμνίου των ταινιών του Θεόδωρου Αγγελόπουλου από την συγκλονιστική Αναπαράσταση, τον «Θίασο», τους «Κυνηγούς», τον «Μελισσοκόμο» μέχρι το «Άγγιγμα Ψυχής» του Μανούσου Μανουσάκη έως τα γυρίσματα του εξαιρετικού φυσιοδίφη- ανθρωπολόγου Ηλία Μαμαλάκη για την τραγωδία του Κατσαντώνη στον Πλάτανο των Ιωαννίνων, τα Ιωάννινα παρέχουν τις πιο σαφείς και χειροπιαστές αποδείξεις πως αποτελούν μια σταθερή αναπαράσταση των δημιουργών και ένα αμετακίνητο χωρο-χρόνο προβληματισμού και αναζήτησης του στίγματος και της πορείας της πόλης και της κοινωνίας. Πράγματι, κάτι κινείται στην πόλη και την μετακινεί από την αυτάρεσκη αταραξία του παρελθόντος σε μια νέα ανθρωπολογική και πολιτιστική πρόταση για ένα Νεοελληνικό *Modus Vivendi*, που θα συνέχει ανθρώπους που ζουν ή περνούν ή μένουν λίγο ή την επισκέπτονται σταθερά. Οικονομική δραστηριότητα, συναλλαγές και υπηρεσίες, εκπαίδευση, τουρισμός και ανθρώπινες εμπειρίες. Η πόλη έχει κίνηση με πολλούς περαστικούς, εμπορικούς αντιπροσώπους, ασθενείς, πολλούς ταξιδιώτες, σπουδαστές και φοιτητές, νέους και μορφωμένους περιηγητές-ομιλητές σε συνέδρια, που βιώνουν ένα ψυχικό αλισβερίσι με την κοινότητα, τα χρώματα, το ύφος και το στίγμα των Ιωαννίνων.

Μπορεί τα Ιωάννινα να είναι συμβατικά «αντιερωτική» πόλη, γιατί παρά τα παραπάνω, δείχνει εξωτερικά απολίτιστη, χωρίς να διαθέτει ένα σαφές στίγμα για το παρόν της, λόγω των μεγάλων κοινωνικών μετατοπίσεων και μετακινήσεων που συνέβησαν και συμβαίνουν στην πόλη τα 20 τελευταία χρόνια. Οι άνθρωποι της πόλης ίσως να μην πρόλαβαν ν' αποβάλουν την επαρχιώτικη καχυποψία, αποστασιοποίηση και αγένεια, που προέρχεται από την αμετάπλαστη και αναφομοίωτη διολίσθηση των συμπεριφορών ολόκληρων κοινωνικών ομάδων και πληθυσμών από την ενδοχώρα της Ηπείρου στην πόλη. Κατέλαβαν τον μικροαστικό χώρο και διεκδικούν αναπνοές στη νέα μορφή του κοινωνικού ιστού, που συνεχίζει να κινείται αλλάζοντας. Κάτι αλήθεια συμβαίνει εδώ, κάτι μυστικό, κάτι πλούσιο και

παράξενο ακόμη. Κάτι μεταλλάσσεται, κάτι προκύπτει αλλά είναι αδιαφοροποίητα «ερωτικό» ακόμη. Μετάβαση.

Ο προφορικός λόγος και η ιδιαίτερη ντοπιολαλιά των γηγενών, των ακραιφνών παλαιών Γιαννιωτών και των γόνων τους, ίσως να ηχεί ιδιόμορφα κι αντιερωτικά. Το γραφικό τους ύφος δηλώνει ταυτότητα αλλά προκαλεί διαφοροποίηση, ναρκισσιστική περιχαράκωση και αποκλεισμό. Επιπλέον, συναντώνται ο φημολογούμενος πλούτος, η οικονομική και συναισθηματική περιοριστικότητα των ανθρώπων της πόλης. Οι κάτοικοι φαίνεται να μην επενδύουν στη νέα δυναμική της εργασίας και της νέας κινητικότητας, με παραγωγικές ιδέες και πολιτισμικές προτάσεις, αλλά μένουν αλαζονικά προσηλωμένοι στο άγονο αλλά «πλούσιο» παρελθόν, ελέω γονικής παροχής και γενικώς αντιπαροχής με το παρελθόν. Πιθανόν όλα αυτά να δείχνουν κακοήθεις όψεις της πόλης.

Ίσως, όμως, τα Ιωάννινα ν' αποζημιώνουν τον κάτοικο, τον περαστικό και τον επισκέπτη. Ίσως να προάγουν την έκπτυξη των ανθρώπινων και των ερωτικών συναισθημάτων σύμπνοιας και αλληλοπεριχώρησης. Ίσως επειδή η πόλη είναι κλειστή σαν αγκαλιά, στρατηγικά απόρθητη, γεωπολιτικός κόμβος και ορμητήριο, βουλιαγμένη στην ιστορία της Οθωμανικής Αυτοκρατορίας και τις περιπέτειες των Νέων Χωρών του Ελληνισμού. Ίσως επειδή η πόλη είναι μικρή και μεγάλη ταυτόχρονα, με συμπαγή κοινωνικά στρώματα, χωρίς περιχαράκώσεις και αποκλεισμούς που διαθέτουν υψηλό μορφωτικό επίπεδο και διαπρέπουν στις συναλλαγές και στις υπηρεσίες, λόγω της άσκησης στην καινοτομία, την ανταγωνιστικότητα και το ευρύ δραστικό βεληνεκές του πεδίου ευθύνης τους..

Ίσως επειδή η πόλη είναι απρόβλεπτη και πολεοδομικά άναρχη, αλλά και παλλόμενη με εσωτερικές ανακαινίσεις και αναπαλαιώσεις, ίσως επειδή η πόλη είναι πρωτότυπη ως προς το στυλ, χωρίς στυλιζάρισμα και κανονιστικότητες ώστε να μη μοιάζει με καμία ευρωπαϊκή, αλλά ούτε και Ελληνική πόλη, παρά μόνο με Βαλκανικές μεγαλουπόλεις, είναι μια μικρογραφία της παλαιάς Πόλης της Κωνσταντινούπολης. Ίσως επειδή η πόλη είναι κυκλωμένη από «γενναία» ιστορικά-καταπράσινα βουνά: Τόμαρος, Ξηροβούνι Τζουμέρκα, Περιστέρι. Μιτσικέλι, όρη Κουρέντων, Κασιδιάρης, Όρη Λάκκας Σουλίου. Ίσως επειδή η πόλη είναι σκοτεινή με μικρό και παλαιάς τεχνολογίας φωτισμό που παρά τις συνεχείς βελτιώσεις φαντάζει συσκοτισμένη πολιτεία εν όψει βομβαρδισμών.

Ίσως επειδή η πόλη είναι ήσυχη και ασφαλής παρά την μαζική διέλευση παρανόμων διαθέσεων και συμπεριφορών βορειοανατολικής προέλευσης με τολμηρή

και ακαταμάχητη διακίνηση ψυχοτρόπων ουσιών, παρανόμων προϊόντων και νοθευμένων ή επικίνδυνων υλικών, όπλων και δυστυχώς γυναικών προς ανίερη εκμετάλλευση.

Ίσως επειδή η πόλη είναι νεανική, μια φοιτητούπολις με Ελληνικό φοιτητικό κοινό από την Αλεξανδρούπολη μέχρι την Κύπρο, από τα Κύθηρα και την Κρήτη έως την Καστοριά, την Φλώρινα, το Αργυρόκαστρο και το Τεπελένι με νέους σπουδαστές, ανέμελους και καλοζωϊσμένους που άλλοτε εξεγείρονται σκληρά και διεκδικητικά και άλλοτε καταθέτουν το νεανικό στίγμα και την νεανική αγωνία, αλλά και την ομορφιά και την δημιουργικότητα τους.

Ίσως επειδή η πόλη είναι μακρινή και φαίνεται πάντα τελικός προορισμός, παρότι ιστορικά είναι τόπος μετακινούμενων μεταπρατών-εμπόρων και διαφωτιστών-ευεργετών, με ισχυρές συνδέσεις ανατολικά και βόρεια, λόγω της Εγνατίας και λόγω της έλλειψης οδικών αξόνων και της στενής σύνδεσης με τον Νότο, την κεντρική και Παλαιά Ελλάδα των ιστορικών πρωτευουσών και του Νέο-Αθηνοκεντρικού κράτους.

Ίσως η πόλη σιγά σιγά αποκτά ένα δυναμικό από νέους ανθρώπους, εργαζόμενους στον χώρο των υπηρεσιών και όχι μόνο, που ανήκουν σε μεσαία στρώματα, που διαπνέεται από φιλελεύθερες αντιπατερναλιστικές δημιουργικές αντιλήψεις για την οικονομία, την παιδεία, την ανάπτυξη, το περιβάλλον και τον αναθεωρημένο, ενισχυμένο πατριωτισμό. Μια ομάδα ανθρώπων που κινείται διακριτικά στην πόλη προς το παρόν δεν κατισχύει και περνάει απαρατήρητη, διασκεδάζει με ανθρώπους αντιστοίχου στυλ στα σπίτια ή σε καλτ χώρους, βλέπει κινηματογράφο στο Odeon, ταξιδεύει και συζητά για τις ταινίες, για βιβλία, για ταξίδια που δεν έγιναν, για όνειρα που δεν πραγματοποιήθηκαν αλλά κυρίως για τις νέες απόψεις που πραγματώνει και πιστεύει. Τέτοιες ομάδες, μαζί με τους νέους συνεπείς εκπαιδευόμενους, είναι η αιχμή και η ελπίδα του κοινωνικού σώματος της πόλης και της Ελλάδας.

Ίσως τελικά τα Ιωάννινα μπορεί να είναι μια πόλη εξακολουθητικά ερωτική και διαρκώς ερωτεύσιμη επειδή είναι παραδοσιακά όμορφη που κρατά την γοητεία της και συνεχώς ενσωματώνει με αργό τρόπο τις νέες τεχνικές της υποβοηθούμενης ομορφιάς με μεγάλες πολεοδομικές παρεμβάσεις και αλλαγές σε κτίρια και δρόμους, με ρυθμιστικά σχέδια ανάπλασης ολόκληρου του ιστού του λεκανοπεδίου και με μια αναδυόμενη προοπτική στους κατοίκους της με τη διατήρηση και την ενίσχυση της κοινωνικής συνοχής και της επικοινωνίας.

Παρόλα αυτά, τα Ιωάννινα, όπως και κάθε πόλη, είναι αόρατη και δεν περιγράφεται, αλλά μόνο κάποιες όψεις της μπορούν να αναδειχθούν με λόγια και

σημειώσεις. Η πόλη μοιάζει με το ασυνείδητο, γιατί σε καθορίζει χωρίς να μπορείς να συνειδητοποιήσεις τα όρια, το περιεχόμενο και τον τρόπο που γίνεται αυτό, επειδή καθορίζει τις ανθρώπινες συμπεριφορές και οργανώνει την κοινωνική και πολιτιστική ταυτότητα του ατόμου και του πολίτη, ενίοτε καθοριστικά και αμετάκλητα.

Φαντάζομαι τα Ιωάννινα, ως πόλη με σταθερή αυταρέσκεια, λιγότερη αλαζονεία, ελάχιστη αμετροέπεια και περισσή ριζοσπαστική τόλμη, που να εμπεριέχει σταθερά τους κατοίκους και τους πολίτες της, με περισσότερο πολιτισμό, που σημαίνει ξανακοίταγμα των σημερινών ανθρώπινων σχέσεων στο σύνολό τους και αναδιάταξη των ανθρώπων της πολιτισμικής και δημιουργικής πρωτοπορίας της στην αιχμή της νέας ιστορικής φάσης που διανοίγεται, τόσο για την πόλη όσο και για την χώρα.

Ιανουάριος 2009

Γενέθλια Πόλη και Πόλη εξ' Αγχιστείας.

«*Πόλιν οί κουμένην ευδαίμονα και μεγάλην.*¹» Έτσι φαντάζει η πόλη των αναπαραστάσεων στην παιδική ψυχή και αυτή η φανταστική πόλη διατηρείται σχεδόν αναλλοίωτη για πάντα. Αυτήν την πόλη κατοικεί ο έφηβος και ο ενήλικας, συχνά και ο γηραιός πολίτης που νέος έζησε στην πόλη που κατοικεί.

«Είπες: θα πάγω σ' άλλη γη θα πάγω σ' άλλη θάλασσα.

Μια πόλις άλλη θα βρεθεί καλύτερη από αυτή.»

Γεννήθηκα μακριά αλλά ήλθες στην πόλη έτοιμος για να την γνωρίσεις, αφού την ζήσω έως μυελού οστών. Πάντοτε η ολότητα της πόλης θα είναι μια ουτοπία και πάντοτε η εικόνα της θα έχει πολλά συμβολικά χαρακτηριστικά. Το σώμα της είναι θηλυκό και ακόμη το αγγίζω με θέρμη.

Ιωάννινα 2009. Μια άλλη πόλη, ως προστιθέμενη αξία, στις πολλές όψεις της ιστορικής εξέλιξης της πόλης. Γνώρισα για πρώτη φορά τα Ιωάννινα το 1983, φθάνοντας με αεροπλάνο με την πρωινή πτήση της ΟΑ Αθήνα-Ιωάννινα-Τίρανα, όταν το αεροδρόμιο της πόλης ήταν διεθνές και οι αεροσυνοδοί της πάλαι ποτέ κραταιάς Ολυμπιακής Αεροπορίας όμορφες και ερωτικές, νεαρές γυναίκες με υπέροχες στολές και Ελληνικό-ερωτικό και φιλικό ύφος. Από ψηλά το τοπίο ήταν υπέροχο και η πόλη μια ήσυχη, επαρχιακή, καταπράσινη περιοχή, χωρίς αυτοκίνητα και θόρυβο, ήσυχη και καθαρή με ανθρώπους που βαδίζουν αργά και δεν κοιτούν τους περαστικούς και με γυναίκες καλοντυμένες, αλλά έντονα αγχώδεις να ιδωθούν, αλλά και να μην περάσουν απαρατήρητες. Και το καταφέρνουν, τότε και τώρα.

Η πόλη τότε είχε μια παράξενη ιδιαιτερότητα. Ενώ ήταν τόσο κοντά στην Λίμνη Παμβώτιδα δεν είχε αναπτύξει καμία παραλίμνια δραστηριότητα και η παραλίμνια περιοχή, συμπεριλαμβανομένης της Νήσου, αποτελούσε «ταξιδιωτικό προορισμό» για τους ντόπιους. Ολη η ζωή της πόλης εκινείτο στην κεντρική πλατεία Πύρρου και έμπροσθεν της Νομαρχίας. Οι κάτοικοι περπατούσαν από το Ρολόι της Κάτω Πλατείας μέχρι το περίφημο «Καφέ Ντραγκ-Στορ» στην αρχή της οδού Δωδώνης και τούμπαλιν μέσω της Κεντρικής Πλατείας, για να καταλύσουν στην «Θαση», το καφενείο του Τσοκάνη, και το «Διεθνές» που αντέχει αναλλοίωτο στον χρόνο. Οι Γιαννιώτες περπατούσαν τις Κυριακές και τις αργίες στην πλατεία, συναντούσαν τους φίλους τους και αντήλασαν φιλοφρονήσεις, σχόλια και σχολιανά.

Οι λίγοι φοιτητές και οι ελάχιστοι, αλλά σημαντικοί τότε, Πανεπιστημιακοί ήταν ξένο σώμα στην πόλη και οι κάτοικοι τούς αντιμετώπιζαν με δυσπιστία και αμφιθυμία. Η «Σφήκα» και το «Πολύτροπον» ήταν ιστορικά στέκια για τις νυκτερινές συναντήσεις των υποψιασμένων, κατά κανόνα ξένων, που αναγκάστηκαν να ζήσουν στην πόλη λόγω του Πανεπιστημίου.

Χρόνια μετά, αφού έγινα δημότης Ιωαννίνων, αφού βρέθηκα σε γάμο στην Εκκλησία του Αρχιμανδρειού, με το σπάνιο όνομα που είναι παγκόσμια πρωτοτυπία, και ένα χρόνο αργότερα άρχισα να μετράω τον χρόνο και να ψάχνω τα παιδικά βιώματα με τα μάτια και το χαμόγελο του Θανάση και λίγο μετά της Αφροδίτης, γνωρίζοντας νεαρούς γονείς και συνάπτοντας φιλίες, κουμπαριές, επισκέψεις, ταξίδια, συγκρούσεις και νέες σχέσεις σ' έναν εντελώς καινούργιο τόπο με λίγο διαφορετικές συνήθειες και νοοτροπία απ' αυτήν των ανθρώπων του κέντρου και της παλαιάς Ελλάδας. Η πόλη άλλαζε σιγά-σιγά, κυρίως ως νοοτροπία των νεοτέρων και κινητικότητα και όχι ως δομημένος και λειτουργικός ιστός μέχρι το τέλος του 20^{ου} αιώνα. Η απογείωση της πόλης συνέβη οπωσδήποτε μετά το 2000.

«Καινούργιους τόπους δε θα βρεις δε θα βρεις άλλες θάλασσες.

Η πόλις θα σε ακολουθεί. Στους δρόμους θα γυρνάς τους ίδιους.

Και στες γειτονιές τες ίδιες θα γερνάς και μες στα ίδια σπίτια αυτά θ' ασπρίζεις².»

Προχθές στο Παραλίμνιο Δημοτικό Πάρκινγκ δεν έβρισκα θέση να παρκάρω και συναγωνιζόμουν τους αγενείς νεαρούς και νεαρές οδηγούς για την εξεύρεση μιας θέσης στον ευρύχωρο χώρο της «Λεωφόρου Μπάι-Πας» κατά την έκφραση του γηραιού κυρίου Θωμά, κατοίκου της περιοχής, πάσχοντος από Στεφαναϊά Νόσο, βαδιστή της παραλιμνίου και πρώην ιδιοκτήτη βυρσοδεψείου στην περιοχή, που τώρα βρίσκεται το υπέροχο μπαρ «Μακανούντο», στο οποίο εκατοντάδες νέοι ασκούνται μέσω αλκοόλ, λιποκακοφαγίας και καπνού στην επίκληση της Στεφαναϊάς νόσου του μέλλοντός των.

Η πόλη, σκέφτηκα, χρειάζεται εσωτερική ανάπτυξη πλέον, που θ' αφορά πρωτίστως την συμπεριφορά (που πρέπει να ελέγξει τον κακοήθη καταναλωτισμό), την ευγένεια (που θα πρέπει να διευθετήσει την ενδογενή ανταγωνιστική και ζηλότυπη επιθετικότητα) και την ατομική ένταξη σ' ένα υπερβατικό -σε σχέση με το άτομο- σχήμα κοινωνικών και συλλογικών αξιών, ώστε η πόλη να ευημερεί και εσύ ο ίδιος να εύχεσαι να είχες γεννηθεί ή να μεγαλώσεις εδώ.

Αφήνω τους τελευταίους στίχους της Καβαφικής «Πόλεως» σκοπίμως εκτός κειμένου. Αξίζει για λόγους συνοχής του κειμένου να καταγράψω ότι η επιστροφή στην Αθήνα σ' εκείνο το πρώτο ταξίδι έγινε με λεωφορείο του ΚΤΕΛ, όπου εξεπλάγην από το δρόμο που διέσχισε την Δυτική Ελλάδα και μέσω Ρίου-Αντιρρίου έφτανε στο κέντρο, στην Αθήνα (θα ανέβω στην Αθήνα και όχι θα κατέβω, έλεγαν τότε οι Γιαννιώτες) και με συνέπεια διατηρείται σταθερά ο ίδιος δηλώνοντας την ιστορική καθυστέρηση της σύνδεσης των Ιωαννίνων με την υπόλοιπη Ελλάδα. Τελευταία, η οδική μετακίνηση προς Αθήνα γίνεται μέσω Εγνατίας και Κεντρικής-Στερεάς, γεγονός που σηματοδοτεί αλλαγές στην πόλη, στις μετακινήσεις, τα ταξίδια και τον ρόλο της στη ιστορία του αιώνα που μόλις άρχισε.

Μάιος 2009

Παραπομπές

1. Ξενοφώντας, «Κύρου Ἀνάβασις».
2. Κ. Π. Καβάφης, «Η πόλις».

Πολυόμματα, Μετάρσια, Πτερωτά, Γιορτινά Δώρα και σχόλια.

Η πόλη απέκτησε μια Εγνατία οδό διαφυγής και επικοινωνίας. Αναστήθηκε διπλά, τόσο από την αναβάπτιση της στην βυζαντινή της καταγωγή, όσο και από την διέξοδο στα υπαρξιακά κοινωνικά και οικονομικά αδιέξοδα της ζωής της, δεδομένου ότι στην ΒΔ Ελλάδα η ζωή έχει ιδιαιτερότητες γεωπολιτικές, ανθρωπολογικές, πολιτισμικές και φανερό έλλειμμα συγχρονίας. Το μουσείο Παπαγιάννη στο χωριό Ελληνικό είναι το μεγάλο δώρο του εξαιρετικού γλύπτη στη γενέθλια γη του ως αντιπροσφορά σιωπηλής υπεραναπλήρωσης και υπόμνηση μιας συμπεριφοράς, που μόνο στους εθνικούς ευεργέτες συναντιέται.

Η πόλη παρά τα γιορτινά της είναι καθηλωμένη στις αντιφάσεις της. Η «κατάρα» του κτιρίου του Άρη Κωνσταντινίδη στην Κεντρική Πλατεία συνεχίζεται σαν «το μακρύ ποδάρι» από τον Μιχαλιό του Κώστα Καρυωτάκη. «Απομεινάρι θαυμαστό ερημιάς και μεγαλείου....» ένα ερείπιο που αναζητά χρήση που μάλλον έχει απαλλοτριωθεί στην αβουλία και την αμνησία μας. Το αντικρυστό Ιλίου Μέλαθρον από το 1942 στέκεται ανθεκτικό για να μας θυμίζει πανομοιότυπο, απaráλλαχτο, ερειπωμένο, από την φωτογραφία του Κώστα Μπαλάφα, τη θριαμβευτική είσοδο των απελευθερωτών του Άρη Βελουχιώτη και του Στέφανου Σαράφη στην πόλη. Τίποτα δεν αλλάζει στο κέντρο και τα ερείπια της μνήμης παραμένουν εντελώς αναξιοποίητα, γεγονός που δεν τιμά την επίσημη τρέχουσα ζωή, που απαιτεί την απεμπλοκή από ανεπίλυτες συγκρούσεις και την προαγωγή της ζωής, που συνθέτει και ενοποιεί χρόνους και χώρους κοινωνικής ζωής και συλλογικών αναπαραστάσεων και που τροφοδοτούν το νέο εμπράγματο και χειροπιαστό όραμα: ένα γοητευτικό, ωφέλιμο, εμπειρεκτικό και λειτουργικό μέλλον της πόλης.

Πίσω στην κακοδαιμονία που δεν μας εγκαταλείπει. Η μαύρη περίοδος του σκότους (Νοέμβριος-Δεκέμβριος) με την υγρασία, τις βροχές, το κρύο και την πρωινή ομίχλη δεν προαγάγει τίποτα ενδιαφέρον, παρά μόνον σκοτεινές μαύρες τρύπες γεμάτες αρνητική ενέργεια και ασυνείδητο πρωτογενές υλικό. Στενοχώρια, περιστολή των συναισθημάτων, απομόνωση, αντιερωτική διάθεση, ευερεθιστότητα και εκρήξεις απελπισίας με βία και επιθετικότητα. Το πιο ενδιαφέρον προϊόν που παράγεται στην χώρα μας σήμερα είναι η απελπισία σε θερμοκήπια πολιτικής βιοτεχνολογίας, η βία (σε άψογα τεχνολογικούς blogs, οδοφράγματα και δημόσιους χώρους, που ιδιοποιούνται με βάση το δίκαιο του αναρχοχωριάτικου απολίτιστου τσαμπουκά) και η επιθετικότητα (με φτιασιδωμένα κορμιά στα γυμναστήρια της αυθάδειας, της

αναίδειας και της χαμέρπειας). Ίσως αυτή είναι μια ψυχολογική εξήγηση της εθνικής οικονομικής χρεωκοπίας. «Έάν τό ἄ λας μωραυθεί ἔ ν τίνι ἄ λισθήσεται.»

Ξωτικά κυκλοφορούν φέροντα ευχές με λεοντή ήμερου καταναλωτή και ανήσυχου θεατή της επερχόμενης μυσταγωγίας. Το θέαμα των Χριστουγέννων και της Πρωτοχρονιάς, τα Φώτα και τα Αγιάσματα δεν μπορούν να στηθούν φέτος, πράγμα το οποίο το βιώνουμε εδώ και μερικά χρόνια, ζωντανό-ολοζώντανο εν τη ανεπαρκεία του. Η πόλη γιόρτασε για προ-τελευταία φορά το ελπιδοφόρο μιλένιουμ το 2000 με κανονίες και πυροτεχνήματα και για τελευταία το 2004 με τις νίκες των Εθνικών ομάδων και της καλτ ευδαιμονίας των Ολυμπιακών αγώνων. Έκτοτε, η Δωδώνη σίγησε και αργεί να θυμίσει τους αρχαίους νόμους. Ο εκσυγχρονισμός κατέρρευσε παραδίδοντας την ηγεσία σε φανφαρόνους τεχνοκράτες της καραμανλικής βιασύνης για απληστία και γρήγορο, απολίτιστο εντυπωσιασμό, που φθείρει συνειδήσεις και καταβάλλει ΦΠΑ με τζίπ πολυτελείας και ακατέργαστο ζαγορίσιο πολιτισμό. Οι «άνθρωποι των γραμμάτων» διάγουν παρατεταμένη χειμέρια νάρκη και η πόλη βολεύεται όπως-όπως με πρόχειρη διασκέδαση από ερασιτεχνικούς θιάσους, πολιτεύεται χρησιμοθηρικά από χειριστικούς κρυψίνους πολιτικούς, απολαμβάνει νεανικό σεξ με τα ταξιδιάρικα πουλάκια, που χρησιμοποιούν ως ενδιάμεσο σταθμό το Πανεπιστήμιο και στοχάζεται τους νεκρούς της με μηχανισμούς ταύτισης με τον επιτιθέμενο. Σκέπτομαι ότι ακόμη και η απλή σκέψη έχει σταματήσει σ' αυτόν τον τόπο, γιατί ξεχάσαμε τον τρόπο να χωρίσουμε «δύο γαϊδουριών άχερα». Αγένεια, απληστία, στείρα μίμηση, κακόηθες όραμα άκοπου πλουτισμού, έλλειψη παιδείας παρά την πληθώρα πτυχίων και διδακτορικών, ανευθυνότητα, ύμνος στην παραβατικότητα και την πρόκληση, βία και επιθετικότητα, τεχνητή και κατασκευασμένη οργή, εκδικητική διάθεση, ζηλοτυπία και ζηλοφθονία, βλακεία, αμορφωσιά, πρωτογονισμός, παλινδρόμηση. Αντισταθείτε στα μετάρσια, πτερωτά και ξωτικά που δηλητηριάζουν την ζωή μας. Να κηρύξουμε καταλλαγή, συνεννόηση, κοινωνική αλληλεγγύη και αναγωγή του εαυτού μας σ' ένα υπερβατικό σύστημα αξιών, που περιλαμβάνει γλώσσα, Ελληνικό πολιτισμό (μ' όλους τους εδώ διαβιούντες ως προύχοντες της ημετέρας παιδείσεως μετέχοντες ως εξέχοντες), κοινές ανάτασες (με λιγότερους κοινωνικούς ανθρωπογενείς ρύπους) και κοινή ανθρώπινη αγωνία.

Αλλιώςτικά Χρόνια Πολλά και μόνο τότε και οπωσδήποτε αλλιώς, ειδάλλως τίποτα, καλύτερα σιωπώντας και αναμένοντας τη ρήξη. Την έξοδο από την φτασιδωμένη ψευτιά και ευτέλεια του κοινωνικού, πολιτικού, εθνικού και ατομικού

μας βίου. Τα Ιωάννινα αναμφίβολα είναι θαυμάσιος τόπος ως σκηνικό, σύμφωνα με τις υπαινικτικές επισημάνσεις του Γιάννη Τσαρούχη. Η γιορτή ως ανθρώπινη διαθεσιμότητα αναβάλλεται. Η πόλη και οι άνθρωποι χρειάζονται μια νέα προετοιμασία. Ας ξαναγίνει και η Εκκλησία συνεπής. Επομένως, η παρακαταθήκη της ζωής στην πόλη, κατά την διάρκεια των γιορτών, μπορεί ν' αναρτήσει την πινακίδα: Ιωάννινα-Κενόν. Παρά τις υστερόβουλες προσπάθειες των διαχειριστών της τρέχουσας διάχυτης κρίσης, δεν είμαστε έτοιμοι ούτε διατεθειμένοι να γιορτάσουμε αυθόρμητα, ενσυνείδητα, συλλογικά. Διατελούμε εν αναμονή της ανατολής του 2010, που θα σημάνει επισήμως την αρχή της νέας δεκαετίας και των προετοιμασιών για τον γιορτασμό των 100 χρόνων από την ένταξη της πόλης στον εθνικό κορμό και πιθανόν της ανάδυσης μιας πιο ελεύθερης, πλην όμως σταθερής ταυτότητας της αναγεννημένης πόλης, που με χαρά ανοίγει την καρδιά της.

Ας ευχηθούμε να δημιουργήσουμε έναν Πολιτισμό Αλληλεγγύης.

Δεκέμβριος 2009

Αντίσταση στην αλλαγή και στη μετάβαση στα Ιωάννινα της δεκαπενταετίας.

Λάμποντα συντρίμματα των αιθέριων κόσμων της πόλης.

«Τα βουνά που συγκρατούν την λίμνη, όπως και τότε. Μια κλειστή οροσειρά, σαν σώμα ανέγγιχτο, το δίχως άλλο θα έμαθε στην προσμονή. Ήσυχα βουνά, με τη συγκρατημένη τους γλωφίδα, όπως ταιριάζει εδώ, ακατοίκητα.

Και η λίμνη, που δεν συγκρατήθηκε. Αρυτίδωτη τώρα, σαν νεκρή, όπως και τότε, μια φευγαλέα εντύπωση ζωής μέσα στα σπλάχνά της: κυοφορία ατέρμονη, μάταια παραστέκουν αναμένοντας τα ωραία πουλιά, οι εγκάτοικοι της λίμνης.

Περίεργο αίσθημα ανοικτότητας μέσα στην κλειστότητα.»

(Αφροδίτη Αλ Σάλεχ, «Το μάτι της λίμνης», Εκδόσεις Εστία, 2003, Αθήνα).

Η πόλη γεννιέται εξ' υπαρχής τα τελευταία χρόνια με μια πορεία αντίστροφη της Καβαφικής Αλεξάνδρειας. Μια νέα πόλη αναδύεται, καλύτερη από την παλιά. Μια καινούρια πόλη αναγεννιέται από το τέλος του προηγούμενου αιώνα μέχρι σήμερα με έργα, υποδομές, δίκτυα, διαδίκτυο, οπτικές ίνες προσεχώς, ωραία κορίτσια, πράσινο, τη λίμνη ολόγιομη, το Μιτσικέλι, την αστικοποίηση επελαύνουσα, πολεογέννεση αυθορμήτως, απροβλέπτως, επιτέλους, ηπίως ευτυχώς, ως σήμερα.

Η πόλη εκπαιδεύεται και εκπαιδεύει. Το Πανεπιστήμιο αποκτά ένα Campus, μια Πανεπιστημιούπολη πρότυπο. Το παλαιό κτίριο του Πανεπιστημίου εγκαταλείφθηκε αύτανδρο να χαίνει και να δείχνει τη νοοτροπία και την κυρίαρχη λογική της προχειρότητας και της έλλειψης σεβασμού των ιστορικών κτιρίων. Η πόλη κινείται, αποκτά εξωτερικό δακτύλιο χωρίς φορτηγά και λεωφορεία και με δρόμους καλύτερους, ψυχαγωγείται, αποκτά ξενοδοχεία Du Lac, Epirus Pallas, Grand Serai

με συνεδριακούς τόπους και κινηματογραφικά πάρκα (που είναι λίγο μακριά από τη ζωή της πόλης), καθώς και ένα καινούριο θέατρο που δεν έχει ενταχθεί στην παρακαταθήκη της πόλης, εισέτι.

Η πόλη πουλάει ακριβά τις παροχές της, τόσο το χαμόγελο, όσο και οι υπηρεσίες κοστίζουν ακριβότερα. Η πόλη είναι αμήχανη, γιατί δεν ξέρει να θέσει όρια στο παραδοσιακό που την πνίγει και δε συγκινεί, αλλά αδυνατεί να γνωρίσει και να συναντηθεί με το καινούριο, πολιτιστικά και συμπεριφορικά .

Η πόλη εξωραϊζεται, αποκτώντας υπόγειο Parking και νεόδμητη πλατεία, αποφάσισε ν' αναπαλαιώσει το Ίλιον Μέλαθρον και ν' ανακαινίσει την Όαση του Άρη Κωνσταντινίδη, δροσίζεται στην Παραλίμνιο ζώνη, διασκεδάζει και αναβαθμίζει χώρους με ιερά και ανίερα μέσα. Η πόλη γλεντάει τα βράδια με τους νεαρούς εκπαιδευόμενους φοιτητές ν' αναποδογυρίζουν βιορυθμούς και συμπεριφορές συνύπαρξης, ερωτικής συνεύρεσης και επικοινωνίας.

Η πόλη ασχημονεί άτροπα κι ενίοτε δύστροπα ως προς τη διαχείριση των πολιτιστικών και συμπεριφορικών κωδίκων της: λίγα λόγια, ελάχιστα βλέμματα, ανταποδοτικοί υπολογισμοί, βιασύνη και κοινωνική αδιαφορία με χωριάτικο ατομισμό. Καταπατήσεις λόφων, βρώμικα πεζοδρόμια, κάκιστοι δρόμοι, βρώμικοι έως άθλιοι κάδοι απορριμμάτων, νεοπλουτίστικη οδήγηση και χειρισμός του αυτοκινήτου, ηχορύπανση και έλλειψη σεβασμού των ορίων στην ατομική απόλαυση, υπολειπόμενη συλλογική κουλτούρα.

Η πόλη ρεμβάζει το διαφωτιστικό της παρελθόν, επαίρεται για τη δοξασμένη αστική φάση της ιστορίας της, ακροβατεί ανάμεσα στην αναγνώριση της εύνοιας των λογικών και ελληνόφωνων πασάδων της και ταυτόχρονα κρύβει την ένοχη αδράνεια της στη συλλογικότητα και τη διεκδικητικότητα.

Η πόλη ταξιδεύει στην ενδοχώρα, στα Ζαγοροχώρια και τις όμορες διαφυγές κατά μήκος της Εγνατίας, που συνδέει το παρελθόν και το παρόν και ενώνει τον χρόνο της πόλης: το Βυζάντιο, την Οθωμανική αυτοκρατορία, τον Διαφωτισμό, τους Βαλκανικούς πολέμους και τη γενέθλια αυτοπροσδιοριστική εθνική της ένταξη. Η Εγνατία σε ταξιδεύει με Citroen, με Κάντιλακ, με βέσπες και με κάρα στα βουνά και στα λαγκάδια, τους κόλπους και τις παραλίες, με κόλπα και με νάζια, με τακτ και με αγένεια, θράσος και απληστία, με μεγάλη ταχύτητα, περισσότερη γοητεία, οδική ασφάλεια και απόλαυση του συγκλονιστικού τοπίου.

Η πόλη παλινδρομεί ανάμεσα στον εγγενή ριζοσπαστισμό, που είναι καταδικασμένη ν' ανακαλεί, και τον νεότερο συντηρητισμό, που της προέκυψε από τον εισπραχθέντα πλούτο που κεφαλοποιείται δυστυχώς αντιπαραγωγικά. Η πόλη ονειρεύεται ένα μέλλον παράξενο, που δεν έχει σχηματοποιηθεί. Μπορεί να της γίνει εφιάλης, λόγω της κρίσης και ένδειας πόρων και ιδεών, ή ένα χαλαρό ενύπνιο αφύπνισης συναλληλίας και ευγένειας.

Η πόλη κρύβεται πίσω από τα φτιασιδωμένα, σε βαθμό υπερβολικό, προσωπεία των γυναικών και τα κακοντυμένα και κακοφτιαγμένα σώματα των ανδρών. Στέκεται διστακτικά μπροστά στην αφήγηση και την ομιλία, δηλαδή τη συνομιλία και την επικοινωνία, που θα συνθέσει τον νέο κοινωνικό ιστό και θα οργανώσει το νέο κοινωνικό συμβόλαιο της νέας πόλης.

Η πόλη πίνει σκληρά τοπικά αλκοολούχα και μεταφέρει το επίπεδο επίλυσης των συναισθηματικών αδιεξόδων και του stress σε επικινδύνως αυτοκαταστροφικά όρια, ενδιάμεσως στη φάση του hangover καταναλώνοντας σκληρά ψυχοτρόπα, κόκα και πρέζα, χάπια, έκσταση και βενζοδιαζεπίνες, ενώ οι εκτός ελέγχου συμπεριφορές κλιμακώνονται με ατυχήματα στον δρόμο, στο σπίτι, στην οικογένεια, στην δουλειά. Η δυσθυμία αυτοθεραπεύεται, μέσω αλκοόλ και ψυχοτρόπων ουσιών, λόγω correct

νοοτροπίας και φόβου στιγματισμού από ψυχική διαταραχή, αδυναμία ή προσωπική ανεπάρκεια.

Η πόλη θυμάται: τη λίμνη, που μένει ατάραχη από την εποχή της εξέγερσης του Διονυσίου Σκυλοσόφου μέχρι την κινηματογράφιση των «Κυνηγών» και του «Θιάσου» του Θεόδωρου Αγγελόπουλου. Θυμάται τα μουσουλμανικά τεμένη της Οθωμανικής περιόδου, το Εβραϊκό Νεκροταφείο, το Ίλιον Μέλαθρον με τον Άρη Βελουχιώτη, την Όαση του Άρη Κωνσταντινίδη και την δικτατορία, τα μοναστήρια της Νήσου και τις Μπάουχάουζ πολυκατοικίες της περιόδου των αυθαιρεσιών. Θυμάται τους ξένους της διασποράς και τους αγαπημένους της συγγραφείς, που την περιγράφουν και την τιμούν. Αντιστέκεται στη φθορά, άλλοτε μένοντας στάσιμη, άλλοτε παρελθολογώντας ιδαλγικά και άλλοτε μεγαλορρημονώντας με το ιδιότυπο παραλήρημα μεγαλείου, που ναρκισσεύεται αυτάρεσκα υποτιμώντας την ουσία των αναγκών, τόσο σε υποδομές, όσο και σε ποιότητα της καθημερινής ζωής και σε παραγωγή της ποιότητας ζωής ή του πλούτου των συναλλαγών.

Η πόλη ενώνει και δε διαχωρίζει τους κατοίκους της. Κέντρο και συνοικίες είναι ενιαίοι χώροι κατοικίας των ίδιων κοινωνικών στρωμάτων, δεν υπάρχουν γκέτο Α' και Β' ή υπόλοιπα της πόλης. Οι υποδομές λείπουν το ίδιο και τα προβλήματα φαίνονται τόσο στο κέντρο (σπασμένα πεζοδρόμια, έλλειψη φωτός, φθαρμένες πινακίδες, άβαφα σπίτια, μισοτελειωμένες οικοδομές, εγκαταλελειμμένα αυτοκίνητα στους δρόμους, κακοντυμένοι άνθρωποι, γυναίκες με πρόχειρα ρούχα, αχτένιστα και άβαφα μαλλιά, κακοί τρόποι με αγένεια και βλεμματική αποστροφή), όσο και στα προάστια και τις νέες συνοικίες.

Η πόλη υποφέρει από την υπολειπόμενη κινητικότητα των υπεύθυνων λειτουργών της, ανησυχεί για τις καθυστερήσεις, ενώ αγωνιά για τη νέα της μορφή στη νέα ιστορική της φάση. Η πόλη λειτουργεί υποστηρικτικά προς τους κατοίκους της,

γηγενείς και ξένους, homeless και ψυχωσικούς, ζητιάνους και περιθωριακούς, correct και εναλλακτικούς. Η πόλη αποκλείει βίαιες σκηνές στους δρόμους, ανθρώπους να μαλώνουν, οδηγούς ν' αλληλοβρίζονται και να χειρονομούν, κάποιο αόρατο milieu, παρέχει μια Gestalt και μια εμπειρέχουσα αποδοχή, ορίζοντας σταθερή ένταξη και ισονομία σε ανέργους, εργαζομένους, διαδηλωτές, αναρχικούς περπατητές, τουρίστες και γηγενείς.

Η πόλη ως ιστός και ως φαντασιακός-συμβολικός χώρος συνύπαρξης φαίνεται να παρέχει πλουσιοπάροχα και γενναιόδωρα ταυτότητα μέλους σε κάθε περιστατικό ή περίεργο επισκέπτη, που έχει πρόθεση να στοχαστεί τα απόκρυφα της και να σεβαστεί τα φανερά της ίχνη. Είναι πόλη φιλόξενη που διψάει να διατηρήσει τη φήμη της και ν' αποκτήσει νέους φίλους, λάτρεις και εραστές. Στα Ιωάννινα, η πόλη αγωνίζεται για την αναπνοή και την ευζωία των κατοίκων της.

Πριν 200 χρόνια στην πόλη αντηχούσε το: «Βάλτε φωτιά στα τοπία!! Κάντε τα Γιάννενα!!»

Πριν 100 χρόνια στην πόλη τραγουδούσαν: «Τα πήραμε τα Γιάννενα, μάτια πολλά το λένε!!»

Σήμερα η πόλη αναζητά το σύνθημα που θα την οδηγήσει στην αποκατάσταση του ρόλου της, στην μετά την κρίση εποχή, δηλαδή μια σίγουρη παλινόρθωση.

«Τα χέλια τρύπωσαν στις κρυψώνες τους και η λίμνη σκοτείνιασε, κάτι σαν γόος, σαν λυγμοί σηκώνονταν ολούθε, φωνές που δυνάμωναν ανεπαίσθητα, της λίμνης το κάλεσμα κι ένα προς ένα έρχονταν από παντού τα πλάσματά της: ο Νάρκισσος και το λιοντάρι και τα γλυκόλαλα πουλιά κι ο Ίκαρος με τις μεγάλες του φτερούχες στάχτη, αντάμα τους φιγούρες εραστών πολυπόθητων, τόσο πολύ αγαπημένων, ξαναζούσαν πλέον σαν ένα ωραίο πρόσωπο ενιαίο (ο Έρωτας ο ίδιος ήτανε θαρρώ).

Και τα νερά της φούσκωναν και ενώνονταν με τα πάθη και τα ονειρέματα και τα βουνά συγκλίνανε και βούτηξαν τις κορυφές τους μέσα στα κρυφά της βάθη και μες στην πλημμυρίδα της τα πάντα γαλήνεψαν, τα νερά απόσωσαν και οι βρυχηθμοί το ίδιο.

Φως φλόγας που πλάθει χρώματα και μουσικές απλώνεται,
κι ένας χορός λατρευτικός τριγύρω μου: υπάρξεις.»

Αφροδίτη Αλ Σάλεχ, «Το μάτι της λίμνης», Εκδόσεις Εστία 2003, Αθήνα.

Μάρτιος 2010

Ευγένεια και Αγένεια, Κράματα και Κλώνοι στην πόλη και την Ψυχή.

Αν ο πλούτος είναι ο γιος του Πόρου και της Πενίας, τότε η Ευγένεια πρέπει να είναι η κόρη του Αυστηρού και της Μορφωμένης. Φανταστείτε τώρα την κλωνοποιημένη οπτικοϊσομερή της συγγενή: Αγένεια, κόρη του Εμπαθούς και της Ζηλοφθονίας, που έφθασε κι αυτή στην πόλη να περιφέρει το είναι της. «Είμεθα ένα κράμα εδώ· Σύροι, Γραικοί, Εβραίοι, Αρμένιοι, Μήδοι», όπως περιγράφει ο Κ. Π. Καβάφης αυτό που φαντάστηκε στο ποίημα «Εν τη πόλει της Οσροήνης».

Κράματα εμπειριών, βιωμάτων και τρόπων, ως κλωνοποιημένα χαρακτηριστικά προσωπικότητας που φέρουμε μέσα μας και εκφράζουμε καθημερινά στις συναλλαγές μας. Όχι, η πόλη δε διαθέτει τόση φυσική ευγένεια όση φυσική ομορφιά και υπερηφάνεια. Φαίνεται ότι θέλει να κρύψει βαθιά τα ένστικτα της επιβίωσης που την ταλαιπώρησαν έως πρόσφατα, αλλά και αρνείται να εκπολιτίσει και να κοινωνικοποιήσει τις επιθετικές ενορμήσεις της, παρά το πρωτοπόρο διαφωτιστικό παρελθόν και τον αστισμό της.

Τα χρόνια πέρασαν και οι πολίτες- κάτοικοι της πόλης γίνονται ένα κράμα αγένειας, κακόηθους εγωισμού και υποकुουλτούρας. Το νιώθεις παντού: Όταν κυκλοφορείς με το αυτοκίνητο και παραβιάζουν ναρκισσιστικά την προτεραιότητα και ν' αγνοούν επικίνδυνα την παρουσία και τη διευκόλυνση των πεζών, των γερόντων και των αναπήρων στους δρόμους, τα κτίρια, τα πεζοδρόμια, τα μέσα μεταφοράς. Στο ασανσέρ, όπου δεν προλαβαίνεις να εξέλθεις και μπαίνουν οι εισερχόμενοι βιαστικά. Στις εισόδους όπου μπορεί να υποστείς τον υαλοπίνακα της πόρτας κατάμουτρα από τον προηγηθέντα αμίλητο σκυθρωπό. Στις εκδηλώσεις όπου όλοι κάθονται επιτηδευμένα άβολα για να δυσκολέψουν τους λοιπούς. Στις πολυκατοικίες όπου οι ώρες κοινής ησυχίας υπερτονίζονται καταχρηστικά ακόμη και

τη βραδιά των Αποκριών. Στις τηλεφωνικές συνομιλίες όπου η ντοπιολαλιά και η επιθετική προσβολή κυριαρχούν. Στο σινεμά, στις διαδηλώσεις, στα πανηγύρια, στις λιτανείες, στις κηδείες, στα Βαφτίσια και τις παρελάσεις. Στα Σχολεία, όπου η αγένεια, οι προσβολές και η έλλειψη ορίων κυριαρχούν. Στα γκισέ των τραπεζών και στις ουρές των γραφείων των υπηρεσιών του δημοσίου και στα ταμεία των εμπορικών S-M αλυσίδων. Στην οικογένεια, όπου η αγένεια και η θρασύτητα των μελών θεριεύουν, στο γήπεδο, φυσικά, στα στρατόπεδα και στα αμφιθέατρα. Αγένεια ακόμη και στο sex, σιωπές και προστυχιά ενθέρμως συνυφαίνονται. Αγένεια και στην παραγωγή και προσφορά βασικών ειδών και υπηρεσιών. Το ψωμί στα αρτοποιεία της πόλης είναι απαράδεκτο και το νερό της πόλης αλλοιώθηκε. Όταν δε διακόπτεται είναι γλυφό κι άλλοτε είναι χλωριωμένο υπερβολικά. Αγένεια, ακεφιά, έκπτωση, έλλειψη δημιουργικότητας, αγενής επαγγελματισμός.

Αγένεια, επιθετικότητα, θυμός, εγωπαθητική διεκδικητικότητα, πρωτόγονες ενορμήσεις. Γίναμε κλώνοι των αρνητικών μας, που τα κρύβουμε όπως οι Σαρακατσαναίοι σύμφωνα με την παρατήρηση του John Campbell¹: «Ο αυτοσεβασμός επιβάλλει τον έλεγχο των συναισθημάτων που προδίδουν αδυναμία. Παραδείγματος χάριν, οι Σαρακατσαναίοι σπάνια δέχονται ή ζητούν συγγώμη».

Ελπίδα μας είναι η οικονομική κρίση να προαγάγει τον εκπολιτισμό των ενστίκτων μας, την αλληλοπεριχώρηση, την ευαισθησία και την βελτίωση του κοινοτικού βίου.

Ιούνιος 2010

Παραπομπές

1. John Campbell: Honour, Family and Patronage: A Study of Institutions and Moral values in a Greek Mountain Community. Oxford University Press 1964.

Εκλογές, Διαστροφές και Αυτονόητα.

Ο Περιφερειάρχης και οι Δήμαρχοι κι αυτοί που θα επικρατήσουν στις εκλογές του Νοεμβρίου πρέπει να είναι έτοιμοι για να γιορτάσουν τα 100 χρόνια από την ενσωμάτωση της Ηπείρου στον εθνικό κορμό και να έχουν κάτι σημαντικό να επιδείξουν.

Άρτα 1882, Πρέβεζα 1912, Θεσπρωτία και Ιωάννινα 1913. Η εκατονταετία τουλάχιστον για τις τρεις μεγάλες πόλεις της Ηπείρου και τους αντίστοιχους νομούς σηματοδοτεί αυξημένη ευθύνη για την οργάνωση του ελλαδικού χώρου σε ενιαίο κράτος, δηλαδή σε μια ενιαία διοικητική μηχανή, που θα εντάξει την παραγωγική δραστηριότητα, την εκπαίδευση, την υγεία, την ασφάλεια και την αξιοπρέπεια των Ελλήνων, καθώς και την ανάπτυξη της Ελλαδικής γης.

Σχολιάζω την εκατονταετία (και λίγο παραπάνω για την Άρτα), επειδή στις μέρες μας γίνεται μεγάλη συζήτηση για το κατά πόσο στην Ήπειρο αλλά και γενικότερα στην Ελλάδα έχουμε απαλλαγεί από το πολιτιστικό και διοικητικό μοντέλο της Οθωμανικής αυτοκρατορίας κατά την διάρκεια της Τουρκοκρατίας. Χαρακτηριστικά του πνεύματος του διοικητικού μηχανισμού της Οθωμανικής αυτοκρατορίας ήταν η αυξημένη φορολογία και η εκμετάλλευση του πλούτου της χώρας, η ευνοιοκρατία στη διοίκηση, το χαμηλό μορφωτικό επίπεδο, η βία και η καταστολή ως πολιτική συμπεριφορά και ο σεξισμός των Οθωμανών με εκφορές ακραίες, έναντι των αλλοθρήσκων.

Αυτά έχουμε αφήσει πίσω μας και πρέπει να τα εγκαταλείψουμε ως νοοτροπίες οριστικά, εάν πραγματικά πιστεύουμε ότι ο κόσμος και ο τόπος μας πρέπει να γίνει πιο κατοικήσιμος. Υπ' αυτήν την έννοια τα συνθήματα των δυο μεγαλύτερων σχηματισμών για τις Περιφερειακές εκλογές της Ηπείρου (Αξιοβίωτη ανάπτυξη για

την Ήπειρο, Ήπειρος τόπος να ζεις) ίσως εμπεριέχουν κοινούς τόπους και συγκλίσεις που είναι ιδιαίτερα επιθυμητά στις μέρες μας.

Κεντρικό πρόσωπο στις εκλογές είναι ο πολίτης, ο κάτοικος της πόλης και του χωριού. Πρέπει να μετακυλήσουμε την εξουσία από τα γραφειοκρατικά κέντρα των διοικητικών μεγάρων, στους άντρες και τις γυναίκες που περπατούν στο δρόμο. Κάθε αναπτυξιακή πρόταση, κάθε διοικητική ρύθμιση θα πρέπει να έχει ως κέντρο της τον άνθρωπο, ορίζοντας τον με την ολιστική έννοια, όχι μόνο ως οικονομική μονάδα αλλά και ως μέτοχο μιας ανοιχτής και μεγάλης κοινωνίας, ως εκφραστή συναισθημάτων, ως κάτοχο πολιτισμού και παιδείας και φυσικά ως εν δυνάμει ιστορικό πρόσωπο με μνήμη, παρελθόν, παρόν και μέλλον. Κοινοτυπίες; Ίσως όχι, αν επιτέλους σ' αυτόν τον τόπο μπορέσουμε να διεισδύσουμε στο αληθινό ή το κρυμμένο νόημα των λέξεων και των πράξεων και του αληθινού νοήματος που περιφέρουν και αποκαλύπτουν τα λόγια μας και τα έργα μας, όταν αποσπαστούν από τον ξύλινο λόγο των παλαιών πολιτικών.

Στην εποχή του μνημονίου, όπου τίθενται θέματα εθνικής ανεξαρτησίας, οικονομικής αυτοτέλειας της χώρας, γεωπολιτικής στρατηγικής και οργάνωσης συμμαχιών στην Ευρωπαϊκή Ένωση, αλλά και στον κόσμο, το πρόταγμα της πίστης μας στην δημοκρατική συμμετοχική ισότητα των πολιτών είναι πιο επιθυμητό από ποτέ. Στη χώρα μας στην πράξη και αδιοράτως, η δημοκρατία, δηλαδή η ισότητα των ευκαιριών στους πολίτες είναι κενό γράμμα σ' όλους τους τομείς, από την εκπαίδευση, την αγορά εργασίας, το σύστημα παροχής δικαιοσύνης, την πρόσβαση στην εξουσία. Η δημοκρατία είναι το ζητούμενο και η δημοκρατία να θυμίσουμε ότι σημαίνει ισονομία, δηλαδή οι νόμοι να έχουν το ίδιο νόημα για όλους, σημαίνει αξιοκρατία, δηλαδή η αξιοσύνη, οι ικανότητες και οι δεξιότητες του ατόμου να διακρίνονται, να ενισχύονται και να ευνοούνται, με καθαρούς και ανοιχτούς τρόπους.

Επομένως, σ' αυτές τις εκλογές και με αφορμή την εκατονταετία πρέπει οι πολίτες-διεκδικητές του μελλοντικού χωρουχρόνου της Ηπειρωτικής γης να ορίσουν ως διακύβευμα την ανατροπή του διοικητικού ιδιώματος, που φαίνεται να κυριαρχεί από την εποχή της Οθωμανικής Αυτοκρατορίας. Ανάταξη της ισονομίας ενάντια στον αυταρχισμό του «Πασά»-Διοικητή, Νομάρχη, Δημάρχου, Περιφερειάρχη. Ελευθερία, Ισότητα, Αδελφότητα!!! Τα συνθήματα της Γαλλικής επανάστασης επέβαλαν τα νεότερα στοιχεία στη διοικητική οργάνωση των κοινωνιών στην δυτική Ευρώπη, που όλοι θαυμάζουμε και απολαμβάνουμε: Αξιοκρατία, Ισότητα, Σεβασμός του πολίτη και των θεσμών, Κοινωνική δικαιοσύνη, Θεσμικός σεβασμός, Θεσμικός πολιτισμός, αλλά και ατομική ευθύνη.

Εάν υπάρχει κάποια ελπίδα σ' αυτές τις εκλογές, είναι η ελπίδα της πλήρους και ολικής αποδόμησης του παλαιού πολιτικού σκηνικού και τοπίου, έτσι όπως έχει οργανωθεί μέχρι τις μέρες μας, με τις ρίζες του στην Οθωμανική Αυτοκρατορία, της υπανάπτυξης, της ευνοιοκρατίας, του φατριασμού, της κομματοκρατίας, της βίας και της καταστολής. Θ' άξιζε γι' αυτόν ακριβώς τον λόγο, αλλά και για λόγους ιστορικής μνήμης και αυτογνωσίας, να οργανωθούν κάποια συνέδρια για τη μελέτη των θεσμών κατά την περίοδο της μετάβασης από τους θεσμούς της Τουρκοκρατίας στο νέο διοικητικό μόρφωμα του νεοσύστατου Ελληνικού κράτους. Ένα συνέδριο για τους «Ελληνόφωνους Πασάδες» της Ηπείρου, που ίσως ήταν οι μόνοι που ενίσχυσαν την ανάπτυξη του Νεοελληνικού Διαφωτισμού. Σ' αυτόν τον φόντο ξεχωρίζει η δεσπόζουσα μορφή του Αλή Πασά του Τεπενενλή, το «Διαμάντι των Ιωαννίνων» κατά τον Ουίλιαμ Πλομάρ, αλλά και του Σινάν Πασά, του Καλού Πασά και του Γιαγιά Μπέη, πρώτου Δημάρχου των ελεύθερων Ιωαννίνων.

Ο Νεοελληνικός Διαφωτισμός που ήκμασε στην Ήπειρο θα πρέπει ν' αποδοθεί ως ουσία στην Νεότερη Ελληνική παράδοση, μ' ένα συνέδριο διαφήμιση της ουσίας του

λόγου και των ριζοσπαστικών θεωριών του για ισονομία, Δημοκρατία, ισότητα, αδελφότητα, ανεξιθρησκία, εκπαίδευση και κοινωνική δικαιοσύνη. Από τον Ρήγα Φεραίο στον Αθανάσιο Ψαλίδα και από τον Ιωάννη Βηλαρά στον Ιωάννη Κωλλέτη, στον Γιοσέφ Ελιγιά και διαμέσου αυτού στον Αβέρωφ, τον Χατζή, τον Χουλιάρη, τον Γκανά, τον Ρόκο, τον Παπαγιάννη και τον Παπασταύρου, τους ριζοσπάστες διανοητές της Νεότερης ευημερούσας Αξιοβίωτης Ηπείρου, όπου από τόπος μετανάστευσης έγινε πράγματι ένας Τόπος να ζεις.

Το διακύβευμα των εκλογών, φυσικά, πέραν της διοικητικής ανάταξης είναι η διεκδίκηση της κατασκευής του μεγάλου αυτοκινητοδρόμου, δηλαδή της Ιονίας Οδού, που θα συνδέσει την Ήπειρο με την υπόλοιπη Ελλάδα και την Εγνατία, τη Θράκη, τη Μακεδονία και τα Βαλκάνια. Ευτυχώς στέρεψαν τα συνθήματα των υποψηφίων και ας ελπίσουμε στην ανάδυση μιας ηθικής και πιο πρακτικής συμπεριφοράς. Νέα μυαλά και νέα πρόσωπα στην πολιτική, για να εκτοπίσουν μονίμους υποψηφίους διεκδικητές αξιωμάτων, με αραχνιασμένους ναρκισσιστικούς τρόπους εκβιασμού και χειραγώγησης.

Η αμφισβήτηση των πολιτικών, που διαχύτως και αδιακρίτως περιφέρεται στις μέρες μας, συνδεδεμένη με την οικονομική δυσφορία και ένα τεχνητώς αβέβαιο μέλλον, οφείλει να συγκριθεί με τη νέα ηθική της πολιτικής εκπροσώπησης. Περισσότερο κοινοτικό πνεύμα παρά ιδιοτέλεια και εγωπαθητική διεκδίκηση, περισσότερος εθελοντισμός παρά ανταποδοτικότητα έως χιλιοστού του γραμμαρίου, ουσιαστική φιλανθρωπία και αλληλεγγύη και λιγότερος ψευδοφιλικός νευρωτισμός συνύπαρξης, περισσότερη ουσία, προθετικότητα και λίγα λόγια παρά γενικότητες, ευχολόγια και ξύλινος λόγος.

Το περιβάλλον, οι υπηρεσίες, η εναλλακτική ανάπτυξη, οι ατομικές ελευθερίες, τα όρια της χρήσης της τεχνολογίας, τα όρια της ατομικής ευθύνης για την επίλυση των

προβλημάτων, το πόσες και ποιες ατομικές ανάγκες που μπορούν να καλύπτονται από συλλογικούς πόρους είναι θέματα που οι πολίτες και οι άνθρωποι των χωριών θα πρέπει να εκπαιδευτούν, να διαπαιδαγωγηθούν και ν' αποφασίσουν με τη στάση τους και την πολιτική τους επιλογή σ' αυτές τις εκλογές. Ν' απομακρυνθούμε από την παγιδευτική μοναξιά της τηλεόρασης στην απόλαυση της μικρής παρέας. Να διαβάσουμε παλιά και καινούρια βιβλία. Ν' απολαύσουμε το έργο νέων δημιουργών live ή στο διαδίκτυο. Να μιλήσουμε, να εκφράσουμε τις απόψεις μας και τα συναισθήματά μας. Να διατηρήσουμε και ν' ενισχύσουμε το μοντέρνο κοινοτικό *modus vivendi*.

Κατά τη διάρκεια της έκδοσης των αποτελεσμάτων το βράδυ της 7^{ης} και της 14^{ης} Νοεμβρίου 2010 προτείνω στους αναγνώστες του περιοδικού αντί να παρακολουθούν στην τηλεόραση κενολόγους σχολιαστές να διαβάσουν τις «Αναμνήσεις από τα Γιάννενα του 1894-1895» της Zelia Magnat Lanniee και το «Ίμαρέτ - Στη σκιά του ρολογιού» του Γιάννη Καλπούζου. Το πρωινό της Κυριακής των εκλογών, μετά τον εκκλησιασμό ή αντ' αυτού, προτείνω μια ελεύθερη απροκατάλυτη επίσκεψη στο Μουσείο Σύγχρονης Τέχνης του Θεόδωρου Παπαγιάννη στο Ελληνικό, 25 km νοτίως των Ιωαννίνων: παράδοση, που για την Ήπειρο είναι κάτι ακρογωνιαίο, σημαίνει να δημιουργείς και μάλιστα εκ του μηδενός.

Οκτώβριος 2010

Αγάπη για την Πόλη.

Φέτος γιορτάσαμε τα 100 χρόνια από την απελευθέρωση της πόλης και την ένταξη του μύθου της πόλης στο ενιαίο εθνικό σύστημα συμβολοποιήσεων. Πρώιμα τιμήσαμε μ' ένα δάφνινο στεφάνι τον Ανάργυρο Φατούρο, Δήμαρχο Τρικολώνων, από την Στεμνίτσα της Αρκαδίας, που εθελοντικά συμμετείχε στον πόλεμο της Αετορράχης και άφησε την πνοή του εκεί. Πρόκειται για ένα σύμβολο θυσιαστικότητας και ύψιστης αλληλεγγύης ή μάλλον μετουσίωσης, για να θυμηθούμε το Πάσχα που έρχεται φέτος αργά-αργά μετά από έναν παρατεταμένο υγρό και ομιχλώδη χειμώνα.

Διακοσμήσαμε την μετόπη της εισόδου της πολυκατοικίας μας στην οδό Δωδώνης 2 με τη σπάνια φωτογραφία του Γάλλου επισκέπτη της πόλης (J.Leune) κατά τους εορτασμούς μετά την είσοδο των νικητών και τις τελετές απόδοσης τιμής από κοινού στους νεκρούς του πολέμου, παρουσία των εκπροσώπων όλων των θρησκευτικών δογμάτων (ανεξιθρησκεία και ελευθερία χέρι-χέρι), δηλωτικό της παράδοσης της πόλης, αρχομένης από τον Ελληνικό διαφωτισμό.

Τώρα προτείνω τη μετατροπή της πόλης σ' έναν συμβολικό μεταβατικό χώρο σεβασμού και αγάπης για τον μοιραζόμενο και κοινό χώρο, που μας παρέχει καθημερινά και τόσο υποφέρει σήμερα από την κρίση και την περιοριστικότητα, επειδή ακριβώς η πόλη άντεξε στην κρίση και δε μεταμορφώθηκε σε παρακμιακό προάστιο της βήτα εκλογικής Περιφέρειας των Αθηνών. Άντεξαν οι κάτοικοι, άντεξε η πόλη. Ένα στρώμα αντοχής και μια γλύκα αισιοδοξίας αρχίζεις να νιώθεις περιδιαβαίνοντας τους ήσυχους, αλλά όχι έρημους δρόμους της, τώρα που το φως ανατέλλει και τα κίτρινα δέντρα μάς παραδίνουν ξανά τις μυρωδιές, τα άνθη, το χρώμα και την ατάραχη μυστική και αθόρυβη ανάκαμψη της ανακυκλούμενης ζωϊκής δύναμης, που αιωνίως νοηματοδοτεί τον χρόνο και τον αποσβολώνει. Την ίδια στιγμή

έλαβα ένα κείμενο νεαρής Γιαννιώτισας, που ζει αλλού και εντελώς συμπτωματικά περιγράφει κάποιους λόγους που αγαπάει τα Ιωάννινα. Γράφει, λοιπόν, η ΑΤ:

Αγαπητέ κ.Μωρόγιαννη,

Έπειτα από απουσία πολλών ετών από τα αγαπημένα μου Ιωάννινα, επιτέλους είχα την ευκαιρία να μείνω μερικές μέρες στη πόλη μας. Ο νόστος της πατρίδος είναι γλυκός και πικρός μαζί, γιατί εάν δεν τον έχεις, αποκόπτεσαι από το παρελθόν σου (αξίζει να μην θυμάται κανείς τις ρίζες του;) και εάν τον έχεις σε καίνε οι θύμησες και οι μυρωδιές του τόπου σου.

Σας στέλνω αυτό το γράμμα σαν κατάθεση ψυχής ενός ανθρώπου που απουσιάζει για πολύ καιρό, αλλά κάθε φορά που επισκέπτεται την πόλη είναι σε θέση να διακρίνει την ξεχωριστή ομορφιά της. Είχα ξεχάσει πόσο κατακλύζει το βλέμμα του επισκέπτη το πράσινο χρώμα που αγκαλιάζει το λεκανοπέδιο, πόσο πλούσια η βλάστηση που ξεφυτρώνει από παντού και πόσο μαγευτική είναι η εικόνα από ψηλά, όταν αντικρίζεις το νήσι στο κέντρο της λίμνης και το Μιτσικέλι. Άγρια και σκληροτράχηλη ομορφιά, αυθεντική και πολύ ελκυστική για τους επισκέπτες.

Πόσο διαφορετικοί μού φαίνονται οι άνθρωποι σε σχέση με άλλες εποχές. Βλέπει κανείς ένα πολύχρωμο μπουκέτο να ξεχύνεται στους δρόμους, ειδικά οι νέοι και οι νέες, κομψοί, ο καθένας με τον δικό του τρόπο (το αναρχικό στυλ έχει και αυτό τη δική του γοητεία, το χρωματιστό φουλάρι το ανέμελο μαλλί, τα περίεργα γυαλιά. Όλοι τους, φοιτητές, εργαζόμενοι, άνεργοι, οικογενειάρχες φαίνονται πιο σίγουροι, πιο θρασεείς, πιο ναρκισσιστές σε σχέση με παλαιότερα, ακόμη και μέσα στην κρίση της εποχής. Ο κόσμος άλλαξε, απ' ό,τι διαπιστώνω, διεκδικεί, αμφισβητεί. Οι ξένοι που ζουν εδώ έφεραν τη δική τους ταυτότητα, συγχρωτίζονται με το πλήθος, άλλαξαν την παραδοσιακή εικόνα, έφεραν νέες ιδέες, νέα ακούσματα και έσπασαν την ομοιομορφία,

αλλά και τη σιγουριά του παρελθόντος. Ο κόσμος ζύπνησε, το άνοιγμα νέων οδικών δρόμων έδωσε τη δυνατότητα στην πόλη και στους κατοίκους της να μάθουν να ζουν διαφορετικά, πιο ανοιχτά, πιο διαλλακτικά, πιο συνεργατικά. Βιώνεται η Δημοκρατία της νέας εποχής, που επιτρέπει την αποδοχή όλων όσων δεν είναι γηγενείς, όμως προσφέρουν με την εργασία και με τις ιδέες τους κάτι διαφορετικό, πιο εξωτικό από τα συνήθη στον τόπο μας.

Η πόλη είναι ζωντανή, όποια ώρα της ημέρας και εάν κυκλοφορήσεις, τα μαγαζιά θυμίζουν μικρά *bistro* του Παρισιού, στα οποία οι κομμοί θαμώνες κάθονται ευχάριστα για ένα σύντομο ή πολύωρο καφέ, ένα ελαφρύ γεύμα ή για ένα ποτό, με το ίδιο πάθος καθημερινά. Νιώθεις ότι δεν είσαι μόνος, ότι από κάπου ένας φίλος, ένας γνωστός θα σε χαιρετήσει, ή ακόμη και ένας άγνωστος θα σου απευθύνει μια καλημέρα. Τα καλά στοιχεία της εξόδου από την απομόνωση είναι ότι οι άνθρωποι στην πόλη έμαθαν να είναι φιλικοί, πρόσχαροι, ευγενείς, εγγράφουν στον εγκέφαλο τους την ευγένεια και τον σεβασμό ως θεμελιώδεις αξίες επικοινωνίας με τους άλλους, τους οποίους χρειάζονται για να συμπορευτούν με αρμονία. Χαίρομαι που οι αξίες αυτές έπαψαν ν' αποτελούν συνώνυμο μόνο των παλιών Γιαννιωτών, αλλά τις διέκρινα σε πολύ νέο κόσμο που με εξυπηρέτησε στις εξόδους μου.

Η πόλη μεγάλωσε, εξαπλώθηκε, οι λόφοι της γέμισαν σπίτια, δρόμους, γίνονται έργα και αυτό κάτι δηλώνει: ότι οι άνθρωποι που ζουν σ' αυτήν την εμπιστεύονται, θέλουν να μεγαλώσουν σ' αυτήν, θέλουν να επενδύσουν (με εντυπωσίασε το γεγονός ότι πολλοί νέοι ξεκίνησαν τις δικές τους επιχειρήσεις, σπάζοντας το κατεστημένο του δημοσίου που χαρακτήριζε το εργασιακό προφίλ της πόλης για πολλά χρόνια).

Είδα να λαμβάνουν χώρα πολλές εκδηλώσεις πολιτιστικού, επιστημονικού, αθλητικού περιεχομένου και διαπίστωσα ότι πλέον τα Ιωάννινα δεν είναι η μικρή επαρχιώτικη πόλη, αλλά διεκδικεί τη δική της ταυτότητα, έστω και με αργά βήματα στην Ελληνική

αλλά και στην Ευρωπαϊκή πραγματικότητα. Οι κάτοικοι έρχονται σε επαφή με νέα δεδομένα (εκστρατεία για τη χρήση κάδων ανακύκλωσης, αναμόρφωση και αξιοποίηση εγκαταλελειμμένων κτιρίων για στέγαση νέων δραστηριοτήτων, εκστρατεία για τα αδέσποτα, συγκέντρωση ειδών πρώτης ανάγκης για όσους βρίσκονται σε δυσμενείς συνθήκες), γεγονός που νοηματοδοτεί και κάτι ακόμη, ότι η ατομοκεντρική προσέγγιση της ζωής δίνει τη θέση στην συνολική θεώρηση του κόσμου και αυτό με την σειρά του σημαίνει αγάπη για τον πλησίον, σεβασμό στα δικαιώματά του, αναγνώριση των υποχρεώσεων των πολιτών. Αυτό σημαίνει αφήνω πίσω μου την καχυποψία, το συμφέρον, τη μιζέρια και αγωνίζομαι για κάτι καλύτερο για την πόλη μου.

Πόσα μνημεία ξεχωρίζουν και ξεμυαλίζουν τον επισκέπτη, που γοητεύεται από την επιβλητικότητα και τη στοιβαρότητά τους, από το πόσο ακλόνητα παραμένουν για να τονίσουν το πέρασμα των λαών, τις μάχες, τις συνυπάρξεις πληθυσμών και να δηλώσουν τη σημαντική γεωπολιτική θέση της πόλης. Το κάστρο, τα τζαμιά, οι εκκλησίες, τα ευρήματα, οι νέοι καλλιτέχνες που στόλισαν την πόλη με τα αγάλματα, όλα αυτά δείχνουν μια συνέχεια στην κουλτούρα της πόλης, που είναι ξεχωριστή γιατί συνδυάζει ένα κράμα εθνικοτήτων και δε διστάζει να το φωνάζει.

Κάθε φορά που επισκέπτομαι την πόλη η ιστορία της είναι παρούσα, ίσως γιατί υπάρχει ακόμη αυτή η μαγεία που συνοδεύει τις παλιές πόλεις, τα έντονα γεγονότα του παρελθόντος αφήνουν πολύ δυνατά ίχνη και συναισθήματα, όπου και αν βρεθείς, όπου κι αν σταθείς. Ο Αλή Πασάς, οι θρύλοι, οι παραδόσεις, η σύγχρονη ιστορία αιωρούνται, υποβάλλουν στο σύγχρονο την παρουσία τους και γίνονται συνοδοιπόροι.

Όμως, όση αγάπη κι αν τρέφω για την πόλη, δεν παύω ν' ανησυχώ για το μέλλον της και το μέλλον των ανθρώπων της. Οι καθημερινές μου βόλτες δεν ανέδειξαν μόνο την νοσταλγία μου, αλλά και τον προβληματισμό μου για τα καθημερινά προβλήματα που αντιμετωπίζει. Το κυκλοφοριακό χάος απογοητεύει τον επισκέπτη από τα πρώτα λεπτά

της παρουσίας του σ' αυτήν. Η έλλειψη ποδηλατόδρομου είναι μεγάλο πρόβλημα για όσους θέλουν να θαυμάσουν τα ανοιξιάτικα και καλοκαιρινά απογεύματα, χωρίς να έχουν το άγχος του παρκαρίσματος, αλλά και για όσους θέλουν ν' αθληθούν. Έντρομη διαπίστωση ότι ο Κώδικας Οδικής Κυκλοφορίας γράφεται στα παλαιότερα των υποδημάτων και δυστυχώς οι εξαιρέσεις είναι ελάχιστες. Η χρήση του αυτοκινήτου αυξάνεται με γεωμετρική πρόοδο, θέαμα λυπηρόν σε μια πόλη που οι αποστάσεις θα μπορούσαν ν' εξυπηρετηθούν με μικρά λεωφορεία και η μετακίνηση εντός του κτιρίου να γίνει με τραμ. Νομίζω ότι η διάβαση πεζών για τους περισσότερους οδηγούς γίνεται αντιληπτή ως διακόσμηση του δρόμου, με έξοδα της τροχαίας. Δυστυχώς παρατήρησα τις σωφερίνες των Ιωαννίνων να το εφαρμόζουν πολλάκις και ειδικά μπροστά σε κεντρικό σχολείο της πόλεως. Ανήκουστο σ' άλλη χώρα, πλὴν της γείτονος Τουρκίας, να πατήσεις το πόδι σου στη διάβαση και να μην σταματήσει το αυτοκίνητο. Με ενημέρωσαν δε πως και σε πόλεις πλησίον των Ιωαννίνων οι οδηγοί σέβονται τους πεζούς.

Αντελήφθην την έλλειψη καλά οργανωμένων αθλητικών εγκαταστάσεων και χώρων, όπου οι κάτοικοι να μπορούν να περνούν τον ελεύθερο χρόνο τους. Πολύ ωραίες οι καφετέριες, αλλά τα νέα παιδιά θέλουν να διοχετεύσουν δημιουργικά την ενέργειά τους, και γιατί όχι ν' αναδειξουν τα ταλέντα τους. Ίσως η τοπική εξουσία, αναλώμενη σε διαμάχες και προσωπικά συμφέροντα, φοβούμενη το κράτος των Αθηνών, να παραβλέπει τις ανάγκες των κατοίκων της για ποιότητα ζωής, ν' αδιαφορεί, να μην προσπαθεί ν' αναδείξει τα Ιωάννινα ως το σημαντικότερο κόμβο επικοινωνίας με την Ευρώπη. Τί απέγιναν τα έργα για το αεροδρόμιο και πόσο πάλεψαν οι φορείς; Τί απέγιναν οι προσπάθειες ανάδειξης της λίμνης με την διοργάνωση μεγάλων αγώνων; Τί απέγιναν τα έργα εξυπηρέτησης των κατοίκων των προαστίων της πόλεως;

Από την άλλη διαπίστωσα ότι μια ομάδα συμπολιτών είναι εγκλωβισμένη στις παλιές απόψεις για διάφορα θέματα αναμόρφωσης της πόλης, λες και υπάρχει ο φόβος ότι εάν γκρεμιστεί κάτι, εάν φτιαχτεί κάτι, θ' ανοίξουν οι ασκοί του Αιόλου και θ' αρχίσει μια σειρά από δεινά και συμφορές. Γιατί να υπάρχει φόβος για το διαφορετικό ή το νέο; Από πού πηγάζει αυτή η αναχρονιστική αντίληψη; Καιρός είναι οι Γιαννιώτες ν' απομυθοποιήσουν τοπικά σύμβολα και είδωλα και να συνταχθούν με το συμφέρον της πόλης και των ανθρώπων που κατοικούν σ' αυτήν. Εάν κάποιος δε μπορεί να αντιπροτείνει, ας σιωπήσει. Η στείρα κριτική δεν οδηγεί πουθενά. Πάντα αναρωτιόμουν, μήπως αυτοί που υιοθετούν τη συγκεκριμένη μέθοδο υστερούν νοητικά και δεν μπορούν να συντάξουν λογικά επιχειρήματα και προτάσεις ή μήπως φοβούνται να πάρουν δημόσια το λόγο γιατί είναι κενοί ιδεών. Αναρωτιόμουν..

Είναι καιρός ν' αναστηλωθούν τα μνημεία, που έγιναν βορά των φυσικών στοιχείων αλλά και του κάθε αγανακτισμένου–βολεμένου, που στο όνομα μιας ψεύτικης επανάστασης γράφει το εγχειρίδιο της μίζερης ζωής του σε δημόσια κτίρια, σε αγάλματα, σε φρεσκοβαμμένους τοίχους και σε πλατείες, με την ίδια ευκολία που κάνει τατουάζ στο σώμα του. Τα δημόσια κτίρια ανήκουν σε όλους, όχι στη μειοψηφία που λειτουργεί ως κράτος εν κράτει. Το γκράφιτι δεν ανήκει στην Ελληνική νοοτροπία, η ομορφιά και το χρώμα των Ελληνικών πόλεων προέρχονται από τη φύση, το απέραντο γαλάζιο, το καταπράσινο βουνό, τις στολισμένες με λουλούδια βεράντες και όχι από τα χημικά χρώματα στην επιφάνεια κάθε τοίχου, που πολλές φορές είναι δοσμένα μ' ένα βίαιο και ορμητικό τρόπο, φηγούρες τρομακτικές και σκοτεινές. Άποψη μου... Σ' αυτό θα προσθέσω και το ζήτημα των απορριμμάτων παντός φύσεως και προελεύσεως. Είναι άδικο μια τόσο ωραία πόλη να καταγράφεται στο μυαλό του επισκέπτη ως αφισοκρατούμενη, βρώμικη ,σημαδεμένη από συνθήματα, με τόνους σκουπίδια να στοιβάζονται στους κάδους, περιμένοντας τότε θα περάσει η αρμόδια υπηρεσία. Δεν

είναι μόνο θέμα υγιεινής και αισθητικής, πλέον σχετίζεται με το αίσθημα σεβασμού, που έχουν οι αρμόδιοι απέναντι στους πολίτες, το αίσθημα σεβασμού των πολιτών για τους συμπολίτες τους, για την ίδια την πόλη, που στους δρόμους της κυκλοφορούν καθημερινά.

Κ.Μωρόγιαννη,

Δε θέλω περισσότερο να σας κουράσω, άλλωστε γνωρίζω ότι έχετε επισημάνει και καταγράψει τα ίχνη της πόλης, τον παλμό της Γιαννιωτών με τους οποίους έρχεστε σε πιο συχνή επαφή απ' ότι εγώ. Θεωρώ ότι έχουν γίνει πολλά βήματα σε σχέση με το παρελθόν, η εποχή το επιτάσσει, αλλά δε θα πρέπει να ξεχναμε το εξής: Καμία τεχνολογία, κανένα νομοσχέδιο, κανένα δημόσιο έργο δεν είναι αρκετό για μια πόλη, εάν οι άνθρωποι που ζουν σ' αυτήν δε διακατέχονται από αγάπη, σεβασμό απέναντι στους συμπολίτες, από αναγνώριση των ευθυνών και των υποχρεώσεων απέναντι στις δομές της λειτουργίας της πόλης που ζουν και εργάζονται. Το ίδιο πρέπει να γίνει και στα Γιάννενα. Δεν πρέπει ν' επαναπαυόμαστε στο γνωστό «πρώτα στα γρόσια και στα γράμματα», αλλά με βάση αυτά, να κάνουμε πιο ποιοτική την κατοίκηση, την συγκατοίκηση και την επιβίωση. Δε φταίει μόνο το κράτος των Αθηνών, οι ευθύνες είναι τοπικές και προσωπικές, εάν θέλουμε ν' αλλάξουμε τα κακώς κείμενα ή να διατηρήσουμε και να επεκτείνουμε τα θετικά στοιχεία.

Εις το επανιδείν!

A.T

Τόσο ο νόστος της επιστροφής, όσο και το πάθος της καθημερινότητας ή η μάχη για να γίνει η πόλη πιο κατοικήσιμη, εμφανίζονται με διεκδικητικότητα στις

αφηγήσεις και επομένως στις αναπαραστάσεις των ανθρώπων, όπως και της επιστολογράφου μου. Ακριβώς γι' αυτόν τον λόγο και επειδή σε λίγες μέρες θα γιορτάσουμε την Ανάσταση, το κείμενο αυτό το αφιερώνω στον συνάδελφο και φίλο Οδυσσέα Μουζά, έναν φίλο που έφυγε πριν λίγες μέρες για πάντα, αλλά αγάπησε την πόλη, ζώντας στα Ιωάννινα μια δεκαετία, ιδαλγό και σταθερό θαυμαστή της πόλης των Ιωαννίνων. Ο Οδυσσέας, που μας τίμησε και μας στήριξε με την φιλική του στάση και την πολιτισμένη όσο και επιστημονική του προσέγγιση, ευόδωσε την ανθρώπινη σχέση και τη συνεργασία μας τα τελευταία 20 χρόνια. Ήταν, παρεμπιπτόντως, ο πρώτος που μελέτησε επιδημιολογικά την ψυχοπαθολογία στον Νομό Ιωαννίνων. Εμείς οι φίλοι του θα τον θεωρούμε ότι μας επισκέπτεται ξανά και ξανά να πίνουμε καφέ, ν' απολαμβάνουμε το δείπνο, να περπατάμε, να συζητάμε και ν' ενισχύουμε την ανθρωπιά και τη δημιουργικότητά μας μαζί του κι εξακολουθητικά στο ιδιαίτερο τούτο τόπο, που η ψυχή της πόλης επιμένει.

Εν Τω Μηνί Αθύρ

«Με δυσκολία διαβάζω στην πέτρα την αρχαία.

«Κύ[ρι]ε Ιησού Χριστέ». Ένα «Ψυ[χ]ήν» διακρίνω.

«Εν τω μη[νί] Αθύρ» «Ο Λεύκιο[ς] ε[κοιμ]ήθη».

Στη μνεία της ηλικίας «Εβί[ωσ]εν ετών»,

το Κάππα Ζήτα δείχνει που νέος εκοιμήθη.

Μες στα φθαρμένα βλέπω «Αυτό[ν]... Αλεξανδρέα».

Μετά έχει τρεις γραμμές πολύ ακρωτηριασμένες·

μα κάτι λέξεις βγάζω - σαν «δ[ά]κρυα ημών», «οδύνην»,

κατόπιν πάλι «δάκρυα», και «[ημ]ίν τοις [φ]ίλοις πένθος».

Με φαίνεται που ο Λεύκιος μέγάλως θ' αγαπήθη.

Ἐν τῷ μηνί Αθύρ ο Λεύκιος κοιμήθη.»

Κ. Π. Καβάφης

Απρίλιος 2013

Τα καφέ της κρίσης και το άγχος του κοινωνικού επανακαθορισμού.

Πολιτικοί και επιστήμονες έχουν την τάση να πιστεύουν ότι ο κόσμος είναι γεμάτος «προβλήματα» για τα οποία θα έπρεπε να βρουν «λύσεις». Ο κόσμος, όμως, δεν είναι γεμάτος προβλήματα, αλλά γεμάτος μ' άλλους ανθρώπους. Αυτή είναι η βασική προϋπόθεση κάθε περαιτέρω σκέψης. Η πολιτική, ωστόσο, είναι απαραίτητη, ακριβώς γιατί ο κόσμος είναι γεμάτος μ' άλλους ανθρώπους. Αυτοί οι άλλοι άνθρωποι έχουν ιδέες, διαφορετικό τρόπο ζωής, διαφορετικές προτιμήσεις και έτσι δεν μπορεί να υπάρξει εν τέλει μια «λύση» για την ύπαρξη των άλλων ανθρώπων. Το μόνο που μπορούμε να κάνουμε είναι να επινοήσουμε έναν πολιτισμένο τρόπο συνύπαρξης.

Βέβαια, πρόκειται για μια από πολλές απόψεις υπερβολικά απλή και ίσως αβασάνιστη πρόταση, όχι για κανέναν άλλον λόγο, αλλά γιατί ασφαλώς και υπάρχουν «προβλήματα». Από μια άποψη, φυσικά, ισχύει απόλυτα: όλα τα θέματα που συζητιούνται στα σαλόνια, στα καφέ και ίσως στα αμφιθέατρα, αφορούν ανθρώπους και ακριβέστερα την αξιοπρέπειά τους και το σεβασμό που τους οφείλει μια κοινωνία, η οποία ισχυρίζεται ότι έχει θεμελιωθεί ακριβώς στην ανθρώπινη αξιοπρέπεια και νομιμοποιείται μέσω αυτής. Αυτό ισχύει κατά μείζονα λόγο όταν τίθενται προς συζήτηση η αναγκαιότητα, τα όρια και οι συνέπειες των πολιτικών αποφάσεων.

Αυτά συζητιούνται στα καφέ. Αλλά και η αδήριτη και ακατάπαυστη, έως ανεμπόδιστη ή αχαλίνωτη τάση για ζωή. Το επιβεβαιώνουν οι στατιστικές: Είμαστε ακόμη πρώτοι σε αριθμό σεξουαλικών συνευρέσεων στην Ευρώπη (155 φορές τον χρόνο!!). Αλλά και η απλή παρατήρηση της καθημερινότητας δείχνει ότι η ζωή, παρά την ύφεση, επιστρέφει σιγά-σιγά μέσα από την ελαφρότητα του ταξιδιού, όπως στο τριήμερο της 28^{ης} Οκτωβρίου, αλλά και από την αναφαινώμενη γλύκα και την ανάγκη

της συνύπαρξης στον αστικό χώρο. Πόλεις γεμάτες κόσμο, καφέ γεμάτα κίνηση, θόρυβο και επιθυμία για φειδωλό και απλό συγχρωτισμό, που πιθανόν έχει εντός του ένα ίχνος ήθους για κοινωνική συνύπαρξη.

Το άλλος ίχνος είναι τα δρώμενα του πολιτισμού, είδος εν ανεπαρκεία στις μέρες μας για τα Ιωάννινα που φέτος γιόρτασαν διστακτικά και σεμνά το ιωβηλαίο τους, αλλά όχι το γιορταστικό της πολιτιστικής τους ανάκαμψης από την επέλαση της αμόρφωτης νέας μεσοαστικής τάξης, με τους νέους να μην τους βλέπουμε με βιβλία στα χέρια, να συγχάζουν στα ωραιότατα βιβλιοπωλεία τύπου Public, Παπασωτηρίου, αλλά και τα πιο μικρά τύπου «Αναγνώστη» (τί κρίμα που έκλεισε ο Ελευθερουδάκης, τί κακό που η Δωδώνη της Οικογένειας Λάζου με τις πρωτοποριακές συνάξεις και βιβλιοπαρουσιάσεις δεν υπάρχουν πια!). Δυστυχώς, το επίπεδο στα Ιωάννινα, ως προς αυτό το σημείο είναι χαμηλότατο, εν αντιθέσει με την Αθήνα, όπου οι βιβλιοπαρουσιάσεις στα καφέ έχουν προσλάβει χαρακτήρα επαγγελματικής επιδημίας κι ελπίζουμε ότι αυτή η καθαρά αστική συμπεριφορά θα ξαναεμφανιστεί στην πόλη του Νεοελληνικού Διαφωτισμού, διότι το οφείλει.

Έτσι έχουμε μια ευκαιρία, με αφορμή τα καφέ και την ημερήσια απόλαυση του συγχρωτισμού, να ξαναρχίσει η συζήτηση εφ' όλης της ύλης, με κύριο θέμα το πρόταγμα του εγκοινωνισμού μας και την αποσαφήνιση των όρων της νέας κοινωνικής συμφωνίας για τη συνύπαρξη, τη συνεργασία, τη συναλλαγή και τη συναλληλία.

Τα καφέ ή οι παλιοί ανά την επικράτεια καφενέδες, κατά την έκφραση του Χ. Μπουσμπουρέλη, δεν απουσιάζουν από καμία χώρα του κόσμου και έχουν τη δική τους ξεχωριστή ιστορία στο πέρασμα του χρόνου. Φιλοξενούν ανθρώπους απ' όλες τις κοινωνικές τάξεις και τις κοινωνικές ομάδες και αποτελούν εστία συζητήσεων πολιτικών και μη, ερωτικών εξομολογήσεων, επαναστατικών ενοράσεων, ποιητικών

εκλάμψεων, θεατρικών συλλήψεων και γενικώς καλλιτεχνικών, αλλά οπωσδήποτε κοινωνικών αναζητήσεων. Οπωσδήποτε αποτελούν ένα νέο αστικό πλαίσιο έκφρασης και διαπραγμάτευσης των αγωνιών, που αφορούν στο ήθος μας και τον πολιτισμό μας σε μια κοινωνική ζωή υπό επεξεργασία.

Τα καφέ αποτρέπουν από τον αλκοολισμό, έχουν φθηνό κόστος και κατά κανόνα λειτουργούν την όλη ημέρα και κλείνουν πριν τα μεσάνυχτα. Επομένως, το όφελος είναι πολλαπλό, ακόμη και αναπτυξιακά ως μια ενδιάμεση απάντηση στην ύφεση και την ανεργία. Τα καφέ των πεζόδρομων δίνουν ύφος στη νέα ζωή της πόλης, μια φρεσκάδα που δημιουργεί η περπατησιά των κατοίκων της στο υπό διαμόρφωση αστικό βίωμα εντός του αστικού μπλοκ. Νέες αγάπες, νέες συμπεριφορές, νέες λύσεις και νέες διέξοδοι, νέες παρέες γεννιούνται ad hoc, επειδή ακριβώς ο κόσμος δεν είναι γεμάτος προβλήματα, αλλά γεμάτος άλλους ανθρώπους, όπως προανέφερα. Αυτός ο κόσμος ζει σε πόλεις, κινείται στους δρόμους, τους πεζόδρομους και τις πλατείες, επιθυμεί και διεκδικεί αστικό χώρο, για ν' εναποθέσει το στυλ του και την αξιοπρέπειά του με άγχος, με θλίψη, με πενία, με αγωνία για συζήτηση, συντροφιά μ' έναν μυρωδάτο καφέ που διεγείρει το ντοπαμινεργικό σύστημα.

Οκτώβριος 2013

Περιβάλλον, άνθρωπος και κοινωνία στα Γιάννενα του 2014.

Ας θέσουμε μερικά αρχαϊκά ερωτήματα: Ποιός φτιάχνει μια πόλη; Πώς δημιουργείται μια πόλη; Ποιός και πώς αποφασίζει ν' αλλάξει μια πόλη; Πώς επιλέγει κάποιος να κατοικήσει σε μια πόλη; Πώς ζει κάποιος σε μια πόλη; Τί κάνει; Εργάζεται, συναλλάσσεται, σχετίζεται, διασκεδάζει, δημιουργεί, περιφέρεται; Ποιοί δεσμοί συνέχουν τον άνθρωπο με τον τόπο και τον χώρο και ποιές σχέσεις ορίζουν το ζωτικό πλαίσιο των οικονομικών, πολιτικών και συμβολικών διασυνδέσεων που ορίζουν το κοινωνικό πλέγμα της πόλης; Ποιό είναι το ρυθμιστικό σχέδιο μιας πόλης και πώς κατασκευάζεται; Πώς απαρτιώνεται το πραγματικό και το συμβολικό επίπεδο των γεγονότων και των συμβάντων με τις αναπαραστάσεις και τους μύθους που συγκροτούν τη σάρκα, τα οστά και την ψυχή της πόλης; Αλλάζει άραγε η πόλη; Ακολουθεί το βιολογικό μοντέλο της ανάπτυξης ή έχει άλλη σχέση με την εξελικτική διάσταση και τον χρόνο; Γερνά ή μένει πάντοτε ζωντανή, ελκυστική και νέα; Ας προσπαθήσουμε σ' αυτά τα ερωτήματα ν' αρθρώσουμε κάποιες διαπιστώσεις και προκαταρτικές απαντήσεις.

Το ανθρωπογενές περιβάλλον της πόλης αλλάζει: Επικρατούν οι άστεγοι, τα κλειστά καταστήματα, οι πεζόδρομοι, τα πολλά αυτοκίνητα, τα απόντα πλήθη. Οι δρόμοι είναι άδειοι από βιώματα συνύπαρξης και συναλλαγής, δηλαδή ζωής με πράξη και νόημα. Δεν λειτουργεί ο χώρος παραγωγής, το κατάστημα και το γραφείο, κυριαρχεί η καφετέρια που καταλαμβάνει πολύ χώρο, χωρίς να δίνει ένα διαφορετικό κοινωνικό στίγμα. Το πλαίσιο της καφετέριας παρότι οργανώνει κοινωνικά αιτήματα, δυστυχώς φαίνεται ότι είναι ατελές και ελλιπές.

Το φυσικό περιβάλλον αντέχει παρά τη μόλυνση με τα ογκώδη σκουπίδια να ξεχειλίζουν από τους χαίνοντες ρυπαρούς κάδους της ανύπαρκτης ανακύκλωσης και της καταναλωτικής υποκοουλτούρας μας. Παρά την κρίση, μόνο το 7% των πολιτών

στα Γιάννενα ζει κάτω από τα όρια της φτώχειας, σύμφωνα με τα στοιχεία του Προγράμματος για το Κατώτατο Εγγυημένο Εισόδημα (Εφημερίδα Ηπειρωτικός Αγών, 17-10-2014). Στοιχείο εντυπωσιακό που δείχνει την αντοχή των ανθρώπων, παρά τη θρυλούμενη «ανθρωπιστική κρίση». Ευτυχώς, μόνο 11 άστεγοι περιφέρονται στους δρόμους –πάντοτε στην πόλη κυκλοφορούσαν ιδιαίτεροι τύποι-, ευτυχώς, ελάχιστοι τότε και τώρα. Στα Ιωάννινα η πόλη τους χωράει όλους και οι πολίτες αντέχουν. Οι ρύποι, όμως, των σκουπιδιών, των πεζοδρομίων και των κατοικίδιων ζώων δεν αντέχονται. Βρώμικα και ρυπαρά τα οικοσυστήματα της λίμνης Παμβώτιδας, που οριστικά και αμετάκλητα ταξιδεύουν με φιλοθάνατη κατεύθυνση προς τον φιλόζωο θάνατο.

Το νέο ανακαινιστικό πρότυπο της πόλης δεν επηρέασε την υποβαθμισμένη κινητικότητα και ποιότητας ζωής στην πόλη με πεζοδρόμια κακοφτιαγμένα, πλατείες άχαρες, συνωστισμό κακότεχνων ακινήτων, βρώμικους ακάλυπτους χώρους, ανύπαρκτα πάρκα και βουλεβάρτα πολιτισμού, τσιμεντοποίηση της νοοτροπίας για μονοδιάστατους εξωραϊσμούς από τους εμπειροτέχνες του κατασκευαστικού κλάδου, που διέπραξε βαρύτατα αδικήματα στο σώμα της πόλης καταργώντας το μεράκι, την καλαισθησία, την ιστορική παράδοση και απώθησαν κάθε ολοκαίνουργη ιδέα που να συγκινήσει και να ανοίξει δρόμους. Δείτε την κακοποίηση της Κεντρικής Πλατείας και το ανεπίλυτο δράμα της Όασης, του Ιλίου Μελάθρου και του ιστορικού κτιρίου του Πανεπιστημίου επί της οδού Δομπόλη.

Ο κοινωνικός συγχρωτισμός παραμένει περιοριστικός και επιφυλακτικός. Η ξενοφοβία κυριαρχεί ξανά. Ληστείες και κλοπές καταγράφονται στα περίχωρα της πόλης, το σύνδρομο μετά από ψυχοτραυματικό στρές καταγράφεται σε υπέργηρους πολίτες που υπέστησαν κλοπές στο σπίτι τους. Ο φόβος του άλλου, το κλείδωμα της εισόδου στα γραφεία και τις πολυκατοικίες παραμένουν. Η μοναξιά επιπολάζει και

διαβρώνει, η απόσταση μεταξύ των ανθρώπων διευρύνεται, η ανοικειότητα και το άγχος της συνύπαρξης κυριαρχεί. One night stand, σχεδόν καθολικά και αποκλειστικά. Ευτυχώς, ο ρατσισμός, η βία και οι κοινωνικές συγκρούσεις έχουν καταλαγιάσει επί του παρόντος, αναμένοντας το νέο μοντέλο της υπό ανακατασκευή κοινωνικής συμφωνίας, που λανθάνει στις συνειδήσεις και το ασυνείδητο των πολιτών. Η ρύπανση των τοίχων μέσω της λαίλαπας των συνθημάτων και των γκράφιτι καταστρέφει κάθε επιφάνεια φωτεινή και απλώνει με μανία το γκρι της απελπισίας και της απόγνωσης των καταστροφολόγων και καταστροφών της εικονοπλασίας μας. Η αίσθηση του κοινωνικού βλέμματος και του νοιαξίματος για τον άλλο, ο έρωτας στην πόλη, η εργασία, η αναπηρία και ο θάνατος ελλείπουν εκκωφαντικά. Μικρά τετράγωνα εντοιχισμένης ζωής. Αποξένωση και φτώχεια στα συναισθήματα και τις λέξεις. Η φιλοθάνατη ζωή και ο φιλόζωος θάνατος δίνουν ισχυρό στίγμα μέσα από τα καταστραμμένα μνημεία, την απεμπόληση των συμβόλων του κατασκευασμένου χώρου και της ιστορίας, μέσα από τις χαοτικές συμπεριφορές των απολίτιστων, των ανόμων και των αποκλήρων.

Η πεζοδρόμηση της πόλης των Ιωαννίνων ανέδειξε μια εικόνα που ήταν κρυμμένη στους δρόμους και τις διασταυρώσεις. Την εικόνα εκατοντάδων ή χιλιάδων νέων που αναλώνουν την ημέρα τους στις καφετέριες, είτε ως μη έχοντες εργασία, είτε ως μη έχοντες όραμα και προοπτική για ν' ασχοληθούν με ό,τι μπορεί να βελτιώσει την ποιότητα ζωής, τη δική τους και των άλλων ανθρώπων με διαθεσιμότητες, διεκδικητικότητες και ακηδεμόνευτο εθελοντισμό. Δεν υπάρχει η εικόνα των καφέ της Ευρώπης των αρχών του περασμένου αιώνα, όπου οι άνθρωποι συζητούσαν για φιλοσοφία, ψυχολογία, για την αγάπη και τον έρωτα, για την ιστορία για την επανάσταση. Υπάρχει μια αδιαφοροποίητη μάζα ανθρώπων, σκυμμένη επάνω από ένα tablet ή laptop και ένα κινητό, που αδημονεί για τη νέα ανάρτηση στο

Facebook. Είναι συγκλονιστικό, οι καφετέριες ν' ανοίγουν με κόσμο πρωί-πρωί, κόσμο το μεσημέρι, κόσμο το απόγευμα, κόσμο το βράδυ. Ποιός δουλεύει στην παραγωγή, στις υπηρεσίες; Ποιός πάει στο κατάστημα; Ποιός πάει στο Πανεπιστήμιο; Ποιός διαβάζει; Ποιός ψάχνει να βρει τι θα μας βγάλει από την κρίση; Ποιός συζητά για τα πραγματικά προβλήματα της καθημερινότητας; Η πεζοδρόμηση και το νυφοπάζαρο. Είναι άνεργοι θα πει κάποιος. Ναι, ίσως άνεργοι, αλλά όχι ανήμποροι να διεκδικήσουν όρους ζωής, εργασίας, αξιοπρέπειας νέου κοινωνικού ήθους και πολιτισμού. Η αναγωγή σε κεντρικές κανονιστικές ρυθμίσεις ενοχλεί πολύ πλέον και υποτιμά τους πολίτες. Αναιρεί την ατομική ευθύνη. Πολλές φορές οι παρουσίες γίνονται άψυχες, ξύλινες με αδιάφορα βλέμματα και σώματα, όχι εξαιτίας της κρίσης, αλλά εξαιτίας της νωθρότητας και της παραίτησης των νέων για ζωή και προσφορά.

Οι νέοι πεζόδρομοι στο κέντρο των Ιωαννίνων ίσως να συμβολίζουν μια συμπακνωμένη επαρχιώτικη υπερπροσπάθεια να φανεί η κινητικότητα της πόλης μόνο σε αυτό το σημείο, σαν ν' αναιρείται όλη η υπόλοιπη κατοικημένη ζώνη της πόλης και να υποτιμώνται οι στάσεις και οι προσπάθειες των ανθρώπων της. Φαίνεται ότι η ζωή στην Περιφέρεια της πόλης, στη Β' περιφέρεια των Ιωαννίνων, είναι πιο πραγματική και πιο ενδιαφέρουσα. Άνθρωποι σε λειτουργικά σπίτια, με καλλιεργήσιμους κήπους, με ζώα και κυρίως με συγγενείς και φίλους, με γειτονιά. Αλλά εγκαταλελειμμένοι από τις υποδομές του αστικού μπλόκ. Μια βόλτα στις νέες οικιστικές ζώνες το επιβεβαιώνει: Καρδαμίτσια, Ανατολή, Σεισμόπληκτα, Νέα Παραλίμνιος.

Μου αρέσουν οι πεζόδρομοι, ας μην παρεξηγηθώ. Όμως, η πεζοδρόμηση σε μια πόλη δημιουργείται, όταν έχει σχεδιαστεί ή λυθεί το κυκλοφοριακό πρόβλημα, όταν υπάρχουν πάρκιγκ, όταν η πόλη έχει ρυμοτομία, ισάξια της Καλαμάτας και του Βόλου κι όχι μιας πόλης που η αρχική πολεοδομική της μορφή ανάγεται στα χρόνια

της Οθωμανικής αυτοκρατορίας, με δρόμους σε σχήμα κοχλία. Η πόλη πνίγεται, το κέντρο ασφυκτιά, τα πολλά αυτοκίνητα και τα αστικά-φουσαρμόνικες αποτελούν το μείζον πρόβλημα στους δρόμους. Τσιμεντοποίηση παντού, εκτός από τις βασικές αρτηρίες της πόλης, που τείνουν να στενεύουν από τα διπλά-τριπλά παρκαρίσματα. Αυτή δεν μπορεί και δεν πρέπει να είναι η εικόνα μια Ευρωπαϊκής πόλης. Είναι απορίας άξιον πως θα περάσουν οι μονάδες αντιμετώπισης έκτακτων περαστικών από τους πεζοδρόμους ανάμεσα από τις κάθε λογής καρέκλες, που έχουν αραδιάσει οι καφετέριες, καλύπτοντας ακόμη και την ειδική σήμανση για τους τυφλούς. Μάλλον για τους πεζοδρόμους πρέπει να υιοθετηθεί μια λύση τύπου Ρώμης με μεικτή χρήση.

Είναι δύσκολη η αποτίμηση της εικόνας των Ελληνικών πόλεων και των Ιωαννίνων, της πόλης μας. Άσαρκες και άψυχες πόλεις, πόλεις που δεν διευκολύνουν την απλή καθημερινότητα, τη μετακίνηση, την προστασία του περιβάλλοντος, την αισθητική, την πρακτική εξυπηρέτηση των ανθρώπων με ειδικές ανάγκες, πόλεις στις οποίες οι πολίτες εθίζονται σε κάθε είδους παρανομία και εθίζονται στην αδιαφορία για τον συμπολίτη τους και για το περιβάλλον. Πόλεις ξεκομμένες από τον ορίζοντα του μέλλοντος, πόλεις που αυτοί που παρεμβαίνουν δεν τις αγαπούν. Νιώθω ότι πολλοί τοπικοί «άρχοντες» της αυτοδιοίκησης συμπεριφέρθηκαν σαν βιαστές κι όχι σαν σοβαροί εραστές της πόλης της πόλης των Ιωαννίνων.

Η σύγχρονη Ελληνική πόλη απαιτεί συναίνεση και ρυθμιστικό κοινωνικό συμβόλαιο από μια διαχειριστική αρχή, που θα συγκεράσει στο συμβολικό επίπεδο την ιστορία της κακοτυχίας και της ευμάρειας των «εν τη καθεστηκυία ηλικία» κατοίκων της και του μέλλοντος των νέων της. Στην Ελλάδα μόνο η Αθήνα διέβη τον Ρουβίκωνα της ανάκαμψης ως πόλης και ζει στιγμές εκλάμψεων, χάρις στην ιστορία της και το πάθος τόσο των κατοίκων της όσο και των επισκεπτών της. Η πόλη μας υποφέρει από την προχειρότητα και την επιπολαιότητα των ανθρώπων που την

διοικούν και αντέχει –όσο αντέχει- από την ανεκτικότητα, «τα σιδερένια νεύρα», αλλά και την στοργή και την αγάπη αυτών που την ζουν, την νοιάζονται, την διαφημίζουν και την φροντίζουν. Γηγενείς και ξένοι.

Τελικά, κάτω από τους πεζόδρομους μάλλον θα μείνει για πάντα κρυμμένο το μυστικό του ελλείμματος του 1,4 εκατομμυρίων ευρώ, θα «λησμονηθεί» η μνήμη των αυτοχειρών και των εκλιπόντων της πρόσφατης διαχειριστικής κρίσης στα δημόσια ταμεία της πόλης και θα εγκλωβιστεί η αδιαφάνεια. Φαντάζομαι κάποιες δίκαιες κινούμενες ερινύες να καταδιώκουν τους υπευθύνους και να τους οδηγούν για ξέπλυμα των τύψεων τους στην θολή ιλύ της λίμνης Παμβώτιδος. Δικαιοσύνη.

«Δρόμοι παλιοί που αγάπησα και μίσησα ατέλειωτα
κάτω απ' τους ίσκιους των σπιτιών να περπατώ
νύχτες των γυρισμών αναπότερες κι η πόλη νεκρή

Την ασήμαντη παρουσία μου βρίσκω σε κάθε γωνιά
κάμε να σ' ανταμώσω κάποτε φάσμα χαμένο του πόθου μου κι εγώ

Ξεχασμένος κι ατίθασος να περπατώ
κρατώντας μια σπίθα τρεμόσβηστη στις υγρές μου παλάμες

Και προχωρούσα μέσα στη νύχτα χωρίς να γνωρίζω κανένα
κι ούτε κανέναν κι ούτε κανέναν με γνώριζε.»

Μανώλης Αναγνωστάκης 1975

Οκτώβριος 2014

Μικρή η μέρα, κύκλος η σκιά, μοντερνικότητα και αναχρονισμός στην πόλη.

Εραστές της κινούμενης ζωής ψάχνω να βρω στην πόλη μέρα-νύχτα. Νιώθω τον αναχρονισμό ν' επιβάλλει ξανά κώδικες συμπεριφοράς και κοσμοαντίληψης στους εξαντλημένους, τετριμμένους και χειραγωγημένους ανθρώπους. Φοβάμαι ότι η παράδοση έχει καταθέσει τα όπλα και το καινούργιο διστάζει.

Ευτυχώς, υπάρχει φως και από το πρώτο Luminous Ioannina Light Festival του Γιώργου Κεβρεκίδη. Προέκυψε μια νέα εικαστική πρόταση για το Χριστουγεννιάτικο δέντρο με στοιχεία μοντερνικότητας, που συμβολοποιεί τις αναπαραστάσεις του ανθρώπου και του κόσμου σήμερα, αυτού του ανθρώπου που είναι αντιμέτωπος με τα Χριστούγεννα και την Πρωτοχρονιά και καλείται να γιορτάσει. Ένα τρίγωνο με μεταλλικό σκελετό σαν το τριγωνάκι των παιδιών που παίζουν τα κάλαντα στους δρόμους, με φώτα και προβολές άνισες που δείχνουν την «νέα αρμονία» του συμβάντος τα Χριστούγεννα. Η τέχνη προσεγγίζει το φως των Χριστουγέννων με όπλα και διάθεση παραγωγική. Ο νέος δημιουργός της μοντερνικότητας προσεγγίζει τα συμβάντα της θρησκευτικής αναπαράστασης της γέννησης του Χριστού με νέο τρόπο και, φυσικά, καταθέτει τον σεβασμό του στην παράδοση του δέντρου των Χριστουγέννων με νέα υλικά και μια εντελώς καινούρια εικαστική πρόταση.

Φέτος, τα υλικά του Χριστουγεννιάτικου δέντρου είναι ανθεκτικά και άφθαρτα, ανοξείδωτα και στιλπνά, για να λάμπουν και να επιβάλλουν τα δεδομένα της πρωταρχικής έμπνευσης και συνθήκης. Τα δέντρο της «νέας γνώσης», της γέννησης αναδύεται ξανά στην Κεντρική Πλατεία των Ιωαννίνων και ορίζει τους όρους της νέας αισθητικής προσέγγισης. Μερικές φορές υποφέρω επειδή η αισθητική κρίση μου διαφέρει πολύ από την άποψη των άλλων, συχνά μου αρέσουν πράγματα που δεν αρέσουν στους άλλους.

Ένα μοντέρνο έργο τέχνης με θρησκευτικές αναφορές θα πρέπει να παρακάμψει τους πρωταρχικούς όρους της σύνθεσής του, δηλαδή να είναι και να μην είναι αυτό που ήταν, σήμερα, τώρα και εφεξής. Μεταλλικό ήταν το Χριστουγεννιάτικο δέντρο στη Μονή Ιβήρων του Αγίου Όρους, ένα μανουάλι με επτά φώτα σε σχήμα λεμονιάς. Το τέμπλο της Αγίας Σοφίας στην Κωνσταντινούπολη ήταν στολισμένο με διάφορα μεταλλικά κυπαρίσσια, που αντί για καρπούς είχαν φυσικά φωτάκια από κεριά ή καντηλάκια. Το έθιμο του Χριστουγεννιάτικου δέντρου εμφανίστηκε στην Ελλάδα το 1848 από τον Όθωνα στο καφενείο «Η ωραία Ελλάς» στο Ναύπλιο. Φαίνεται από τα στοιχεία της βιβλιογραφίας ότι προϋπήρχε στο Βυζάντιο από τον 6^ο αιώνα, καθώς και σ' επίσημα Χριστιανικά κείμενα περιγράφεται η διακόσμηση των ναών τα Χριστούγεννα με μεγάλα ορειχάλκινα δέντρα διακοσμημένα με διάφορα χρυσά ασημένια και χάλκινα στολίδια, που απεικόνιζαν ζωάκια, καρπούς, πουλιά, αυγά και κουδουνάκια.

Επομένως, ένα μεταλλικό Χριστουγεννιάτικο Δέντρο στην Πλατεία της πόλης μας, στα Ιωάννινα, επαναφέρει στο προσκήνιο το στερεό θέμα των εθίμων και των συμβόλων στις γιορτές μας και τονίζουν την επιτακτική ανάγκη της Ελληνικής στάσης μπροστά στον γιορτασμό με βλέμμα τόσο στην αρχαιοελληνική παράδοση όσο και στην μοντερνικότητα, με τα υλικά να έχουν τον πρώτο ρόλο στις τελετουργίες, είτε ως γλυπτά-αγάλματα, είτε ως εικόνες, ή σκεύη ή σαρκωμένες λέξεις στα πατερικά κείμενα της Φιλοκαλίας.

Ο μοντερνισμός δεν μπορεί να αγνοήσει τον Γερμανικό ρομαντισμό, που απαιτεί ότι πέρα από την ψυχική διάθεση του θεατή πρέπει να υπάρχει ένας απαρτιωμένος ψυχικός συντονισμός μεταξύ υποκειμένου και περιβάλλοντος. Η διάθεση του μοντέρνου ανθρώπου δεν προκύπτει από τον συμπαθητικό συντονισμό παραστάσεων και υποκειμένου, αλλά οφείλεται στην ένταση μεταξύ επιστημονικής

γνώσης, η οποία φανερώσει έναν αδυσώπητο κόσμο ανταγωνισμού και φθοράς και της ηθικής ανάγκης του ανθρώπου για τάξη, άρα μεταξύ μιας κοσμικής δυσαρμονίας και αρμονίας. Το βλέμμα του θεατή των δρωμένων ενός έργου τέχνης ή ενός γεγονότος, όπως μια θρησκευτική γιορτή μέγιστης συμβολοποίησης, όπως τα Χριστούγεννα, χαρακτηρίζεται από γαλήνη και αρμονία, σε αντιδιαστολή προς την εγγυοσκοπία των ζωντανών δέντρων και των ζωντανών ζώων της Φάτνης, που εμβυθίζονται στον διαρκή αγώνα των όντων και των στοιχείων της φύσης. Επομένως, η μοντέρνα τέχνη, αναθεωρώντας την σχέση βλέμματος και εκφραστικότητας στη μοντέρνα εποχή, θέτει μπροστά μας την αντοχή των υλικών, των ιδεών και των συναισθημάτων μας.

Αξίζει το Νέο Χριστουγεννιάτικο Δέντρο και αξίζει η νέα εποχή του βλέμματος και η νέα εποχή της εμπειρίας και της αποτύπωσης των πραγμάτων. Ο κύκλος της ζωής είναι φωτεινός και η σκιά μας δείχνει τον αγώνα της αντοχής μας. Η μέρα είναι μικρή, το φως ελάχιστο, αλλά η δύναμη του ίχνους και του συμβόλου είναι γενεσιουργός συνθήκη φωτός. Η τέχνη, η παράδοση και η ζωή στην πόλη μαζί, χέρι-χέρι.

Τα «δυτικά σουβλάκια» και οι γιορτές της παραμονής των Χριστουγέννων, ο δυτικός Αγιοβασίλης (αυτό το αηδιαστικό χοχοχο) και η σύγχυση των γιορτών από τους Δυτικούς, που ξέρουν μεν να ξεχωρίζουν τα σύμβολα και τις ιδέες μεταξύ τους, αλλά δυσκολεύονται να βρουν την σχέση της ζωής με τα σύμβολα, μας δίνει μια θέση στην αγορά των θεωρητικών συμβολών για να μιλήσουμε ξανά, πειστικά, γι' αυτές τις πολύ ουσιαστικές όψεις της ζωής και της τελετουργίας. Είμαστε «για τα πανηγύρια», αλλά τα πανηγύρια και οι γιορτές έχουν ένα εξαιρετικό και ενδιαφέρον περιεχόμενο στην τρέχουσα κοινοτική και Ευρωπαϊκή ζωή μας, γιατί θέτουν τόσο απλά και αρμονικά τον άλλο με τα συναισθήματά του δίπλα στον άλλο, χωρίς

συγκρουσιακή διάθεση. Αυτό είναι σπουδαίο πρόταγμα στην εποχή μας, μοναδικό και ανεπανάληπτο, που οφείλουμε ν' αξιοποιήσουμε για εμάς, για τους νεότερους και για τους άλλους. Ιδέες συναισθήματα και κοινοτικός βίος. Το καλώς κατανοητό παλιό θα στηρίξει το καινούργιο σ' αυτά τα τελετουργικά και τις συμπαραδηλώσεις του πολιτισμού, που γνωρίζει η Ελληνική παράδοση όσο και η Ελληνική νεωτερικότητα, τώρα που τα όρια διαστέλλονται και ο δικός μας σιωπηλός πολιτισμός των συναισθημάτων και της αρχαιότητας θριαμβεύει. Θα σταθούμε τελικά μπροστά στις εξελίξεις με σοβαρότητα, σκεπτικισμό και αξιοπρέπεια.

Φιλοπρωτία ή φιλαρχή με την ανάληψη της ευθύνης: σε μια ρευστή και άμορφη πόλη επιλέγω την καλλιτεχνική πρωτοπορία στα σύμβολα και στις γιορτές. Η μελέτη των συμβόλων με βοηθά να ορίσω την επαναχάραξη των παραδοσιακών ορίων ανάμεσα στο κοινωνικό περιβάλλον και τον φυσικό κόσμο. Είναι μια πρόταση επιβίωσης.

Δεκέμβριος 2014

